

KAHRAMANMARAŞ ŞEHİR REHBERİ

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

-2018-

Bu Eser Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin Bir Kültür Hizmetidir.

KAHRAMANMARAŞ ŞEHİR REHBERİ

İMTİYAZ SAHİBİ

Fatih Mehmet ERKOÇ
Büyükşehir Belediye Başkanı

GENEL YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Cevdet KABAKCI
Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanı

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa SEMERCİ

HAZIRLAYANLAR

Ömer Yalçın OVA - H. İbrahim ÖZDEMİR - Kamil EKEN

METİN YAZARI

Ömer Yalçın OVA

DİZGİ & KAPAK

Kamil EKEN - Gökhan GÖNEN

FOTOĞRAF

Sertaç AKKUŞ - Mehmet DEMİRKOL

TASHİH

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN - Ramazan AVCI

ISBN

YAPIM & BASKI

YÖNETİM YERİ

Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı
Kültür ve Turizm Şube Müdürlüğü - 0 (344) 225 24 15 - 16

www.kahramanmaras.bel.tr

<http://www.kahramanmarassehirreberi.com/tr>

İÇİNDEKİLER

Maraş Adının Kaynağı.....	10
İlk Çağ Döneminde Maraş.....	11
Hitit İmparatorluk Dönemi (M.Ö. 2000 - M.Ö. 1200).....	11
Geç Hititler Dönemi (M.Ö.1200 – M.Ö.660).....	12
Asurlular Dönemi (M.Ö. 660-612).....	12
Medler Dönemi (M.Ö. 612-550).....	13
Makedonyalılar Dönemi (M.Ö. 333-323).....	13
Selefkoslar Dönemi (M.Ö. 323-M.Ö. 64).....	14
Büyük Roma İmparatorluğu Dönemi (M.Ö. 64 - M.S. 395).....	14
Bizans Dönemi (M.S. 395-637, 962-1086).....	15
Müslüman Araplar Dönemi.....	16
Selçuklular Dönemi.....	18
Dulkadiroğlu Beyliği Dönemi.....	21
Osmanlı İmparatorluğu Dönemi.....	23
Cumhuriyet Dönemi.....	27
I. Cihan Harbi'nde Maraş.....	29
Sütçü İmam Olayı.....	33
Bayrak Olayı ve Mehmet Ali Bey'in Beyannamesi.....	35
Maraş'ın Kurtuluş Savaşı.....	40
Maraş'a İstiklal Madalyası ve Kahramanlık Unvanının Verilmesi.....	46
Konumu.....	48
Dağlar.....	48
Ovalar.....	53
Hidrografya - Akarsular.....	55
İklim.....	57
Kaleler.....	61
Kaya Mezarları.....	65
Anıtlar.....	67
Çeşmeler.....	69
Camiler.....	71
Hanlar, Çarşılar, Kervansaraylar.....	88
Konak ve Evler.....	95
Türebeler.....	98
Köprüler.....	104
Kahramanmaraş Müzesi.....	106
1920 Kurtuluş Müzesi.....	109
Kurtuluş Müzesi.....	109
Mutfak Müzesi.....	110
Yedi Güzel Adam ve Edebiyat Müzesi.....	110
Mahmut Arif-î Paşa Konağı Maraş Kültür Evi ve Etnografya Müzesi ...	112

Kurtuluş Destanı Panaroma Müzesi	114
Yedikuyular Kayak Merkezi	116
Ören Yerleri - Höyükler	122
Doğal Güzellikler.....	129
Parklar	138
Yaylalar.....	141
Göller	144
Mağaralar	151
Hamamlar	156
Kaplıcalar - İçmeler	162
Av Turizmi	164
Doğa Yürüyüşü.....	164
El Sanatları.....	167
Edebiyatın Şehri - Şiirin Başkenti.....	178
Kültür Merkezleri	186
Kütüphaneler.....	187
KAFUM (Kahramanmaraş Fuar Merkezi)	191
Tarım	195
Hayvancılık - Arıcılık	195
Ormancılık.....	196
Madencilik	196
Ticaret ve Sanayi	197
Merkez İlçeler.....	208
Afşin	210
Andırın	211
Elbistan.....	212
Çağlayancerit	214
Ekinözü	215
Göksun.....	216
Nurhak	218
Pazarcık.....	219
Türkoğlu	220
Festifal ve Şenlikler	224
Maraş Dondurması	231
Kahramanmaraş Kırmızıbiberinin Serüveni	232
Maraş Tarhanası	234
Geleneksel Tatların Başlıcaları	235
Turizm İşletme Belgesi Lokantalar	236
Turizm İşletme Belgesi Oteller.....	238
Takip Edilecek Güzergâhlar.....	242
Bunları Yapmadan Dönme	244

Kıymetli Ziyaretçi;

Kültür; incelik, bilgi birikimi ve tecrübe gerektirmektedir. Bir kültürün, yani inceliğin, güzelliğin ve sanatın oluşabilmesi için; bir toplumun birkaç yüzyıl yaşaması yeterli değildir. Kültür için belki de birkaç bin yıl gerekmektedir. Belki de bir toplumun değil, onlarca belki yüzlerce toplumun aynı toprak parçasında buluşması, birlikte nefes alıp vermesi gerekmektedir.

Maraş'ın en önemli ticaret yolları üzerinde bulunması, kültürel unsurların burada birikmesine, değişmesine, yeniden şekil almasına yol açmıştır. Maraş'ta kökü Antikçağ Dönemi'ne kadar geriye götürülebilecek, çok çeşitli ve zengin bir kültürün oluştuğunu söyleyebiliriz.

"Şehir Rehberi" mizden sonra yayımlamayı düşündüğümüz "Kahramanmaraş'ın Kültür Envanteri" adlı çalışmalarımız esnasında gördük ki Kahramanmaraş'ı anlatmak mümkün değildir. Kahramanmaraş tarihi, coğrafyası, edebiyat dünyası, camileri, doğal güzelleri, konakları, çarşıları, hanları, hamamlar ve daha sayamayacağımız kadar çok kültürel ve sanatsal mekanlarıyla dünyada görülmesi gereken ender şehirlerden biridir.

Şehrimizde halen kazı çalışmaları devam eden höyükler bulunmaktadır. Kazılmayı bekleyen daha birçok noktanın tespit edildiği değerli arkeologlar tarafından belirtilmektedir. Sanat tarihçilerinin de katılımıyla yürütülen kazılarda gerçekten insanı şaşırtacak sonuçlara ulaşılmaktadır. Direkli Mağarası'nda yapılan kazılarda ana tanrıça figürü bulunmuştur ki bunun Maraş tarihini 12 bin ila 14 bin yıl geriye taşıdığı söylenebilir.

Kahramanmaraş; tarihi, kültürü, edebiyatı, mutfağı, yaylaları, dağ ve mağaralarıyla; belediyelerimizin modern şehirciliğe getirdiği yeni yönelimleriyle, her alanda turizme açık bir şehirdir.

Hoş geldiniz diyor, selam ediyorum.

Fatih Mehmet ERKOÇ
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı

**BİZ BİRLİKTE
KAHRAMANMARAŞ'IZ**

Fatih Mehmet ERKOÇ

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

Abdulhamid Han Camii ve İstiklal Madalyalı Anıt

Maraş Adının Kaynağı

Maraş'ın, 12 bin yıl öncesine kadar uzanan bir tarihi vardır. Maraş kentinin adı ile ilgili en eski, en önemli yazılı kaynaklar M.Ö. 9. yüzyıldan başlayıp 8. yüzyılın sonlarına kadar takip edilebilen Yeni Asur Dönemi metinleridir. M.Ö. 9. yüzyıl ortalarına rastlayan Asur krallarından Tiglatplazer zamanından itibaren başlayıp, II. Sargon zamanına yani M.Ö. 8. yüzyıl sonlarına kadar her yıl Anadolu'ya yaptıkları askeri seferlerin anlatıldığı yıllıklarda, "Gurgum Krallığı" ve bu krallığın başkenti "Markaşti" veya "Markasi"den söz edilmektedir. Bu isimler II. Sargon (722-705) dönemi tabletlerinde sıklıkla geçer ve bu dönemde Maraş önemli bir Asur Eyaletidir. Son yapılan araştırmalara göre "Markasi" veya "Markaşti" kelimesi iki kelimedenden meydana gelip bir isim tamlamasıdır. Yeni Asurca "Mar" oğlu anlamına gelmektedir. "Kaštu" ise ok anlamındadır. İki kelimenin birleşmesiyle imla kuralı gereği Markasi veya Markaşti olmuştur. Buna göre ise "Markasi" veya "Markaşti" "Okunoğlu" veya "Okçununoğlu" anlamına gelmektedir.

Maraş adının ilk kez Yeni Asur Dönemi kaynaklarında geçtiği ve bugünkü ismin oradan geldiği kanıtlanmıştır. Geç Hitit Devletlerinden biri olan Gurgum Krallığı Maraş bölgesinde kurulmuştur ve bu krallığın merkezi de Markasi veya Markaşti'dir.

M.S. I. yüzyılda Roma İmparatorluğu bölgeyi ele geçirincede Maraş'ın adı "Germanicia" olmuştur. Roma ve Bizans İmparatorluğu döneminde bu adla anılan şehir Müslüman Araplar tarafından fethedince ilk ismi olan Markasi veya Markaşti'ye dönülmüş ve kelime Mer'aş veya Maraş şeklinde telaffuz edilmiştir. Bunların yanında Maraş adının Arapça "zelzele - titreme" anlamına gelen "Re'aşa / Yer'aşu" fiilinden türeyerek "Mer'aş" olduğunu da iddia edenler vardır. Osmanlılar döneminde Maraş'ın adı bölgede Dulkadiroğulları/Zülkadiroğulları Beyliği'nin kurulmasından dolayı "Zülkadiriye" şeklinde de anılmıştır.

İlk Çağ Döneminde Maraş

Maraş ve çevresinin tarih öncesi devirleri tam olarak aydınlatılamamıştır. Maraş'ın 35 km. güneydoğusunda bulunan Domuztepe Höyüğü'nde şu anda hala devam eden kazı çalışmalarında bölgenin M.Ö. 6500 yılına kadar giden tarih öncesi devrine ait arkeolojik buluntulara rastlanmıştır. Onikişubat ilçe-

Döngel mahallesindeki Direkli Mağarası'nda yapılan kazı çalışmaları neticesinde 12 bin 740 yıldan öncesine dayanan kadın heykelciliğine, hayvan kemiklerine ve mezarlığa rastlanmıştır. Direkli Mağarası kazıları Türkiye'nin tek mağara kazısı olmakla birlikte en eski çağlara dönük yapılan çalışmadır. Maraş'ın Orta Tunç Çağı'nda önemli bir konumda Mezopotamya ve Kuzey Suriye'yi Orta Anadolu'ya ve Doğu Anadolu'ya bağlayan yol güzergâhında olduğu görülmektedir. Mezopotamya'dan yola çıkan tüccarlar Birecik'ten Fırat Nehri'ni geçtikten sonra Maraş- Göksun yoluyla Kaniş ve Hattuşaş'a gitmekteydiler.

Hitit İmparatorluk Dönemi (M.Ö. 2000 - M.Ö. 1200)

Hititler, Anadolu'da hâkimiyet sürdürdükleri dönemde Maraş bölgesinde de egemen olmuşlardır. Hititler döneminde bu şehrin adına Maraj ve Markasi denilmektedir. Hititler döneminde Elbistan, Pazarcık ve Türkoğlu ilçeleri sınırları içinde birçok yerleşim merkezinin olduğu görülmektedir. Elbistan'ın Karahöyük harabelerinde yapılan kazılarda; Asur ticaret kolonilerine ait çanak, çömlek, tunç ve kemik kalıntıları ele geçirilmiştir. Hititlere ait anıtsal yapılara da rastlanmıştır. Izgın köyünde önemli bir Hitit yazılı belgesi bulunmuştur. Elbistan, Afşin ve Göksün dolaylarında bu dönemden kalma 50'den fazla höyük ve eser bulunmaktadır.

Geç Hititler Dönemi (M.Ö.1200 – M.Ö.660)

Hitit İmparatorluğu dağılınca onun yerine Geç Hitit Şehir Devletleri kurulmuştur. Bu önemli Geç Hitit Devletlerinden biri de klasik devirde Markasi denilen bugünkü Kahramanmaraş'ta kurulmuştur. Bilindiği gibi Gurgum Şehir Devletinin başkenti Markasi'dir. Gurgum adı II. Binyıl vesikalarında geçmemektedir. Maraş'ta kazı yapılmamış, sadece toprak üstü münferit buluntular ele geçmiştir. Bu eserlerden biri; üzerinde yedi satırlık Hitit Hiyeroglif yazısı bulunan bir Aslan (Maraş Aslanı) heykelidir. Asur Kralı III. Salmanassar'ın çağdaşı Gurgum Kralı Halparunda tarafından tanrısına vakfedilmiştir. Maraş Aslanının üzerinde yedi Gurgum kralının adı yazılıdır. Maraş Müzesi'nde bulunan bu aslan Hititlerden kalan en önemli eserdir. Bugün üzerindeki yedi satırlık Hitit Hiyeroglif yazısının tamamı okunmuş olan Maraş Aslanı'ndaki ifadeye göre Gurgum şehir devletinin merkezi Markasi (Maraş)'dir. Hitit döneminden kalan diğer önemli eser ise "Fırtına Tanrısı"dır.

Asurlular Dönemi (M.Ö. 660-612)

M.Ö. VIII. yüzyıl sonlarında Asur krallarından II. Sargon zamanında (M.Ö.721-705) Gurgum şehir devleti yıkılmış ve Maraş bölgesi Asurlulara bağlanmıştır. III. Salmanassar'ın Monolit denilen kitabesinde, Gurgum Kralı Mutallı'yı haraca bağladığından bahsedilmektedir. Asurlular döneminde şehir bir ara Urartuların yönetimine geçmiştir. Fakat daha sonra III. Tiglatpileser 743 senesinde Urartular ile ittifak kuran Geç Hitit şehir devletleri üzerine düzenlediği sefer sonrasında Gurgum Kralı Tarhulara'yı haraca bağlamıştır. Maraş, Asurlular'ın hâkimiyetinden sonra Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya gelen iki Türk kavmi Kimmerler ve İskit (Saka) hâkimiyetine girmiştir. Kimmerler'in Anadolu'daki hâkimiyetine Medler son vermiştir. Maraş, Asurlular için önemli bir ekonomik ve stratejik bölgeydi. Asurlular Mezopotamya-Kapadokya ticaretini Maraş üzerinden sağlamıştır. Maraş aynı zamanda verimli ovaları ile de ekonomik bir potansiyele sahipti.

Medler Dönemi (M.Ö. 612-550)

Asurluların başkenti Ninova'nın Medler'e geçmesinden dolayı, Asurluların idaresinde bulunan Maraş ve çevresi de Medler'in egemenliği altına girdi (M.Ö. 612). Medler, sürekli yağmacı ve yayılcı bir politika izlediklerinden ekonomik yönden güçlenemediler. Güney İran'da toparlanan Persler'in Ahemeniş soyundan olanları, II. Kiros komutasındaki ordularıyla Medler'in üzerine yürüdüler. M.Ö. 550'de Medler'i yenerek bozguna uğrattılar.

Perler ve Kapadokya Straplığı Dönemi (M.Ö. 550-333)

Güneybatı İran'da Perslerin Ahemeniş soyundan gelen II. Kiros, Medleri ortadan kaldırarak Pers İmparatorluğu'nu kurdu (M.Ö.550). Anadolu'yu istilaya başlayan II. Kiros, Lidya kralını mağlup ederek diğer Anadolu şehirleri gibi Maraş'ı da topraklarına kattı. Pers kralı I. Darius zamanında Anadolu'daki istila edilmiş şehirler idari bölümlere ayrıldı. Maraş şehri de Kapadokya Satraplığı'nın (Eyalet) sınırları içinde kaldı.

Makedonyalılar Dönemi (M.Ö. 333-323)

Makedonya imparatoru Büyük İskender M.Ö. 333 yılında Pers İmparatoru III. Darius'u İssos'da (Ayas-İskenderun arasında) yenerek Doğu Akdeniz bölgesini hâkimiyet altına almıştır. Dolayısıyla Maraş da İskender'in eline geçmiştir. Böylece Maraş'ta Hellenizm Uygurluğu dönemi başlamış oldu. Bugün Göksun, Afşin, Elbistan, Andırın, Türkoğlu ve Maraş'ın geniş ovalarında bu dönemlere ait sikke, heykel, fresk ve sütun başları bulunmuştur. Adana'nın Tufanbeyli (Şar) ilçesinden başlayıp Göksun-Andırın-Çukurhisar ve Maraş'ın girişine kadar (Hasancıklı Mahallesi) kadar uzanan dağlık bölgede bulunan Kaya Mezarları İskender ve Selefkoslar zamanından kalmadır.

Selefkoslar Dönemi (M.Ö. 323-M.Ö. 64)

(Selefkos)

toprakları içinde yer alan Maraş, Selefkos'un ölümünden bir süre sonra yeniden Kapadokya Krallığı'na bağlandı.

M.Ö. 323'de Büyük İskender'in ölümü ve Makedonya İmparatorluğu'nun kendiliğinden dağılması ile Makedonya İmparatorluğu toprakları onun generaleri arasında bölüştürüldü. Maraş, Büyük İskender'in generali Selecus Nikator'un payına düştü. Asya Krallığı

Maraş, M.Ö. 221'de Trakya üzerinden gelen Galat topluluklarının egemenliğine geçti. Bu sıralarda Kapadokya Krallığı da sık sık Galatların baskınlarına uğruyordu. Sonra Pontuslular ile Kapadokyalılar birleşince büyük bir güç ve topluluk oldular. Bu defa Maraş tekrar alınarak Kapadokya Krallığı'nın egemenliği altına bağlandı.

M.S. 64'de Romalılar, bu bölgeyi, dolayısıyla Maraş'ı alarak kendilerine bağladılar.

Büyük Roma İmparatorluğu Dönemi (M.Ö. 64 - M.S. 395)

M.Ö. 192 yılında Romalılar, Anadolu'ya girerek Toroslar'a kadar Batı ve İç Anadolu'yu Selefkuslar'ın elinden alarak kendilerine bağladılar. M.Ö. 64 yılına kadar Selefkolar'a bağlı olan Maraş, bu karalığın merkezi Antakya'nın Romalılar tarafından alınmasıyla bu devletin eline geçti. Maraş'ı alarak Roma'ya bağlayan General Pompeius'tu.

Roma İmparatorluğu döneminde Maraş şehrinin adı Roma Generali Gaius Casear Germanicus'un onuruna "Germanicia"

olarak değiştirildi. Germanicia Antik Kenti, Anadolu'da ki önemli Roma Antik Kentleri arasındaydı. Maraş, Roma İmparatorluğu döneminde oldukça gelişti.

Hititler'den kalan Maraş kalesi, Roma İmparatorluğu döneminde tamir edilerek güçlendirildi. Ayrıca Göksun ve dolaylarında Romalılar döneminden kalma çok sayıda höyük, kale, kaya mezarları ve çeşitli yapı kalıntıları bulunmaktadır.

Kahramanmaraş İl merkezindeki Devlet Demiryolları İstasyonu'nun temel kazısı sırasında bulunan Doğu Roma İmparatoru "Hadriyanus"a ait Bronz Heykel Başı bulunmuştur. Hadriyanus'a ait Bronz Heykel Başı Ankara Arkeoloji Müzesindedir.

Andırın

Bizans Dönemi (M.S. 395-637, 962-1086)

Doğu Roma İmparatorluğu M.S.395 yılında doğu ve batı olmak üzere ikiye bölündü. Balkanlar, Anadolu, Suriye ve Mısır'ı da içine alan Bizans İmparatorluğu'na geçen Maraş şehri bu dönemde de önemini koruyarak Germanika adıyla anıldı. Bizans İmparatoru I. Justinianus döneminde Maraş toprakları Bizans-Sasani çatışmalarına sahne oldu. 605-611 yılları arasında Sasanilerin elinde kalan kent tekrar Bizans'ın eline geçti. M.S.634 yılından itibaren Müslüman Araplar'ın Suriye'yi Bizans'ın elinden almaya başladıkları dönemde Maraş'a kadar sık sık akınlarda bulundular. Şehir Bizans ve Müslümanlar arasında birkaç kez el değiştirdi.

1086'de Selçuklular tarafından fethedilinceye kadar Hıristiyanların elinde kaldı. Bizans İmparatorluğu döneminde, İmparator III. Leon'un Maraş doğumlu olması nedeniyle şehre Krallar Şehri adı da verildi.

Bizanslılar döneminde Maraş, Elbistan, Göksün ve Afşin ilçeleri stratejik önemlerinden dolayı olacak ki, her açıdan geliştiği ve kalkındığı görülmektedir. Maraş ve dolaylarında Bizanslılar döneminden kalma bir çok tarihi eser kalıntıları bulunmaktadır.

Müslüman Araplar Dönemi

Hz. Ömer zamanında Suriye'de fetihlerde bulunan Halid b. Velid 636 yılında Maraş'a doğru bir saldırı başlattı. Şehir 637 yılında Müslümanların eline geçti. Maraş'ta yaşayan Hıristiyan halk canlarına dokunulmaması şartıyla şehri teslim etti. İslâm orduları burada bir garnizon kurarak ne yapılacak seferler için bu-

Anadolu içleri-

rayı üs olarak kullanmaya başladılar. Ancak Bizanslılar burayı Araplara kaptırmamak için yoğun saldırılara başladılar. 651 yılında bir İslâm ordusu Sufyan b. Avf komutasında Maraş'ı tekrar aldı ve şehri imar ettirerek buraya asker yerleştirdi.

683 yılında sonra Maraş üzerine Bizans akınları yeniden başladı. Şehirde yaşayan Müslümanlar burayı terk ettiler. Halife Abdülmelik zamanında (685-705) Maraş yeniden fet-hedildi. 692 yılından sonra İslâm Ordusu ile Bizans ordusu Maraş ovasında karşılaştılar. İslâm ordusunun zaferiyle sonuçlanan bu savaştan sonra Müslümanlar bölgeye yeniden hâkim oldular.

II. Mervan'ın halifeliği döneminde (744-750) Bizanslılar yeniden Maraş'a saldırdılar. Burada yaşayan Müslümanlar şehri terk ederek Kınnesrin ve El-Cezire'ye kaçtılar. Bizans ordusu şehri yakıp yıktı. Kısa bir süre sonra Maraş yeniden Müslümanların eline geçti ve şehrin valiliğine Ziver b. El-Haris El-Kilâbi atandı. Bu dönemde Maraş kalesi onarıldı ve surları güçlendirildi.

754 yılında Bizans'ın kontrolüne geçen Maraş yeniden yakılıp yıkıldı. Abbasi Halifesi Ebu Cafer Mansur, Salih b. Ali'yi Maraş'a vali olarak gönderdi.

868 yılında Mısır'da bir Türk devleti kuran Tolunoğlu Ahmed zamanında Avasım (Sugur Eyaleti) bölgesinden ilen Tarsus, Adana-Misis ve Antakya onun kontrolüne geçti. Bir kaç defa Tarsus'a kadar gelen Ahmed b. Tolun Maraş'ı da idaresi altına aldı.

905 yılından itibaren Bizanslılar Maraş üzerine seferlere yeniden başladılar. Bizans komutanı Andronikos Müslüman ordusunu bozguna uğratarak Maraş'ı ele geçirdi. 916 yılında Ermeni asıllı Mleh, Maraş'ı yağmalattı. 950'li yıllardan itibaren Maraş bölgesi üzerinde Arap-Bizans çatışmaları yeniden hızlandı. Suriye ve Güneydoğu Anadolu bölgesini ele geçiren Arap asıllı Hamdâniler Devleti zamanında Maraş, Malatya ve Kayseri civarlarında birçok çatışma oldu.

Hamdâniler Devleti'nin en güçlü hükümdarı Seyfü'd-Devle, Maraş ve Hades'i imar ettirdi. Hatta bu yüzden meşhur Arap şairi EL-Mütenebbi, EL-Hades ve Maraş'ı Hıristiyanlardan kurtardığı ve yeniden inşa ettirdiği için Seyfü'd-Devle'yi öven "Maraş Kasidesi" yazdı.

Maraş 962'de yeniden Bizans'ın eline geçti. Türklerin Maraş'ı 1086'da fethine kadar yaklaşık 100 yıl Bizans İmparatorluğu'nun elinde kaldı. Bu süre içinde Bizans İmparatoru II.Vasil, 1020'lerde Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Ermenileri zorunlu tehcire tabi tutarak Maraş da dahil olmak üzere Orta Anadolu bölgesine sürdü.

Selçuklular Dönemi

Bizans İmparatorluğu zamanında Maraş ve dolaylarında ekseriyetle Rumlar, Süryaniler ve Nasturiler gibi Hıristiyan unsurlar yaşamaktaydı. 1020'lerden sonra Ermeniler Maraş ve dolaylarına yoğun bir şekilde yerleşmeye başladılar. Kısa bir sürede bölgeye hâkim olan Ermeniler, Bizans İmparatorluğuna bağlı olarak

varlıklarını sürdürmeye devam ettiler. Birçok Ermeni asilzadesi Bizans ordusuna komutanlık yapmaya ve çeşitli şehirlere vali olarak atandılar. Maraş'a da Ermeni asıllı Bizans valileri atandı. Bizanslılar, Hıristiyanlığın Gregoryen mezhebine bağlı olan Ermenileri zoraki Ortadoks mezhebine sokmaları için baskı ve zulüm yapmaya başladılar. Bu yüzden Ermeniler, Selçuklular'ın Anadolu'yu fethi sırasında Türkleri kurtarıcı olarak gördüler.

Kutalmışoğlu Süleymanşah Anadolu'yu boydan boya feth ederek 1075 yılında İznik'te Büyük Selçuklu Devletine bağlı olarak "Türkiye Selçuklu Devleti"ni kurdu. Emir Buldacı komutasındaki bir Selçuklu ordusu 1086 tarihinde Göksun, Afşin, Elbistan ve Maraş dolaylarını Ermeni asıllı Bizans valisi Filaretos'un elinden alarak Türkiye Selçuklu Devletine bağlı bir beylik kurdu. Emir Buldacı'nın Maraş'taki hâkimiyeti 1097 yılında Haçlıların Maraş'ı işgaline kadar devam etti. I. Haçlı Seferi sırasında 1097 yılında Haçlılar tarafından işgal edilen Maraş'ta bir Haçlı Senyörlüğü kuruldu. Maraş'ta kurulan Haçlı Senyörlüğünün başına Norman kökenli kişiler geçmiştir. Bu senyörlük Antakya Haçlı Devletine bağlıydı. Şehirde bulunan Türkler Anadolu'nun muhtelif yerlerine çekildiler. Haçlılar, Maraş'ta Katolik kilisesi ve Latin Piskoposluğu kurdular. Haçlılar daha sonra Maraş ve dolaylarını ele geçirerek Göksun, Pazarcık ve Elbistan'a kadar olan yerleri ele

geçirdiler. 1100 yılında Antakya Haçlı Kontu Bohemond'un Malatya'yı Türkler'den almak için yaptığı sefer sırasında Maraş ovasında Danişmend Gazi ile yaptığı savaş sırasında mağlup ve esir edildi. Bu savaş Maraş senyörü de esir edildi. Bu sırada Maraş Urfa Haçlı kontluğuna bağlandı. Danişmend Gazi Haçlıların elinde bulunan Elbistan bölgesini ele geçirdi.

Anadolu siyasi birliğini sağlamaya çalışan Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan, 1103 tarihinde Danişmend Gazi'yi mağlup ederek Elbistan ve çevresini Türkiye Selçuklularına bağladı. Elbistan yeniden Haçlı idaresine girdiyse de 1105 tarihinde tekrar Türkiye Selçuklu Devleti'nin hâkimiyeti altına girdi. I. Kılıçarslan tarafından Elbistan'ı vezir Ziyaeddin Muhammed'e ikta olarak verdi. I. Kılıçarslan'nın 1107 tarihinde ölmesi üzerine Haçlıların eline geçse de 1108'de Danişmendli Emir Gazi Maraş ve çevresini ele geçirdi. Ancak Haçlılar 1108'de tekrar Maraş'ı aldılar. Antakya Haçlı kontu Tangret, Maraş'a bir akrabasını tayin ederek buradaki Haçlı Senyörlüğünü yeniden oluşturdu. Maraş Latin Haçlı Senyörlüğü bazen Urfa Haçlı Kontluğuna bazen de Antakya Haçlı Kontluğuna bağlı olarak varlığını sürdürdü. Maraş Haçlı Senyörlüğü 1149'da şehrin Türkiye Selçuklu Sultanı I. Mesut tarafından fethine kadar sürdü. Bu süreç içinde Maraş şehri bazen Danişmendli Türklerinin bazen de Selçukluların seferlerine sahne olsa da buradaki Haçlı hâkimiyeti devam etti. Maraş'ta beş Haçlı senyörü hâkimiyet sürdü.

Haçlı Senyörlüğü Döneminde Maraş'ta 1114 tarihinde büyük bir deprem meydana geldi. Maraş tarihinde görülen en büyük bu deprem sırasında şehirde 40000 insan hayatını kaybetti. Devrin müellifi Ermeni asıllı Urfalı Mateos yazdığı Vakayinamesinde; gece yarısı meydana gelen depremin çok şiddetli olduğunu, çok nüfuslu olan Maraş şehrinde felaketen kurtulan olmadığını yazmaktadır. Maraş'ta taş üstünde taş kalmadığını ve 40.000 kişinin öldüğünü yazmaktadır. Süryani asıllı Abu'l- Faraç ise Maraş şehrinin yer altına gömüldüğünü ve bütün şehrin halk için bir mezar olduğunu yazmaktadır. Şehrin senyörü de yıkıntılar arasında kalarak hayatını kaybetmiştir. Tarihe Maraş Depremi olarak geçen bu depremden Maraş'ın etrafında bulunan Araban, Samsat,

Antep, Urfa, Harran, Antakya ve İskenderun gibi şehirler de etkilenmiştir.

II. Kılıçarslan, Maraş'ın sık sık Urfa Haçlı Kontluğu, Antakya Haçlı Kontluğu ve Kilikya Ermeni Krallığı saldırılarına karşı koyabilmek amacıyla 1180 yılında "Maraş Uc Beyliği"ni kurdu ve beyliğin başına da Emir Hüsametdin Çoban'ı getirdi. Emir Hüsametdin Çoban, gerek Haçlı saldırıları ve gerekse Ermeni saldırılarına karşı Maraş'ı başarıyla savundu. Daha sonra beyliğin başına gelen onun torunu Nusretüddin Hasan Bey, Maraş'a yönelik saldırılarına devam eden Ermeniler'le başarıyla mücadele etti. Nusretüddin Hasan Bey'in ölümünden sonra beyliğin başına sırasıyla oğulları Muzaferüddin ve İmadeddin geçti.

1240 yılında meydana gelen ve Anadolu'nun siyasi, iktisadi ve sosyal hayatında büyük etki yapan "Baba İshak İsyanı" sonucunda Türkiye Selçuklu Devleti büyük bir sarsıntı geçirerek oldukça zayıfladı. Özellikle Baba İshak isyanı en çok Maraş, Göksun ve Elbistan arasındaki bölgede etkili oldu. Bu bölgede yaşayan "Ağaçeri Türkmenleri" Selçuklu Devletine karşı isyan ettiler. Bu isyanlar sonucu iyice zayıflayan Selçuklu Devleti, 1243 yılında Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilmesi sonucu dağılma sürecine girmişti. Türkiye Selçuklu Devleti bir yandan iç isyanlarla boğuşurken diğer yanda da Ermeni ve Moğol saldırılarına karşı koymaya çalışıyordu. Bu olaylar sonucunda Türkiye Selçuklu idaresi tamamen çökmüştü. Bu çöküntüden nasibini alan Maraş Ermeni saldırılarına maruz kalıyordu. Maraş Valisi İmadeddin'in 1258 tarihinde şehri terk etmesi sonucunda Maraş, Kilikya Ermeni Krallığı'nın eline geçti.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğollar'a karşı Mısır Türk Memluk Sultanı Baybars'tan yardım istemesi üzerine Sultan Baybars, 1277 yılında Anadolu üzerine sefere çıkarak Moğol ordularını Elbistan'da Huni (Aritaş) Ovasında yenilgiye uğrattı. Sultan Baybars bölgeyi Moğollar'dan almasına rağmen kendilerini yardıma çağıran Selçuklular Devleti'nin desteğini görememesi üzerine geri çekilmek zorunda kaldı. Memluk Sultanı Baybars bölgeden çekildikten sonra Moğollar

Elbistan yenilgisinin intikamını almak için Anadolu'yu işgal ederek feci katliamlar ve tahribatlar yaptılar.

Moğollar'ın Anadolu'daki hâkimiyetinin zayıflaması üzerine Maraş ve dolayları bir süre Memluklu Devleti'nin idaresine geçmiştir. Bu dönemde Maraş ve dolayları Doğu'dan gelen Türk aşiret ve oymaklarının yerleşmeleri sonucu hızla Türkleşmiştir. Maraş'ta ki bu yoğun Türk nüfusundan dolayı Memluk Türkleri bölgeye "Vilayet-i Türkmen", "Türkmen İli" gibi isimler verdiler.

Maraş ve dolayları Selçuklular döneminde Türkleşmiş ve İslamlaşmıştı. Bu Türkleşme ve İslamlaşma hareketi Memluklular ve Dulkadiroğlu Beyliği ile devam etmiştir. Dulkadiroğulları Beyliği döneminde de Maraş ve dolaylarına önemli Türkmen boy ve oymakları gelip yerleşmişlerdir.

Dulkadiroğlu Beyliği Dönemi

Mısır ve Suriye'ye sahip Memluk Sultanı En-Nâsır Muhammed b.Kalavun, ülkesinin Suriye sınırları güvenliğini sağlamak amacıyla Dulkadirlilerden Zeyneddin Karaca Bey'e hilât ve hediyeler vererek onun Elbistan naipliğine atadı (1337). Böylece Dulkadir Beyliği kurulmuş oldu.

Oğuzların Bozok kolunun Bayat boyundan olan Dulkadirliler'in beylik yapanların tahta geçiş ve tahtta kaldıkları süreler şöyledir:

1. Zeyneddin Ahmet Karaca Bey: Hasan Dulkadir Bey'in oğludur. Dedesi ise Halil Bey'dir. 1337'den 22.09.1353 yılına kadar 17 yıl aralıksız beylik yapmıştır.
2. Garsüddin Halil Bey: Karaca Bey'in oğludur. 22.09.1353 yılından 1386'ya kadar 33 yıl aralıksız beylik yapmıştır.
3. Şaban Süli (Sevli) Bey: Karaca Bey'in oğludur. 1386 yılından 30.05.1398 yılına kadar 12 yıl beylik yapmıştır.
4. Sadaka Bey: Sevli Bey'in oğludur.1398 yılından 1399 yılına kadar beylik yapmıştır. Beyliği bir yıl sürmüştür.
5. Nasreddin Mehmed Bey: Halil Bey'in oğludur. 3.05.1398 yılından 1442 yılına kadar 45 yıl aralıksız beylik yapmıştır.
6. Süleyman Bey: Nasreddin Mehmed Bey'in oğludur. 1442 yılından 1454 yılına kadar 11 yıl aralıksız beylik yapmıştır.
7. Melik Arslan Bey: Süleyman Bey'in oğludur. 1454 yılından 1465 yılına kadar 11 yıl aralıksız beylik yapmıştır.
8. Şahbudak Bey: Süleyman Bey'in oğludur. Birinci defa: 1465'ten 1466'a kadar 1 yıl yapmış; Şahbudak Bey ikinci defa 1472'den 1480'e kadar 8 yıl olmak üzere toplam 9 yıl beylik yapmıştır.
9. Şehsuvar Bey: Süleyman Bey'in oğludur. 1466-1472 6 yıl.
10. Alaüddevle Bozkurt Bey : Süleyman Bey'in oğludur. 1480 yılından 12.06.1515 yılına kadar 35 yıl aralıksız beylik yapmıştır.
11. Ali Bey: Şehsuvar Bey'in oğludur. 12.06.1515 tarihinden 1522 tarihine kadar 7 yıl beylik yapmıştır.

Alaüddevle Bozkurt Bey, İzlediği denge politikası ile uzun yıllar beyliğin başında bulundu. Ancak 1501'de Tebriz'de kurulan Türk Safevi Devleti ile mücadele etmek zorunda kaldı. Safevi hükümdarı Şah İsmail Anadolu'yu ele geçirmek istiyordu. Dulkadir topraklarına giren Şah İsmail 1507 yılında Elbistan'ı aldı ve burayı baştan başa tahrip ederek Maraş'ı da ele geçirdi. Şah İsmail'in çekilmesinden sonra Alaüddevle Bey Maraş ve Elbistan'ı yeniden ele geçirdi. Ancak Elbistan öyle tahrip edilmişti ki, bu yüzden başkenti Maraş'a taşıdı. Bundan sonra Alaüddevle Bey, Osmanlılara karşı Memluklerin yanında yer almaya başladı. Hatta ezeli düşmanı Şah İsmail'in üzerine Yavuz'un düzenlediği Çaldıran Seferi'ne çağırıldığı halde katılmadığı gibi, Şah İsmail ile de ittifak kurdu. Alaüddevle Bey, Yavuz'un yanında bulunan

kardeşi Şehsuvar Bey'in oğlu Ali Bey'in Osmanlılar tarafından desteklenmesini hoş görmüyordu. Bu yüzden Çaldıran Savaşı'na giden Osmanlı ordusunun iaşe yollarını keserek, teçhizatlarını yağmalattırdı.

Yavuz Sultan Selim 1514 yılında Çaldıran zaferini kazanınca Dulkadir Beyliği'ni ortadan kaldırmak için harekete geçti. Kayseri sancak beyliğine getirilen Şehsuvaroğlu Ali Bey'e, Dulkadir toprakları alındığı takdirde kendisine verileceğini taahhüt etti. 1515 yılında Ali Bey ve Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa, Alaüddevle Bey üzerine gönderildi. 13 Haziran 1515'de Göksun yakınlarında Turna Dağı'nda Osmanlılar ile Dulkadirliler arasında yapılan savaşta Alaüddevle Bey yenilerek dört oğlu ile birlikte idam edildi. Böylece Dulkadiroğulları Beyliği fiilen sona ermiş oldu.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

1515 yılında Maraş ve çevresi Osmanlılar tarafından fethedildi. Ancak Dulkadiroğulları Beyliği'ne hemen son verilmedi. Yavuz Sultan Selim, Dulkadir topraklarının idaresini Şehsuvaroğlu Ali Bey'e verdi.

Ali Bey kendisini bağımsız bir devletin hükümdarı olarak görmekle beraber Osmanlı Devleti ile dostça geçindi ve Osmanlıların her yerde yardımına koştu. 1519 yılında eski Dulkadir toprakları olan Bozok (Yozgat)'da ortaya çıkan Celâl'in Osmanlılara karşı isyanını bastırarak, Celâl ve adamlarını ortadan kaldırdı. 1521 tarihinde Suriye'de Osmanlı Devleti'ne karşı, Memluk Devleti'ni yeniden kurmak için Canberdi Gazali büyük bir isyan başlatmıştı. Bu isyanı bastırmakla görevlendirilen Osmanlı komutanı Ferhat Paşa'yı beklemeden Canberdi Gazali'nin üzerine yürüyen Ali Bey, onu mağlup ederek katletti. Bu durum Ferhat Paşa'nın Ali Bey'i kıskanmasına neden oldu. Ali Bey Osmanlılara bağlılık göstermesine rağmen, kendini bir hanedan üyesi olarak görüyordu. Osmanlı Devleti ise onu bir sancak beyi olarak kabul ediyordu.

Mısır ve Suriye'yi de fetheden Osmanlılar, toprakları arasında bağımsız bir devleti asla kabul edemezdi. Dulkadir ülkesinde Ali Bey'in bazı uygulamalarından rahatsız olan halkın Padişaha şikâyetleri üzerine, Osmanlı Devleti Ali Bey'in ülkesine teftiş memurları gönderdi. Ali Bey içişlerine karışıldığını düşünerek gönderilen müfettişleri derhal katletti. Bu olay iki taraf arasında bardağı taşıran son damla oldu. Ali Bey'i kiskanan ve ona muhalif olan Ferhat Paşa, Kanuni'den, onun katline dair bir ferman aldı. İran seferi bahanesiyle Tokat'a çağırılan Ali Bey, Artukova'da (Artova) oğulları ile birlikte 1522'de katledildi. Böylece Dulkadiroğulları Beyliği tamamen Osmanlılara bağlandı.

1531 yılında Dulkadir Eyaleti kuruldu. Maraş merkez olmak üzere Antep, Sis ve Bozok da bu eyalete sancak olarak bağlandı. Bazı zaman Zülkadir Eyaleti adını alan Maraş'ın idari sınırlarında değişiklikler oldu. Maraş Eyaletine bağlanan Malatya sancağı ve Kars-ı Zulkadirye (Kadirli) Sancakları 1831 yılına kadar bağlılıkları devam etti. Maraş Sancağı ise Zamantı (Pınarbaşı), Elbistan, Hısn-ı Mansur (Adıyaman) ve Ayıntab (Antep) kazalarından oluşuyordu. 1840-1854 yılları arasında Maraş ve Adana Eyaletleri birleştirilmiştir. 1854'te Maraş Müstakil sancak haline getirilse de 1866'de Halep Eyaletine bağlanmıştır. 1915 yılında ise Maraş Müstakil liva haline getirildi.

Dulkadiroğulları döneminde Maraş ve Elbistan şehirleri bu beyliğin önemli merkezlerindendi. Bu yüzden bu iki şehirde önemli siyasî, ekonomik ve kültürel gelişmeler oldu. Ancak Maraş ve Elbistan, Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra diğer Anadolu şehirlerinden biri haline gelerek eski stratejik önemlerini yitirdiler.

XVIII. yüzyılda Maraş'ın dağlık Zeytun bölgesinde bulunan Ermeniler arasında asayişsizliğin ortaya çıkması ve isyan yolunu tutmaları sebebiyle 1780'de üzerlerine Maraş Valisi Ömer Paşa gönderildi. Zeytun'u kuşatan Ömer Paşa Ermenilerle girdiği çatışmada Şehit oldu. 1782 yılında Maraş valiliğine atanan Ali Paşa Ermenilerle yaptığı çatışmada geri çekilmek zorunda kaldı. 1789 yılında Payas ayanı Küçükhalioğlu Halil 10.000 ada-

mı ile Maraş'a bir baskın gerçekleştirdi. Maraş çarşıları yakılıp yıkıldı. Esnaf ve halk soyuldu. Şehir yağma edildi. Özellikle Suk-ı Sultaniye (Sultan Çarşısı) denilen Kapalı Çarşı en fazla tahribata ve soyguna uğradı. Eşkıya üç-dört gün Maraş'ı yağmaladıktan sonra geri çekildi. Bu baskından sonra Küçük Alioğlu Halil idam cezasına çarptırılrsa da daha sonra affedil. Maraş baskını sırasında Zulkadirzade Ömer Paşa 30000 kuruş harcayarak baskının getirdiği zararı karşılamaya çalışmıştır. 18. Yüzyılın sonlarında Maraş idaresinde Zülkadiroğulları ve Bayazitoğulları ön plana çıkmıştır. Özellikle Zülkadiroğlu Ömer Paşa 1782'lerden 1795'lere kadar aralıklarla Maraş Beylerbeyi olmuş ve güzel hizmetler yapmıştır. Bu tarihte Maraş'tan Antep'e giderken Karabıyıklı köyünde eşkıyalar tarafından suikastla öldürülmüştür.

Bayazıtlı ailesinin ileri gelenlerinde Kalender Paşa ise 1803 yılından 1819'a kadar aralıklarla Maraş Beylerbeyi olmuştur. Kalender Paşa Zeytun eşkıyasını dize getirerek bölgede düzeni sağladı. Kalender Paşa valilikten azledildikten sonra affedilerek Kuşadası Muhafızlığı'na getirildi ve 1822 yılında orada öldü. Kalender Paşa'dan sonra Maraş valisi olarak Ahmed Şerif Paşa tayin oldu. Bundan sonra da Maraş valiliğine Derviş Hasan Paşa tayin edildi. Kalender Paşa'dan sonra bir ara Maraş Beylerbeyliği Bozok ayanı Çapanoğlu Mehmet Celeleddin Paşa getirildi. Bozok tarafından 3000 adamını Maraş'a getiren Celeleddin Paşa Maraş'ın nüfuzlu aileleri ile mücadele etti. Şehirde birçok tahribata neden oldu.

1832 - 1840 yılları arasında Maraş valiliğinde bayazıdoğullarından Kalender Paşa'nın kardeşi Yusuf Bey'in oğlu Süleyman Paşa bulunmaktaydı. Annesi Kara Fatma ile birlikte Maraş'ın idaresinde önemli rol oynadı. Süleyman Paşa zamanında Maraş hükümet binası başta olmak üzere pek çok eser inşa edildi. Süleyman Paşa zamanında Osmanlı Devleti'ne isyan eden Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Maraş'ı ele geçirdi. Antep üzerinden Kapıçam mıntıkasından Maraş'a giren İbrahim Paşa 40.000 kadar askerle Maraş'a girerek burayı işgal etti. 19 ay kadar Maraş'ta kalan İbrahim Paşa'nın zamanında Maraş'ta asayiş sağlandı. İbrahim Paşa yapılan anlaşma sonucu Maraş'tan çekilerek Mısır'a döndü. Bundan sonra

Maraş Eyaleti iptal edilerek bir kaza haline getirildi. Ancak Maraş'ın idarî yapısında sık sık değişiklikler devam etti. Bu dönemde Maraş şehri bir ara kaza haline getirilip Adana Eyaleti'ne bağlandı. Daha sonra Halep Eyaleti'ne bağlandı. Bir ara müstakil sancak oldu. Fırka-i Islahiye zamanında da kısa bir süre eyalet haline getirildi.

1856 Islahat Fermanı'na tepki olarak Maraş halkı isyan etti. Bu isyanda on bin kişi hükümet binasına yürüdü. İsyan sırasında ülkesine bir takım menfaatler sağlayan İngiliz Konsolos Vekili Hoca Guermani ve eşi öldürüldü. Bu yüzden Maraş mutasarrıfı Münip Paşa azledildi ve olayın failleri Adana'ya gönderildi.

1860'ta Maraş Mutasarrıflığı'na Aziz Paşa atandı. Zeytun Ermenilerinin isyanı devam etti. Hatta Zeytun Ermenileri Fransa Cumhurbaşkanı III. Napolyon'a başvurarak Kilikya dağlarında 70.000 silahlı adamları olduğunu belirterek bağımsızlıklarının sağlanması için yardım istediler. Amaçları sayılarını abartarak bağımsızlık duygularını ön plana çıkarmak ve dünya kamuoyunu Osmanlı aleyhine çevirmektir.

1862 yılında Maraş Valiliği'nde Aşir Paşa atandı. Aşir Paşa; Ermenilerin saldırıları ile bozulan asayişini yeniden sağlayıp, yolları ve köprüleri tamir ettirdi. Ancak bu sırada Maraş'ta bir kıtlık ve arkasından da kolera salgını ortaya çıktı. 10.000 kişinin ölümüne neden olan bu salgın hastalıkta Maraş Mutasarrıfı Aşir Paşa da vefat etti.

Fırka-i Islâhiye'nin (1865) faaliyet sahası; İskenderun'dan Maraş ve Elbistan'a, Kilis'ten Niğde ve Kayseri'ye, Adana Eyaleti'nden Sivas Eyaleti sınırına kadar olan bölgeyi kapsıyordu. Fırka-i Islâhiye'nin başına Dördüncü Ordu Kumandanı Derviş Paşa, halkla ilgili idarî işleri görmek üzere de Ahmed Cevdet Paşa tayin edildi. Ahmed Cevdet Paşa bölgenin valiliğine atanırken sınırları belli olmayan Maraş Eyaleti yeniden kuruldu. On sekiz gün sonra Ahmed Cevdet Paşa görevinden alındı. Maraş Eyaleti de yeniden Halep vilayetinin bir sancağı haline getirildi. Fırka-i Islâhiye'nin yaptırımıyla Maraş ve civarında uygulanan ıslah hareketleri neticesinde firar eden

konar- göçer Yörük ve Türkmen aşiretleri iskâna tâbi tutuldu. Antep, Antakya ve Adana yöresinde birçok köy ve kaza kurularak göçebe Yörük ve Türkmen aşiretleri buralara zorunlu olarak yerleştirildi. Bu arada da Maraş bölgesinde yaşayan konar - göçer Tecirli aşireti Eloğlu (Türkoğlu) adı verilen bölgeye yerleştirildi.

1869 yılında Veysi Paşa Maraş Valisi olarak atandı. Bundan sonra Tevfik Paşa, sonra Naşit Paşa ve daha sonra da Kozan Mutasarrıfı Aslan Paşa, Maraş Mutasarrıflığına tayin edildiler Aslan Paşa zamanında Maraş'ta Maarif Teşkilatı kuruldu ve ilk Rüşdiye Mektebi açıldı. Aslan Paşa'dan sonra Maraş Mutasarrıflığı'na Hasan Paşa, sonra Abdullah Paşa ve ondan sonra Hacı Ali Paşa atandı.

Maraş valiliğinde bulunan diğer kişiler; Diyarbakirli Said Paşa, Dede Paşa, Salih Paşa, Nazım Paşa, Mustafa Nuri Paşa, Hüseyin Şükrü Paşa, Abdülvahap Paşa, Nuri Bey, Galip Paşa ve Arif Paşalardı.

Cumhuriyet Dönemi

12 Şubat 1920 tarihinde Maraş Fransız işgalinden kurtulduğunda yakılıp yıkılması sebebiyle harap durumdaydı. Fransızlara karşı Maraş'ı savunan çetelerin ve Kuva-i Milliyeciler'in yurdun savunulması için cephelere koşmalarından dolayı şehrin işgal günlerindeki harabe halini düzeltmek için bir çaba gösterilmedi. 1920'li yıllarda Maraş şehrinin nüfusu 20.000 civarındaydı. İşgal yıllarında işgalci Fransız ve yerli Ermeni baskı ve zulümleriyle halkın bir kısmı köylere gitmişlerdi. Kurtuluş Savaşı'nın başarı ile sonuçlanması üzerine göç eden halk tekrar evlerine döndü.

1929 yılında Fevzi Paşa- Eloğlu (Türkoğlu)- Narlı hattı üzerinden demiryolu geçirilerek Malatya'ya bağlandı. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle 1945 yılından itibaren Türkiye'de yatırımlar hızlandı ve ülkenin ekonomisi gelişmeye başladı. Bunların sonucu olarak 1948 yılında Malatya demiryolu hattı üzerinde olan Köprüağzı İstasyonu'ndan Maraş'a bir demiryolu hattı bağlandı. Böylece Maraş'ın çevre illerle

olan demir ve kara yolu bağlantıları genişletildi. Ulaşım imkânlarının artması, şehirde sanayi ve ticaret etkinliklerinin ilerlemesine neden oldu. 1955 yılında Maraş'ın ilk önemli tesisi olan Sümerbank Pamuklu Dokuma Endüstrisi kurulmaya başlandı ve 1965 yılında üretime açıldı. 1960'lu yıllarda Maraş'ta ekonomik yönden önemli gelişmeler oldu. 7 Şubat 1973 yılında Maraş şehrine TBMM kahramanlık unvanını vererek şehrin adını Kahramanmaraş olarak değiştirdi. 1970'li yıllarda Maraş'ta özel teşebbüsün yaptığı fabrikalar açıldı. Sanayileşmenin başlamasıyla birlikte köyden şehre doğru göç arttı. Bunun sonucu olarak nüfusta 100.000'i geçti.

Maraş'ta ekonomik ve sanayi alanındaki esas gelişmeler 1980'li yıllardan sonra başladı. Birçok tekstil fabrikası açıldı ve bunun sonucu olarak şehrin nüfusu hızla arttı. Ayrıca şehrin yerleşim alanı genişledi ve yeni konut alanları kuruldu.

1926'da Maraş Ticaret ve Sanayi Odası, 1947'de Maraş İl Müzesi kuruldu. Aynı yıl Maraş Lisesi açıldı. 1949'da Maraş Devlet Hastanesi hizmete girdi. Eoğlu Nahiyesi, 1960'da ilçe haline getirilerek ismi Türkoğlu olarak değiştirildi. 1961'de Telefon Santrali kuruldu. 1973'te şimdi Kahramanmaraş Belediyesinin arkasındaki Üniversitenin yerleşkesinin bulunduğu binada Kahramanmaraş Eğitim Enstitüsü açıldı. 1975 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gaziantep Mühendislik Fakültesi'ne bağlı olarak Kahramanmaraş Meslek Yüksek Okulu kuruldu. 1989'da Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı olarak Ziraat Fakültesi açıldı.

11.07.1992 tarih ve 2282 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 03.07.1992 tarih ve 3837 yasa ile Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi kuruldu. Üniversite 1993 yılında eğitim-öğretime başladı.

I. Cihan Harbi'nde Maraş

30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması'nın 7. maddesine (İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına haiz olacaktır.) dayanan İtilaf Devletleri, ülkenin stratejik

ve ekonomik bakımdan değeri büyük ve önemli bölgelerini işgale başladılar. Maraş da bu işgal sahaları içinde yer aldı.

Mondros Mütarekesi'nden çok önceleri bile, Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaşma planları yaptılar. Yapılan antlaşmalara göre; Irak ve Filistin İngiltere'ye; Suriye, Musul, Maraş, Antep ve Urfa Çevresi Fransa'ya verilmişti. İşte Maraş'lılar için esas sıkıntılı ve zor günler kapıya gelip dayanmıştı.

Mondros Mütarekesi'nden önce Maraş

30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması'nın 7.maddesine (İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına haiz olacaktır.) dayanan İtilaf Devletleri, ülkenin stratejik ve ekonomik bakımdan değeri büyük ve önemli bölgelerini işgale başladılar. Maraş da bu işgal sahaları içinde yer aldı.

Mondros Mütarekesi'nden çok önceleri bile, Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaşma planları yaptılar. Yapılan antlaşmalara göre; Irak ve Filistin İngiltere'ye; Suriye, Musul, Maraş, Antep ve Urfa Çevresi Fransa'ya verilmişti. İşte Maraş'lılar için esas sıkıntılı ve zor günler kapıya gelip dayanmıştı.

Mondros Mütarekesi'nde Maraş

Maraş'ın İngilizler Tarafından İşgali

Maraş'ı işgal amacıyla Antep'ten ayrılan **Kolonel Max Andrio** komutasındaki İngiliz süvari alayı Aksu üzerinde kurdukları seyyar bir köprü üzerinden geçerek 22 Şubat 1919'da Maraş önlerine geldiler. İngilizler'in Maraş'ı işgal edeceklerinin haberini daha önceden alan Maraşlı Ermeniler başlarında Trasanta rahipler bandosu olmak üzere Şeyh Adil mevkiinde büyük bir coşku ile İngilizleri ve beraberlerindeki Ermeni askerlerini karşıladılar. İşgal karşısında sevinçlerini gizleyemeyen Ermeniler büyük taşkınlıklar yaparak Türkler'e sataşmaya başladılar.

İngilizler karargâhlarını kurduktan sonra bir subayını Mutasarrıf Ata Bey'e göndererek "Mondros Mütarekesi hükümleri gereğince Maraş'ın güvenliği ve asayişini sağlamak için şehri işgal ettiklerini bildiriler". Bunun üzerine Mutasarrıf Ata Bey İngiliz subayına, "Maraş'ta asayiş bozacak bir hareket ve hal olmadığından, kendilerinin işgali değil, misafir olarak kabul edebileceklerini" cevabını verdi. Mutasarrıf Ata Bey'in bu cevabın karşısında şaşırان İngilizler, Maraş'ta tutunmalarının zor olacağını daha başında anlamıştılar.

İşgalci İngiliz kuvvetlerinin yarısı Müslüman Hintli ve Mısırlı askerlerden oluşuyordu. İngilizler, Müslüman Hintli ve Mısırlı askerlerin ile Müslüman halkın tepkisini çekmemek için onların his ve maneviyatlarına saygı duydular. Ermenilerin taşkınlık yapmalarına izin vermediler. Buna rağmen Ermeniler, köylerden şehre alış veriş için gelen Türkler'in yollarını keserek öldürmeye başladılar. Türklerin aleyhinde tahrik, iftira ve şikayet hareketlerine devam ettiler. İngilizler, her ne kadar Türklere iyi davranıyor görüntüsü veriyor görünüyorsa da Ermeniler'e gizliden yardım ederek onlara destek oluyordı.

İngilizler'in Maraş'tan çekileceğini öğrenen Hintli Askerler, Türklere el altından silah ve cephane vermeye başladılar.

Türkler bu sayede önemli oranda silah ve cephane elde et-

mişlerdi İngilizler'in Maraş'ı Fransızlar'a terk edeceği duyulması üzerine Ermeniler yeniden ümitlendiler ve Fransızlar'ın bir an önce gelmelerini sabırsızlıkla beklemeye başladılar.

Maraş'ın Fransızlar Tarafından İşgali

15 Eylül 1919'da İngilizlerle Fransızlar arasındaki kararlaştırılan "Suriye İtilafnamesine" göre; Musul ve çevresini, bu bölgedeki petrol alanlarını İngiltere'ye devreden Fransa, buna karşılık onlardan boşalacak olan Maraş, Antep ve Urfa Sancaklarını işgal edecekti.

İngilizler "Suriye İtilafnamesi" ile emellerine ulaştılar. Musul'u elden eden İngiltere Filistin'in de kendi nüfus alanı olarak tanınmasını sağlamıştır.

29 Ekim 1919 Çarşamba günü Fransız öncü kuvvetleri Yüzbaşı Julie komutasında Maraş'a geldi. 30 Ekim Perşembe günü de De Fontzine komutasında 1000 Fransız ve 500 Cezayir asıllı asker ile Fransız askeri elbisesi giymiş 400 Ermeni eşkıyası Maraş'ı işgal etmeye başladılar.

Maraş'ta bulunan Ermeniler Fransız işgal ordusunu coşkun gösterilerle karşıladılar. İşgalci Fransızlara çiçek buketleri sunularak "Yaşasın Fransızlar ve Ermeniler, Kahrolsun Türkler" diye bağırarak Ermeniler taşkınlık ve çılgınlıklar gösterdiler. Türklerin millî ve dinî değerlerine saldırdılar. İngilizlerin Türklere karşı Yunan ve Arapları kullandığı gibi Fransızlar da Ermenileri kullanıyorlardı. Daha önce Suriye'ye tehcir edilmiş Ermeniler'den asker temin edilerek ve bunlara Fransız üniforması giydirilerek "Legion d'Orient" (Doğu Lejyonu) adı verilen bir alay oluşturmuşlardı. İşgal ettikleri her kente bu alayın bir, iki taburunu götürüyorlardı. Fransızlar, bu alaya mensup 400 Ermeni lejyoneri Maraş'ı işgal etmek için getirdiler.

Güney cephesindeki gelişmeleri yakından izleyen Mustafa Kemal Paşa Maraş ve Antep'te halkı teşkilatlandırmak için **Piyade Yüzbaşı Ali Asaf Bey** (Kod adı: Kılıç Ali Bey)'i ve **Süvari Yüzbaşısı Selim Kurtoğlu** (Kod adı: Yörük Selim)

Bey'i görevlendirdi. Yapılan görev taksimine göre Kılıç Ali Bey Pazarcık' ta karargahını kurarak çeteler kurarak halkı teşkilatlandırarak. Ayrıca Fransızların Antep'teki birliklerinin Maraş'taki birlikleri takviye etmelerine engel olacak ve İslahiye Türkoğlu üzerinden Maraş'a intikal edecek Fransızların yolunu kapayacaktı. Yüzbaşı Yörük Selim Bey ise Fransızların Maraş üzerinden İç Anadolu'ya doğru ilerlemelerine engel olmak için Göksun'da çeteler teşkil edecek ve halkı teşkilatlandıracaktı. Ayrıca bunlar gerektiğinde Maraş içindeki muharebelere katılacaklardı.

Sütçü İmam Olayı

31 Ekim 1919 günü yerli Ermeniler Fransız askerleriyle birlikte şehri dolaşıyorlar ve önlerine gelen Türklere hakaretler ederek saldırılarda bulunuyorlardı.

Fransız askerleri hürriyetine bağlı şeref ve namusuna son derece düşkün bu uğurda ölümü hiçe sayan Maraşlıları, henüz tanımıyor her yaptıklarının yanlarına kalacağını sanıyorlardı. Türkler için son derece ıstıraplı ve ağır geçen bir gün yavaş yavaş sona eriyordu. İkinci üzeri bir grup Fransız askeri ve Ermeni eşkıyası kışlarına dönüyorlardı. O sırada Uzunoluk Hamamı'ndan çıkmış ve evlerine gitmekte olan Maraşlı kadınları gören işgalcilerden biri onlara yaklaşa-

rak "Burası artık Türklerin değildir. Fransız memleketinde peçeyle gezilmez" diyerek kadının peçesini açtı. Peçesi açılan kadın olayın şokuyla bayılınca diğer kadınlar da fer-yada başladılar. Hamamın yakınındaki Kel Hacı'nın kahve-sinde bulunan Maraşlılar olay yerine gelerek Ermenilere uyarılarda bulundular. Fakat Bunları dinleyen olmadı. Bunun üzerine Çakmakçı Said ve Gaffar Kabuloğlu Osman, kadın-ları işgalcilerin elinden almak isterken dipçik ve kurşun-la ağır yaralandılar. Bu sırada civarda küçük bir dükkanda süt satan ve olayları soğukkanlılıkla seyreden Sütçü Hacı İmam, Karadağ tabancasını alarak olay yerine geldi. Silahını kadınların peçesini açan ve Çakmakçı Said'i yarala-yan Ermeni'nin üzerine doğrultarak ateşledi. Kurşun isabet eden Ermeni yere düştü diğerleri ise kaçtılar. Maraş' ta düş-mana sıkılan bu ilk kurşun ile Türk milletinin işgalcilere ve Ermenilere yaptıklarının yanlarına kalmayacağı gösterildi.

Bu olayda Çakmakçı Said şehit düşmüş yaralanan Ermeni ise ölmüştü. 1 Kasım 1919 tarihinde ölen Ermeni için büyük bir cenaze töreni düzenlendi. Şehri terk etmeyen İngiliz ve Fransız askerleri olay yerine yetiştii. Sütçü İmam ise Nalbant Bekir'den aldığı bir atla Bertiz'in Ağabeyli köyünde bulu-nan Beyazıt oğlu Muharrem Bey'in yanına gitti. Ermenilerin ve Fransızların bütün çabalarına rağmen Sütçü İmam bulu-namadi. Ancak olayın intikamını almak isteyen Ermeniler sağa sola ateş ederek Zülfikar Çavuş oğlu Hüseyin'i şehit ettiler. Fransızlar da misilleme hareketlerine girişerek Sütçü İmam'ın dayısının oğlu Tiyekli oğlu Kadir'in ellerini ve ayak-larını arkasından bağlayarak burun ve kulaklarını kestikten sonra boğazlayarak şehit ettiler.

Guvernör Andre'nin Maraş'a Gelmesi

Maraş'ta peş peşe gelişen çirkin olaylar ve Ermeni askerlerinin tutumları gerginliğin artmasına neden oldu. 2 Kasım 1919'da Fransızların Antep'teki komu-tanlığına başvuran şehrin ileri gelenleri durumu pro-testo ettiler. Bu protestoya karşılık İngiliz ve Fransız komutanlarının ortak imzasını taşıyan bir beyanname ya-yınlanarak bundan sonra güvenliğin sağlanacağına dair söz

verildi. Bu verilen söze rağmen durumda değişiklik olmadı. Sözde güvenliği sağlamak amacıyla Osmaniye'den gönderilen Governör Andre 26 Kasım 1919 Çarşamba günü Ermenilerin düzenlediği parlak bir törenle karşılandı.

Governör Andre şehrin ilim adamlarına ve ileri gelenlerine birer tezkere çıkararak, onları konuşmak için Kadir Paşa'nın konağına davet etti. Çağırılanlar Boğazkesen Camiinde toplandılar. Görüşmelerin bayrak meselesi üzerine olacağını düşünerek, gitmemeye karar verdiler. Governör Andre gayet sert ve tehditkâr bir dille, toplantının Cumartesi günü belediye binasında yapılması için yeniden davetiyeler yazılmasını emretti.

Bayrak Olayı ve Mehmet Ali Bey'in Beyannamesi

Aynı gün akşamı (27 Kasım 1919) Ermeni Hırlakyan'ların evinde bir ziyafet tertip edildi. Hırlakyanlar Maraş Ermenileri içinde en nüfuzlu ailelerden biri idi. Sultan'ın müteahhitliğini yaptıklarından dolayı son derece zengin olmuşlardı. Ziyafette yemekler yenilip içildikten sonra baloyu açmak ve Hırlakyan Ailesini şereflendirmek için Agop Hırlakyan'ın iki torunundan Osep'in kızı müstakbel Ermenistan Prensesi Helena'yı dansa davet eden Governör Andre, nazik bir şekilde reddedildi. Buna sinirlenen Governör Andre sebebini sorunca, kız "Sizinle dans etmemekten üzgünüm, çünkü kendimi hala esaret ve zillet içinde yaşayan bir kadın olarak görüyorum. Kalesinde Türk Bayrağı dalgalanan bir memlekette Fransızların hakim oldukları ve bizim emniyet ve hürriyet içinde yaşadığımızı nasıl düşünebiliyorsunuz?" diyerek, Governör Andre'yi tahrik etti.

Bunun üzerine kaledeki Türk Bayrağı'nın derhal indirilmesi için emir verildi. Bu emri duyan Helena kendini Governör Andre'nin kollarına attı. Bu emir gereğince Binbaşı Srtkı adamlarını göndererek kaledeki Türk Bayrağı'nı indirtti. Kalede askerlik şubesi tarafından yerleştirilen beş Türk ihtiyat askeri, sayıları yetersiz olduğu için bayrağın indirilmesine ses çıkaramadılar. İçleri kan ağlayarak seyrettiler. Daha sonra şehre inerek dağıldılar ve durumdan halkı haberdar ettiler.

Bayrak Olayı (minyatür)

28 Kasım 1919 Cuma sabahı Maraşlının kara sabahı oldu. Uyanan her Türk dalgalanmasına alıştığı kale burcunda bayrağını göremeyince büyük bir endişeye kapıldı. İşgalcilere karşı nefretleri arttı.

Kısakürek Ailesinden Avukat Mehmet Ali Bey, kalenin karşısındaki evinde hasta yatıyordu. Kalede dalgalanan Türk bayrağını göremeyince kaleme sarıldı. Gayet okunaklı ve güzel bir şekilde "**Alem-i İslâm'a Hitap**" adıyla bir beyanname hazırladı. Yedi nüsha olarak çoğalttığı beyannameyi ayrı ayrı zarflara koyarak, ikisi kendi, diğerlerini oğlu Şahap, Ulu Camii, Çarşıbaşı Camii, Sarayaltı Camii ve Arasa Camii'nin görülebilecek yerlerine astı. Cuma namazına gelenler bu beyannameyi okudular. Halkın heyecanını şahlandıran beyannameye şunlar yazılıydı :

"Alem-i İslâm'a Hitap

Ey millet-i necibe-i Osmaniye, vaktine hazır ol. 1300 küsür seneden beri Hz. Allah'ı ve Peygamber-i Zîşan'ının hizmetine razı ettiğin bir din ölüyor. Yani ecdadının kanı pahasına fethettiği bir kalenin burcu barusundaki Al Sancağın bugün Fransızlar tarafından indirilip, yerine kendi bandıraları konuldu. Şimdi acaba bunu yerine koyacak sende birkaç yüz İslâm gayreti hiç mi yok ! İğtişaş arzu etmeyin. Yalnız pür vekar ve azamet olarak ol Al Sancağımızı geri yerine koyalım. Tekrar kemal-i mehabetle yerlerimize avdet edelim. Korkma, korkma seni buradaki birkaç Fransız kuvveti kıramaz. Sen mütevekkilen Alellah kendi mevcudiyetini gösterecek olursan, değil birkaç Fransız kuvveti, hatta bütün Fransız milleti kıramaz. Buna emin ol."

Bugünkü Türkçe ile Beyanname; "Ey Asil Osmanlı Milleti, hazır ol. 1300 yıldan beri Hz. Allah ve şanlı Peygamberini hizmetinle razı ettiğin bir din ölüyor. Yani atalarının kanı bedeli fethettiğin kale burcundaki Alsancağın bugün Fransızlar tarafından indirilip yerine kendi bayrağı konuldu. Şimdi bunu yerine koyacak birkaç yüz İslam gayreti sende yok mu? Kargaşa arzu etmeyelim, ağırbaşlı ve azametle bayrağımızı yerine koyalım. Tekrar olgunlukla yerlerimize dönelim. Korkma, seni buradaki birkaç Fransız kuvveti kıramaz. Sen tevekkülle Allah'a var olduğunu gösterirsen, değil birkaç Fransız kuvveti, bütün Fransız Milleti seni kıramaz. Buna emin ol". 28 Teşrin-i Sani 335 (28 Kasım 1919)

علم اسلامه خطاب

ای ملت نجیبه اسلامیّه وقتکه حاضر اول. بیک اوج یوز کسور سنه در
حضرت اللهی و پیغمبر ذی شاننی خدمت ایله راضی ایتدیگ بر دین اولویور.
یعنی اجدادک قانی بهاسنه فتح ایتدیگی بر قلعمنک برجی یاروسندهکی آل سانجاک
بو کون فرانسزلر طرفندن ایندریلپ کندی باندیرالری قونولدی.
شیمدی عجباً بونی کری یرینه قویه جق سنده بر قاج یوز اسلام غیرتی هیچ می یوق.
اغتشاش آرزو ایتیمیلیم. یالکز پر وقار و عظمت اول آل سانجاغمزى کری یرینه قویالم.
تکرار کمال مهابتله یرلرمزه عودت ایدلم.
قورما قورما سنی بورادهمکی بر قاج فرانسز قوتی قیراماز. سن متوکلاً علی الله
کندی موجودیتکی کوسترمجک اولورسهک کل بر قاج فرانسز قوتی
حتی بتون فرانسز ملتی قیراماز. بوکا امین اول.

قیصه کورکزادهمک اوغلی شهاب آکلاتیور

بابامک ویردیگی بیاننامیمی المله دلیک جییمده صیقارق اودن چیقدیم.
آرقمدن بابام ده چیقدی. بن بیاننامیمی اولو جامعنک آولوسی اورطه سندهکی
ساعتخانهک جوارینده دوشوردم. جماعت چوسدی. همن اله کچدی.
الدن اله او قونمغه باشلادی. و نهایت شیخ علی سزائی افندینک الینه واردی.
قیلاجعکز نماز ساقه اولور دیدی. جماعته بر قایناشمه و جامعنک ایچنده
بر ایتیشمه باشلادی. آز سوکره یشیل سانجغی چکک قلعیمه هجوم باشلادی.
آولوده جامعنک بلی ایکی قات اولمش بر اختیار هایدی بابام دین غوغمدر بو
دیهرک خلقی ایلرییه طوغری یورتمیه چالشیوردی.
خلق بوغاز کسنه کلدیگی زمان ایسه قلم رئیسی عسکری شعبه باشقانی
عبدالله بی غلبهنگ اوکنه کچهرک ای اهالی بو سودان واز کچیک بز ترک سلاح
ایتمش بر دولتیز. حال حاضرده اشغال آلتندهمیز. بر دولت معظمه ایله اوغراشلماز.
صبی صبیانک قاننه کرفتار اولمایک کبی سوزلر سویله بیسه ده شاهلانان غلبهلق
سویلنلری عادتاً طویمادی بیله. تک بر کیشی نخدی دیکلهمدی.
قلعهده عثمانیه بن کلن دشمانک سواریلری واردی. قلعه قاپیلرینی قاپادیلر.
فقط خلق دیوارلره برجلره طیرمانارق آشدی. دشمان ژاندارمالری قاچدی.
آل بایراغمز قلعه برجنه طاویلقدن سوکره حکومته کیدیلدی.
بن اوه کلدیم. بابام ده کلدی. کوزلری پارله یوردی. سوینیور و تیر تیر
تیتر میوردی. بکا آفرین ایشده بویله یاپارلر. ایی یاپدک دیدی.

سردار یاقار بایراق اولایی و عاشقلى اوغلى حسین

Bildiriler kısa zamanda etkisini gösterdi. O gün sanki manevî bir kuvvet bütün halkı Ulu Cami'ye çağırdı. Bayrağın tekrar yerine takılması hususunda bütün gönüller birleşti. Namaz vakti geldi. Sünnet kılındı. Ulu Camii imamı Rıdvan Hoca minbere çıkarak hutbeye başladığı sırada dışarıda bir gürültü koptu. **Şerbetçioğlu Mehmet "Sancağı çıkarın"** diye bağırırken gürültü içeriden duyuldu. İçerde de **"Bayraksız namaz kılınmaz"** sesleri işitildi. Buna Ulu Cami İmamı Rıdvan Hoca'nın **"Hürriyeti olmayan bir milletin Cuma Namazı kılması caiz değildir"** sözü de eklenince, cemaat minberdeki sancağı alarak dışarı çıktı. Bu sancağın altında toplanan insan seli kaleye doğru akarken, kalede bulunan Fransız jandarmaları, silahlı bir çatışmayı göze almayarak arka kapıdan kaçtılar. Tekbir ve tevhit sesleriyle kaleye ilk ulaşanlardan **Zalhocaoğlu Osman (Osman Erşan)**, bir kenara atılmış olan Türk Bayrağı'nı hürmetle öpüp başına koyduktan sonra tekbir sesleri arasında onu eski yerine astı. Bazılarının beraberinde getirdikleri bayraklara gerek kalmamıştı. Cuma namazı toplu olarak Bayrağın gölgesinde eda edildi.

Guvernör Andre hükümetten ayrıldıktan sonra halk Mutasarrıf Ata Bey'e şu ultimatom verdi:

- Türk Bayrağı Cuma günleri kaleye ve hükümet konağına çekilecek.
- Fransız Guvernör'ü hükümet binasından çıkarılacak.
- Fransız jandarmaları şehri terk edecek.

Bu isteklerimizi yapabilecek kudrette değilseniz, biz yapacağımızı biliriz diyerek de tehditte bulundular. Mutasarrıfın bu konuda güvence vermesi üzerine dağıldılar.

Şehirde olaylar olurken İslahiye yönünden Maraş'a gelmekte olan bir Fransız müfrezesi, Türkoğlu'nun 15 km. güneyinde imha edildi.

Ertesi gün dükkanlar, çarşı ve pazar açılmadı. Guvernör yanına tercümanını da alarak sokağa çıktı. Amacı şehri dolaşarak Türkler'le konuşmak, halkın nabzını yoklamak ve kamuoyunu sakinleştirmektir. Nakip Camii önüne geldiğinde Aşıkloğlu Hüseyin adındaki gençle karşılaştı. Aralarında özetle şu konuşma geçti:

»**Guvernör Andre:**

"-Bir bez parçasından başka bir şey olmayan bayrak için dün bu kadar gürültü yaptınız. İstesem hepinizi yok edebilirdim, yapmadım. Yarın top tüfek kullanacak olursam ne yaparsınız? Çoluk çocuğunuza acımıyor musunuz?"

»**Aşıklioğlu Hüseyin:**

"-Ben anamdan doğdum kalede bayrağımı gördüm. Ölünceye kadar da göreceğim. Biz bütün Türkler böyleyiz. Onu görmemek için ya kör olmak ya da ölmek lazım. Kör değilim. O halde onu görmezsem öldüm demektir. Hem bilir misiniz, bayrak için ölmek bizde şehit olmaktır ve en büyük şereftir. Yalnız ben değil, küçük-büyük, kadın-erkek bütün Maraşlı Türkler, her Cuma sabahı uyanınca ilk önce kaleye bakar, bayrağımızı görürüz. Yaşadığımızı anlar ve Allah' a şükrederiz. Sen bizi topla tüfekle susturacağını sanma. Bir gün senin silahlarınla karşılaşacak olursak, biz çoluk çocuğumuza top tüfek sesi duyurmayız. Önce onları biz öldürürüz, sonra evlerimizi ateşe veririz. Arkamızda bekleyenimiz, ağlayanımız kalmadıktan ve şehir kül olduktan sonra da karşına çıkarız. O zaman istersen bütün dünyanın silahlarını getir, bizi ölümden korkutamazsın."

Maraş'ın Kurtuluş Savaşı

Bayrak olayından iki gün sonra Veziroğlu Mehmet'in evinde toplananlar, aralarında sekiz kişilik bir heyet seçerek "**Milletin ve vatanın selameti uğrunda feda-i can edeceğime, meşru ve millî teşkilatımıza karşı hainlik edenlerin velev öz kardeşimiz olsa dahi idamına ve sır saklayacağıma vallahi ve billahi**" şeklinde yemin ettiler.

Müteşebbis heyet kurulmasına karar verildi. Heyet; İlyas Efendi Zade Refet Efendi'nin başkanlığında, Belediye Reisi Bekir Sıtkı, Kocabaş Zade Hacı Naci ve Hacı Ahmet, Şişman Zade Arif, Dede Zade Mehmet, Beşen Bey Zade Hacı Nuri, Hancı Zade Hafız Ali, Karaküçük Hacı Mustafa, Kısakürek Hacı, Fatmalioğlu Derviş, Hüdayi Tahsin, Çanakoğlu Hüseyin ve Mühendis Abdülatif Bey'lerden kuruldu.

Bu heyet sonraları daha da genişleyerek “**Merkez Heyeti**” adını aldı. İşlerin tek elden yürümesi gerekçesi ile ayrı ayrı çalışan gruplar dağılarak, Merkez Heyeti’ne katıldılar. Bir süre sonra Heyet Başkanlığı’na Arslan (Tokuzata)Bey getirildi. Merkez Heyeti yönetimi kolaylaştırmak için şehri on bölgeye ayırdı. Her bölge ve bir yönetim kurulu oluşturuldu.

Şehirde on bölgede bulunan yönetim kurullarının ve başkanlarının isimleri şunlardır:

1. Çavuşlu (Yürük Selim) Mahallesi Reisi Çuhadar Zade Hacı Mustafa Efendi.
2. Bektutiye (Fevzi Paşa) Mahallesi Ser Müsevvid Ahmed Efendi.
3. Restebaiye (Gazi Paşa) Mahallesi Reisi Baba Halil Zade Ahmet Efendi.
4. Acemli (Şehit Evliya) Mahallesi Reisi Evkaf Memuru Evliya Efendi.
5. Kayabaşı Mahallesi Reisi Tapu Memuru Faik Efendi.
6. Divanlı Mahallesi Reisi Hasan Bey.
7. Ekmekçi Mahallesi Reisi Sapsız Hacı Efendi.
8. Cığcığı (Hayrullah) Mahallesi Reisi Muhacir Memuru Nasrullah Efendi.
9. Alemli (Sakarya) Mahallesi Reisi Zülkadiroğlu Süleyman Bey.
10. Hatuniye (Kurtukul) Mahallesi Reisi Şeyh Ali Sezai Efendi.

Maraş, Antep ve Urfa’dan sorumlu olan Fransız komutanı General Keret’in, 15 Aralık 1919’da Maraş’a gelişiinde, yanında Miralay Saint Mari ve 1500 kişilik bir kuvvet bulunuyordu.

“Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” (Merkez Heyeti) kararğahı Bayezitli Mahallesi’nde Hükümet Konağı civarındaki Katip Zade Mehmet Efendi’nin evinin alt katıydı. **Arslan (Toğuzata) Bey** hareketi buradan yönetti. Harbin başlaması üzerine silah ve yardım temin etmek için şehir dışında bulunan bazı Maraşlılar derhal şehre dönerek çeteleriyle birlikte mücadeleye katıldılar. Böylece Maraş şehir muharebesinde savaşan çete sayısı 2500’ü bulmuş oluyordu.

Sivas'taki "Heyet-i Temsiliye" Başkanı Mustafa Kemal ve diğer merkezlerle haberleşmenin daha sağlıklı yapılabilmesi için Merkez Heyeti'nin emriyle telgraf merkezi, Sarıçukur mevkiinden Bertiz'in Maksutlu Köyü'ne taşındı.

21 Ocak 1920 Çarşamba günü General Keret'in çağrısı üzerine yapılan toplantıdan taraflar yay gibi gerildi. Fransızlar tarafından atılan kurşunla bir Türk jandarmasının yaralanması ve hükümete doğru ilerlemekte olan bir Fransız birliğine, Türkler tarafından ateş açılmasıyla savaş başladı. Daha evvel kararlaştırılan parola gereğince her mahallede birer el silah atıldı.

Mustafa Kemal Paşa tarafından desteklenen Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Arslan (Toğuzta) Bey, savaşın başladığını ilan eden bir beyanname yayınladı. Bu beyanname şöyle deniliyordu: "Arkadaşlar harp başlamıştır. Allah'ın inayeti, Peygamber'in ruhaniyeti, din kardeşlerimizin fedakarlığı ile her şey göze alınmıştır. Vatanımız tek kişi kalana kadar düşmana teslim olunmayacaktır. Gayret bizden yardım Allah'tan." Fransız ve Ermenilere karşı verilen Maraş Harbi 22 gün 22 gece devam etmiştir. Çarpışmalar mahalle mahalle, cadde cadde ve sokak sokak sürecektir. Göğüs göğse çarpışmalar yaşanmıştır. Maraşlı erkek, kadın, yaşlı ve çocuk demeden her kesimden dinini, istiklalini, bayrağını ve şehri kurtarmak için mücadele vermiştir.

Çatışmalar sonucunda General Keret geri çekilme planı hazırladı. Aralarında vardıkları karara göre, General'in vereceği ışıklı mermi işareti üzerine geri çekilme başlayacaktı. 10-11 Şubat 1920 gecesi saat 21.00'de geri çekilme başladı. Fransızlar geri çekilişlerini maskeleyerek için şehri son defa top ateşine tuttular. Maraş'tan çekilirken atlarının ayaklarını keçelerle sardılar. Fazla yüklerini attılar. Yanlarına aldıkları Ermenilerle birlikte kışladan ayrılan Fransız kuvvetleri, sessizce şehri kuzeybatısındaki araziye aşarak Mercimek Tepe'ye ulaştılar. Daha sonra da ovaya inerek Sıtma Pınarı mevkiinde kendilerini bekleyen diğer Fransız kuvvetleriyle birleştiler.

11 Şubat 1920 Çarşamba günü Fransız'ların Maraş'tan çekilmekte ve kaçmakta olduğu haberi şehrin her tarafına yayıldı.

Fransızlar şiddetli soğuk ve kar altında ilerlerken çok perişan oldular. Maraş-Fevzi Paşa yolunda ağırlıklarının büyük bir kısmı kar altında kaldı ve askerlerinin çoğunu kaybettiler. Ayrıca kaçan düşmanı takip eden birliklerimiz ağır kayıplar verdirerek onları İslahiye'ye kadar takip ettiler. Fransızların çekilmesine rağmen Maraş'ta bulunan Ermeniler ateşe devam ettilerse de, kısa zamanda susturuldu. Silahlarını teslim ederek kurtuluşu milli Türk Hükümetinin adaletine sığınmakta buldular. 12 Şubat sonrası yaklaşık 9000 Ermeni Milli kuvvetlere teslim oldu. Maraşlı düşmanla işbirliği yapan bu hain Ermenilere dokunmadılar. Ermeniler kilise ve hükümet konağında güvenlik altına alındı. Onların korunması için askerler görevlendirildi. Bunlar aylarca Maraşlılar tarafından beslendi. Maraşlı kadın evinde çorba ve yemek pişirerek bu sefil ve perişan durumda bulunan Ermenileri yedirip içirip doyurdu. Bu Ermeniler kendilerini isyana teşvik etmeleri ve sonra da yüzüstü bırakıp kaçmalarından dolayı Fransızlara lanet okumaktaydılar. Aylar sonra bu Ermenilere Amerikan misyonerlerinin aracılığıyla Maraş'ı terk ederek Fransız işgali altında bulunan Suriye'ye gönderildiler.

Kadın-erkek, çoluk-çocuk her yaştan Maraşlı'nın tüm yokluklara rağmen 22 gün 22 gece büyük özveri ile sürdürdüğü bu savaş, Türk'ün vatani, bayrağı, din ve namusu uğruna ölmü hiçe saymasının ve yenilmezliğinin ifadesi olan bir kahramanlık örneğiydi. Kurtuluş savaşımızın ilk zaferi olarak tarihe geçen bu mücadele daha sonra ülkenin diğer şehir ve yörelerine de örnek olması bakımından son derece önemlidir.

Maraşlı mücahitler memleketlerini kurtardıktan sonra çevre illerin de yardımına koşarak milli bütünleşmenin en güzel örneğini gösterdiler.

12 Şubat 1920 günü şehrin düşmandan temizlenmiş olması ve zafere ulaşılması nedeniyle bayram yapıldı. O günden beri her yıl Maraşlı 12 Şubat gününü büyük bir heyecan içinde, o günleri yad ederek kutlamaya devam etmektedir.

İşgal Sırasında Maraş'ın İlçelerinde Durum

Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: I. Dünya Savaşı sırasında Maraş'ta Ermeni olayları en çok Zeytun ve Elbistan dolaylarında meydana gelmekteydi. Elbistan ve dolaylarını Ermeni çetelerinin katliamlarından kurtarmak ve korumak amacıyla "Elbistan Gönüllü Birlikleri" kurulmuştu. I. Dünya Savaşı sona erdiğinde de "**Elbistan Gönüllü Birlikleri**" dağılmayıp, çalışmalarına devam etmişlerdi. Fransız işgali sırasında bu "Elbistan Gönüllü Birlikleri" Maraş halkının yardımına koşmuşlardı.

Maraş'tan gelen şehrin ileri gelenlerinin oluşturduğu heyet ve Sivas'tan gelen Kılıç Ali ve Yörük Selim Beylerin katılımıyla Elbistan'da güçlü bir "**Heyet-i Merkeziye**" ve "**Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**" kurulmuştu. Elbistan'da ki Heyet-i Merkeziye Maraş'ın kurtuluşu için hummalı bir çalışmaya girişmişti. Bu amaçla Kılıç Ali Pazarcık'a ve Yörük Selim'de Göksun'a gönderilmişti. Bu iki değerli Kuvva-yı Millîyeci Pazarcık ve Göksun'da halkı örgütleyecek ve oluşturacakları Kuvva-yı Millîye birlikleri ile Fransızlar'la mücadele etmek için Maraşlılar'ın yardımına koşacaklardı. Kılıç Ali Bey, Elbistan Askerlik Şubesindeki silahları halka dağıttıktan sonra Pazarcık'a gitti.

Maraş Şehir Savaşları'nın başlaması üzerine "**Heyet-i Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal**" tarafından Sivas'tan gönderilen büyük bir top Elbistan'a getirildi. Elbistan Gönüllüleri tarafından kışın ağır şartlarına rağmen patikalardan geçirilerek iki buçuk günde Maraş'a ulaştırılarak "**Cancık Mağarası**"nda önünde tabya etmişlerdi. Elbistan Gönüllüleri'nin getirdiği bu topun Maraş'ın kurtuluşunda büyük rol oynamıştır.

Pazarcık Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: Pazarcık Antep ile Maraş arasında yer aldığı için önemli bir stratejik konuma sahipti.

Kılıç Ali'nin gelmesiyle Pazarcık'ta halkın teşkilatlandırılması hızlandırılarak, Kuvva-yı Millîye birlikleri oluşturulma-

ya başlanmıştı. Pazarcık eşrafından “**Batumlu Hançeroğlu Muhacir Ali**” başkanlığında on yedi kişilik kurucudan oluşan “**Pazarcık Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**” kuruldu. Pazarcık Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin oluşturduğu “**Kuvva-ı Millîye birlikleri**” ile “**Pazarcık Atmalı Aşireti Reisi Paşo Ağa**”nın 350 kişilik aşiret kuvvetleri Maraş’ı sarmışlar ve Fransız kuvvetleri ile amansız çatışmalara girişmişlerdi.

Göksun Kuvva-yi Milliyesi: Yörük Selim’in Göksun’da oluşturduğu Kuvva-yi Milliye birlikleri, Maraş Şehir Savaşı’nın başlaması üzerine Maraş halkının yardımına koşmuş, “**Cancık Mağrası Cephesi**”nde savaşa katılmışlardı.

Andırın Kuvva-yi Milliyesi: Yayıcıoğlu İbrahim Ağa 300 kişilik bir müfreze kuvvetlerini Bahçe’ye göndermiş, Adana’dan Maraş’a gönderilmesi muhtemel olan Fransız yardım kuvvetlerinin geçmesini engellemek için Osmaniye-Bahçe arasındaki Demiryolu’nu tahrip ettirmişti. Böylece Adana’dan Maraş’a Fransız yardım birliklerinin gelmesine mani olmaya çalışmıştır.

Türkoğlu Cephesi: Maraş’ın işgali sırasında Eloğlu adında bir köy olan Türkoğlu cephesinde Fransızlara karşı büyük bir mücadele verildi. Fransızların Maraş’a asker ve mühimmat naklettiği güzergâh üzerinde bulunan Türkoğlu ve köylerinde Maraş içindeki mücadelelerden sonra en fazla çatışmaların ve kayıpların olduğu mevkidir. Eloğlu (Türkoğlu), Çeçeli, Kılılı, Şekeroba, Karalar, Sarılar ve Çakallı köyleri Fransız ve Ermeniler tarafından tahrip edildi. Milli kuvvetler 4-7 Ocak 1920 tarihlerinde Bababurnu ve Tanışman Tepe çarpışmalarında Fransızlara ağır kayıplar verdirdi.

Maraş'a İstiklal Madalyası ve Kahramanlık Unvanının Verilmesi

Maraş'ın Kurtuluş Savaşı'nda şehir halkı ile birlikte topyekun direniş göstermesi ve çevre Vilayetlerini de yardımına koşması büyük takdir toplar. Ve Kurtuluş Savaşı sonrasında Maraş'a bir yazı gönderilerek, Milli Mücadeleye katılanların listesi istenir. Şehrin ileri gelen yöneticileri toplanır, bir durum tespiti yapar. Sonunda Ankara'ya "Maraş'ta Milli Mücadele'ye katılmayan tek fert bile yoktur." cevabı verilir. Bunun üzerine 5 Nisan 1925 yılında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi İstiklal Madalyası'nın Maraş'ta fertlere değil, şehir halkına verilmesi kararlaştırılır. Ve Maraş 'a bir adet Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilir. Maraş şehri yine Milli Mücadele'deki fedakarlığından ötürü TBBM tarafından 7 Şubat 1973 tarihinde de "Kahramanlık" payesiyle de ödüllendirilir. Kahramanmaraşlı 1925 yılından beri her yıl Kurtuluş günü olan 12 Şubat Bayramı'nda İSTİKLAL Madalyası'nı Şanlı Bayrağı'na törenle takarak, geçmişini yad eder...

مەنى ئامبىر ۋەزىرە خەلپىدە شىز بولۇن ۶۶ نومۇرلۇ قانۇن مۇجىزىدە ۋەزىرە مەك اولان

استقلال مەدالىھىسى

ۋىيىتھىسى

نومۇر
۶۶۶

دۇرۇلۇبى

تۈركىيە بۈيۈك مەلت مەجلىسك ۱۹۹۰/۱۹۹۱ ئارىلىقىدە ۋەقۇع بولان ۴ نەچكى اجماع
سەئىسى ۹۴ نەچكى اجماعنك بىر نەچكى جەلسە سەئىدە زېرەدە ھۈرىتى مەجرىد
بەغە شەھىرىدە بىر قەغە ئۇزۇقى شەرىدلى استقلال مەدالىھىسى ۋەزىرە شەھىرىدە

۱۳/۶/۹۶

قەغە

استقلال مەدالىھىسى آلان ئاتىدە ھۈرىتى

ۋەزىرە شەھىرىدە

Konumu

Kahramanmaraş 14.346 km.2'lik yüzölçümü ile Türkiye'nin 11. büyük vilayeti durumundadır. 37-38 kuzey paralelleri ile 36-37 doğu meridyenleri arasında yer alır. Merkez ilçe deniz seviyesinden 568 metre yüksekliktedir. Kahramanmaraş'ın kuzey ve batı kesimleri oldukça dağlıktır. Yeryüzü şekilleri genellikle Dış Torosları'nın uzantıları olan dağlar ve dağlar arasında kalan çöküntü alanlardan oluşmaktadır. Kahramanmaraş'ta yer alan ve yükseklikleri 350 metre ile 3000 metre arasında değişen verimli ovalar yer almaktadır.

Kahramanmaraş coğrafi olarak 4/3'ü dağlarla kaplıdır. İl çoğunlukla Akdeniz bitki örtüsüne sahip olup, ilin batı ve kuzey batı kesimleri ormanlarla kaplıdır. İlin genelinde Akdeniz iklimi görülmele beraber, Pazarcık ilçesi ve dolaylarında Güneydoğu Anadolu iklimi, Nurhak, Ekinözü, Elbistan ve Afşin ilçelerinde Doğu Anadolu Karasal iklimi görülmektedir. Andırın ve Göksun ilçeleri dolaylarında ise Akdeniz Yayla İklimi görülmektedir. Bu kadar farklı iklimlerin bir arada görülmesi bitki çeşitliliğini de zengin kılmaktadır. Bozulmamış doğal bir coğrafyaya sahip olan Kahramanmaraş, Akdeniz, Ege ve Karadeniz Bölgelerini aratmayacak kadar birçok güzelliği barındırmaktadır. Özellikle yaylalar bakımından oldukça zengin bir coğrafyaya sahiptir.

Dağlar

Dağlar il alanının % 59,72'sini kaplamaktadır. Kahramanmaraş ili topraklarını engebeli hale getiren dağlar, genellikle Güneydoğu Toroslar'ın uzantılarıdır.

Nur (Gavur, Amanos) Dağları:

Bu Dağların uzantıları ilin Güneybatısını engebelendirmektedir. Nur Dağları'nın il sınırları içindeki uzantıları Çimen Dağı adıyla anılmaktadır. Bu dağların yüksekliği 2.256 metreye kadar ulaşmaktadır. Nur Dağları, üçüncü zamanın Alp sistemi kıvrımı dağlarından olan Toroslar'ın güney uzantısıdır. Bunlar, türlü aşınmalarla düzleşmiş ve neojen sonunda yükselmiş bir kırıklı-kıvrımlı dağ sırasındır. Nur Dağları bir

yandan Süveydiye (samandağ) ile Kahramanmaraş arasındaki Güneybatı- Kuzeydoğu doğrultulu uzun kırık, öte yandan Hinzır Burnu'ndan Dört Yol'a, Osmaniye'nin güneyinden Andırın ilçesinin doğusuna değin uzanan bir başka kırık arasında, çevresindeki çöküntü alanlarına karşı yükselmiş bir sıra dağ olarak görülür. Nur Dağları'nın bu çöküntü alanlarına bakan yamaçları çok diktir. Bu dik yamaçlar, akarsularca aşındırılmıştır. Nur Dağları'nın en önemli yükseltileri Yavşan (Uludaz) ve Başkonuş Dağı'dır. Kahramanmaraş'ın en geniş doğal ormanları bu bölgede yer almaktadır.

Berit Dağı:

Kahramanmaraş'ın kuzey batısında Elbistan ilçesinin 30 km. güneybatısında yer alan Berit Dağı'nın en yüksek doruğu 3.014 metredir. Bu dağ Süleymanlı (Zeytun) ve Ilıca'nın kuzey tarafına düşmektedir. Toros kıvrım dağlarının bir parçası olan Berit Dağı'nın yapısı Paleozoik yaşlı katmanlardan oluşmuştur. Dağın kuzeye bakan yamacında, doruğa bakan yerlerde, buzul döneminden kalma buz yalakları vardır. Berit Dağı'nın aşağı yamaçları ormanlıktır.

Berit Dağı üzerinde kükürtlü gazlar çıkaran bir krater gölü bulunmaktadır.

Engizek Dağı:

Kahramanmaraş Merkez ilçenin kuzeydoğusundaki bu dağ kütlesi, 2.815 metreye kadar yükselir. Engizek Dağı, Göksu Vadisi'yle kuzeyindeki Nurhak Dağları'ndan ayrılır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan bu dağ da Güneydoğu Toroslar'ın bir uzantısıdır. Engizek Dağı'nın yapısında permo-karbonifer şistleri ve yeşil kayaçlar egemendir. Engizek Dağı'nda birçok yayla yer almaktadır. Engizek Dağı büyük ölçüde doğal bitki örtüsünden yoksundur.

Binboğa Dağı:

Afşin ilçesinin kuzey batısında yer alan Binboğa Dağı 3.000 metre yüksekliğindedir. Binboğa Dağı'nın yapısı Paleozoik yaşlı katmanlardan oluşmuştur. Binboğa Dağı bitki örtüsü bakımından fakirdir. Binboğa Dağı yaylaları ile ünlüdür.

Uludaz Tepesi - Uğur Böcekleri:

Kahramanmaraş'ın güneyinde, şehir merkezine 65 km. uzaklıkta olan 2.259 m. rakımlı Uludaz Tepesi, bulutlarla kaplı zirvesi ve sürü halinde görülen uğur böcekleri ile doğa turizmi açısından dikkatleri üzerine çekmektedir. Zirvede bulunan uğur böceği türü, halk arasında "gelin böceği", "uğur böceği" veya "uç uç böceği" olarak bilinen Coccinellidae familyasına ait türlerin en önemlisi ve en çok bilineni Coccinella septempunctata, diğer bir tanımla "yedi noktalı uğur böceği"dir. Mevsimsel olarak göç eden çok hareketli bir türdür. Kışın metabolizmalarını dondurup kış uykusuna yatan uğur böcekleri yaz aylarında yeniden uyanarak bölgeye canlı ve renkli bir görüntü kazandırmaktadır. Yazın yaprakların arasında uçuşan ve tarım zararlısı olarak bilinen yaprak bitleri, beyaz sinek ve trips ile beslenir. Taş altında, gevşek bir ağaç kabuğunun altında, kuytu yerlerde 50-100 uğur böceğine rastlanabilmektedir.

Uludağ Tepesi - Uğur Böcekleri

Ahır Dağı:

Kahramanmaraş'ın kuzeyinde bulunan Ahır Dağı'nın yükseltisi 2.443 metredir. Kahramanmaraş şehri bu dağın güney eteklerinde kurulmuştur. Ahır Dağı'nda Germano tipi kıvrımlar hâkim olup, Paleozoik yaşlı katmanlardan oluşmaktadır. Ahır Dağı zirvelerinde Karagöl, Yedikuyu, Üçkuyu ve Çalupalma yaylaları yer almaktadır. Doğal bitki örtüsünden yoksundur. Ahır dağının en önemli özelliği dondurmacılıkta kullanılan yaban Orkidesi (sahlep) bakımından zengin olmasıdır.

Nurhak Dağı:

Elbistan ilçesinin doğusunda yer alan Nurhak Dağı yüksekliği 3.090 metredir. Aynı dağdan adını alan Nurhak İlçesi, bu dağın eteklerinde kurulmuştur. Nurhak Dağı'nın üzerinde her mevsim kar ve buz kütleleri bulunur. Doğal bitki örtüsü genellikle meşeliklerden oluşmaktadır.

Kahramanmaraş ilinde sayılan dağların dışında kalan başlıca dağlar ve yükseltiler; Delihöbek Dağı (2.338 m.), Armut Dağı (2.410 m.), Koyunluk Dağı (2.402 m.), Koç Dağı (2.562 m.), Salavan Dağı (2.378), Kaman Dağı (2.352 m.) Hezanlı Dağı (2.283 m.), Dibek Dağı (2.230 m), Öksüz Dağı (1.868 m.), Kızıl Dağı (1.770 m.), Balk Dağı (1.569 m.) ve Gani Dağı (1.239 m.)'dir.

Ovalar

Ovalar il alanının % 16.3'lük bir bölümünü kaplamaktadır.

Kahramanmaraş Ovası:

Güneyde yer alan Kahramanmaraş ovası tektonik kökenli alüvyal bir ovadır. Kahramanmaraş ovası, Afrika Göller bölgesinden başlayarak Kızıl Deniz Lut Gölü ve Amik ovası boyunca uzanan Ürdün Graben sisteminin bir devamıdır. En çok yetişen bitki ve meyveler: Domates, salatalık, kırmızı biber, mısır, pamuk, patlıcan, marul... Kahramanmaraş ovasının yükseltisi 450-

500 metredir. Ahır Dağı ve Çimen Dağı arasında yer alan Kahramanmaraş ovasının uzunluğu 40 km., kuzey-güney doğrultusundaki genişliği ise yaklaşık 20 km'dir.

Elbistan Ovası:

Elbistan ovası Kahramanmaraş ilinin kuzeyinde Binboğa, Nurhak, Engizek ve Berit dağları arasında yer alan bir çöküntü ovasıdır. Türkiye'nin dördüncü büyük ovasıdır. Yükseltisi 1100-1150 metredir. Uzunluğu 60-65 km.. kuzey-güney doğrultusunda eni ise 40-45 km. dir. Ova kuzeyden Hurman çayı ve Söğütlü çayları ile beslenmektedir.

En çok yetişen sebze ve meyveler: Kayısı, buğday, mısır, ayçiçeği, şeker pancarı, lahana, nohut, fasulye...

Göksun Ovası:

çevrilidir.
ve yonca tarımı yapılır.

İlin kuzey batısında yer alır. Göksun çayı ve onların kolları tarafından sulanmaktadır. Kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanım gösterir. Yükseltisi 1300-1360m.'dir. Ovanın uzunluğu 30 km., kuzey-güney doğrultusundaki genişliği ise 20km..'dir. Ova Dibek, Binboğa, Delihöyük, Berit ve Armutyücesi dağları ile Ovada domates, buğday, elma,

Narlı Ovası:

p a m u k ,
olmak üzere her türlü bitki yetiştirilmektedir. Ovada pamuk,
yem bitkileri tarımı yapılır.

Kahramanmaraş'ın doğusunda ve Pazarcık ilçesinin güneyinde yer almaktadır. Narlı ovası Kartalkaya Barajı suyuyla sulanmaktadır. Ovanın yüksekliği deniz seviyesinden 500-600 metredir. Narlı Ovası'nda tamamen sulu tarım yapılmaktadır. Akdeniz ılıman iklimi sayesinde de başta şekerpancarı, buğday, mısır, soya fasulyesi

Bu ovalar dışında; Türkoğlu (Sağlık) Ovası, Andırın Ovası, Afşin Ovası, Mizmilli Ovası ve İnekli Ovası da önemli ovalardandır.

Hidrografya - Akarsular

Ceyhan Nehri:

Elbistan Ovası'nda doğup bir süre bu ovada geniş tabanlı bir vadide aktıktan sonra güneybatıya yönelerek Elbistan Ovası'ndan çıkar. Bu arada vadi tabanı da daralır. Ceyhan Vadisi Sarıgözü Mahallesi yakınlarında kabaca güneye döner. Sonra Beşen Mahallesi güneyinde oldukça daralır ve derinleşir. Koçlar Mahallesi'nün güneyinde, güneybatıya yönelen ve Kılavuzlu Mahallesi yakınlarında tabanı genişleyen vadi, Kahramanmaraş Ovası'na açılır. Ovaya girdikten sonra yine menderesler çizerek batıya yönelen Ceyhan Irmağı, ova çıkışında önce güneye, sonra da güneybatıya yönelerek çok dar ve derin bir vadi oluşturur. Ceyhan Vadisi, Kuşçu Mahallesi'nün kabaca batısında il sınırları dışına çıkar. Ceyhan nehrinin uzunluğu 509 km'dir.

Aksu Irmağı:

Ceyhan Irmağı'nın kollarından biridir. Aksu, Engizek Dağı'nın güneydoğu eteklerinden başlar. Önce güneydoğuya, daha sonra güneybatıya yönelir ve derinleşen vadi Sakarya Mahallesi'nün doğusunda, güneye yönelir. Daha sonra güneybatıya yönelen Aksu Vadisi, Büyükçam Mahallesi'nden sonra geniş bir çöküntü alanına açılır. Sağlık ve Narlı Ovaları'nın oluşturduğu bu alan, bir kanalla Kahramanmaraş Ovası'na bağlanır. Bu vadi, Kahramanmaraş Ovası'nda Ceyhan Vadisi ile birleşir. Aksu Irmağının uzunluğu 115 km'dir.

Tekir Suyu:

Kahramanmaraş'ın 55 km. kuzeyindeki Tekir Kasabası yakınlarından çıkar. Tekir Suyu'nun Menzelet Barajı'na kadar olan uzunluğu 27 kilometredir. Tekir Suyu'nun çıktığı yer mavi ve berrak bir göl niteliğindedir. Tekir Suyu kaynağından çıkıp güneye yönelir, Değirmenönü Suyu ile birleşerek Arkıtça deresine ulaşır. Tekir Suyu Kısıklı Obası

n e önlerinde dağ altına batar. Daha ileride çağlayanlar halinde Döngel Mağaraları'nın içinden çıkar. Kaynağından Döngel Mağaraları'na kadarki kısmında Alabalık yaşamaktadır. Döngel Kasabası önlerinde çağlayanlar halinde akarak Menzelet Baraj gölüne dökülür.

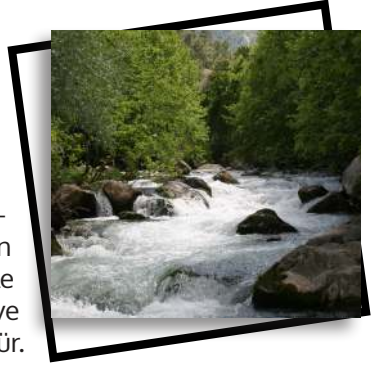
Hurman Suyu:

Afşin ilçesinin Karakuz-Akdere'den kaynağını alır. Tanır kasabasından ve Güvercinlik'ten geçtikten sonra Afşin'in güneyinde Ceyhan nehrine karışır.

Fırnız Suyu:

Fırnız Suyu, Kahramanmaraş'ın 53 km. kuzeybatısındaki Fırnız Mahallesi yakınlarındaki dağın dibinden doğar. Fırnız Suyu az ilerideki Kumarlı Mahallesi yakınlarındaki Kayaaltı denilen yerden doğan Çukurhisar Suyu ile birleşerek doğuya yönelir ve Menzelet Baraj gölüne dökülür.

Kahramanmaraş'taki diğer akarsular arasında Peynirdere, Kerhan, Geben, Nurhak, Üngüt, Mismilli, Göksu, Gökpınar, Kısık, Erkenez, Deliçay, Orçan, Zeytin, Körsulu, Söğütlü ve Nergele, Ağabeyli de sayılabilir.

İklim

Sıcaklık:

Kahramanmaraş üç ayrı coğrafi bölgenin (Akdeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi) birbiri-ne en çok yaklaştığı alanda yer alır. Coğrafi konumu ve diğer faktörlerin de etkisi ile üç farklı iklim tipi arasında "Bozulmuş Akdeniz İklimi"ne daha yakın bir iklim özelliği gösterir. Kahramanmaraş merkezde görülen iklimin aksine kuzeye doğru gidildikçe yükseltiye bağlı olarak tamamen karasal iklim özellikleri görülür.

Kahramanmaraş'ın yıllık ortalama sıcaklık değeri 16,5 °C, Pazarcık'ta 14,8°C, Andırın'da 13 C° iken Elbistan'da bu değer 10,3 °C'ye düşer. Yıllık ortalama sıcaklıklar güneyden-kuzeye, batıdan doğuya doğru yükseltiye bağlı olarak karasallığın da etkisiyle bariz bir şekilde azalma göstermektedir. Aylık ortalama sıcaklıkların yıl içinde dağılışı ise Kahramanmaraş'ta 4,5°C, Pazarcık'ta 4,2 °C, Andırın'da 3,2 °C, Elbistan'da -3,7°C'dir.

Merkez "Akdeniz termik rejim tipi"nin etkisi altındadır. Kuzey ve kuzeydoğusu ise "Karasal termik rejim tipi" özelliğine sahiptir. Bu durum kış mevsimi ılık, yaz mevsimi ise sıcak olan Merkez ilçelerini "Denizel Akdeniz Termik Rejimi"nden "Karasal Akdeniz Termik Rejimi"ne yaklaştırır.

Yağış, Basınç ve Rüzgâr:

İlin güneyinde Akdeniz iklimi, kuzeyinde ise sert olmayan kara iklimi görülür. Yağış ortalaması 723 milimetredir. Yılın 40 gününde ısı 0°C'nin altında ve 120 gün 30°C'nin üstünde seyrederek. Toprağın karla örtülmesi genel olarak bir haftayı geçmez. Kışlar ılık ve yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçer. Kartalkaya, Menzelet ve Sır barajlarında su toplanması ile Kahramanmaraş'ta nem ve yağış oranında değişme olmuştur.

Bitki Örtüsü:

İl topraklarının % 42'si orman ve fundalıklar, % 27'si ekilli-dikili alanlarla, % 24'ü çayır ve meralarla kaplıdır. Dağların çoğu orman ve maki ile kaplıdır. Elbistan ve Andırın bölgeleri orman bakımından oldukça zengindir. Ormanlar çam, meşe, ardıç, kayın, sedir, köknar ve şimşirden meydana gelmektedir. Zeytinlikler de oldukça geniş yer kaplamakla birlikte son yıllarda düşüş olduğu gözlenmektedir. Kahramanmaraş ovalarının çoğu bozkır görünümündedir.

Kahramanmaraş'ta yükseltiye bağlı olarak bitki örtüsü de değişmektedir. Çalı Formasyonu, Orman Formasyonu ve Alpin Formasyonu olarak üç çeşit bitki formasyonu görülmektedir. Bunlardan Çalı Formasyonu 500-1200 metreler arasında yer almaktadır. Karışık çalılardan meydana gelen bu bitki örtüsüne Maki Formasyonu denir. Maki Formasyonu içinde Kermes meşesi, (*Quercus coccifera*) Mazı meşesi (*Q. Infectoria*), Laden (*Cistus salvifolius*), Sandal (*Arbutus andrachne*), Zeytin (*Olea europa*), Diş budak (*Fraxinus ornus*), Sumak (*Rhus coriaria*), Akça Kesme (*Phillyrea latifolia*), Karaçalı (*Paliurus spinachristi*), Erguvan (*Cercis siliquatum*) gibi bitki türlerine rastlanır.

900 ile 2000 metrelere kadar olan kısımlarda kuru ve yarı nemli olarak ayıra bileceğimiz Orman Formasyonu vardır. Burada iğne yapraklı ağaçlardan Kızılçamlar bol miktarda bulunmaktadır. Kızılçamların arasında kışın yaprağını döken ağaçlara da rastlanmaktadır. 1400-2000 metreler arasında Karaçam (P.Nigra), Göknar (Abies cilicica), Sedir (Cedrus libani), Ardıç türleri Meşe türleri, kızılçamların arasında karışık halde bulunmaktadır.

2000 metrelerin üzerinde ise Alpin Ot Formasyonunu görebiliriz. Geven (Astragalus), Burçak (Coronilla.sp), Menekşe (Viola.sp), Gelincik (Papaver.sp), Yumak (Festuca.sp), Çoban Yastığı (Acanthalimon.sp) gibi türlerin hakim olduğu bu formasyon Ahır ve Çimen dağının yüksek kısımlarında görülür.

Kahramanmaraş Kalesi

MARAS BİZE MEZAR OLMADAN
YUŞMANA GÜLZAR OLMAMAZ

MARAS BİZE MEZAR OLMADAN
YUŞMANA GÜLZAR OLMAMAZ

Kaleler

Kahramanmaraş Kalesi:

Kahramanmaraş kent merkezindeki yığma (höyük) tepenin üstündedir. Günümüze değin birçok onarım geçiren kalenin Geç Hitit Devleti zamanında M.Ö. 9. ve 8. yüzyıllarda yapılmış olması lazımdır. Kalenin Gurgum Krallığının merkezi olduğu ileri sürülmektedir. 150x75 metre boyutlarında dikdörtgene yakın planlıdır. Kale 150x75=11250 m² sahayı kaplar ve duvar kalınlığı 160 cm'dir.

Kaleyi sırasıyla Geç Hititler, Asurlular, Makedonyalılar, Selefkoslar, Romalılar, Bizanslılar, Müslüman Araplar, Selçuklular ve Osmanlılar kullanmıştır. Anadolu Selçuklular'ı tarafından onarılmıştır. Osmanlılar döneminde de onarılan kaleye Kanunî Sultan Süleyman tarafından camii yaptırılmıştır. Kanunî döneminde kalede 10 adet ev bulunuyordu. Şimdi Maraş Müzesi'nde bulunan Geç Hititler döneminden kalan "Maraş Aslanı" bu kalede bulunmuştur.

Kale surlarının içinde açık çay bahçesi, çocuk parkı ve dinlenme mekanları bulunmaktadır.

Doluca (Orçan) Kalesi:

Türkoğlu ilçesinde bulunmaktadır. Bu kalenin adı ve tarihi belli değildir. Ancak köylülerin rastlantı sonucu kale içinde bulunduğu az sayıdaki madeni paraların Hitit-Roma, Abbasiler ve Selçuklular'a ait olduğu söylenmektedir. Haruniye (Düziçi) kalesi ile Orçan kalesinin Abbasi halifesi Harun Reşit zamanında (786-809) kullanıldığı bilinmektedir. Kale yapı tarzı bakımından tipik bir Roma kalesine benzetilmektedir. Büyük ihtimalle Hititler döneminde yapılan bu

diği bilinmektedir. Kale yapı tarzı bakımından tipik bir Roma kalesine benzetilmektedir. Büyük ihtimalle Hititler döneminde yapılan bu şehir rehberi // 61

kale, Romalılar tarafından ekler yapılarak güçlendirilmiş ve Selçuklular döneminde de onarılarak kullanılmıştır. Kalenin büyük bir bölümü harabe durumundadır. Rivayete göre kralın Örçin adında bir kızı varmış. Kız bir hastalıktan dolayı ölmüş. Kızının ölümü üzerine kral, kaleye çıkıp eliyle doğuyu göstererek Örçin diye bağırmıştır. Bundan dolayı kaleye Örçin denmiştir.

Meryemçil (Geben) Kalesi:

b ü -
Kesme ve moloz taşlar-

Andırın-Göksun arasında Geben Kasabası'na 3 km. uzaklıktadır. Kesin olmakla birlikte Romalılar tarafından yapıldığı sanılmaktadır. 12.000 m² bir alana yayılan kale, iç ve dış surlar olmak üzere iki kısma ayrılır. Kale içinde su sarnıçları ve tonoz kemerli kapalı mekanlar vardır. Kalenin dış surlarının yük kısmı yıkılmış durumdadır. dan yapılmıştır.

Azğıt (Yeniköy) Kalesi:

kısma

Andırın ilçe merkezine 5 km. uzaklıktaki Alameşe Mahallesi'ndedir. Kale kesin olmamakla birlikte Romalılar döneminde yapılmış, sonra Bizanslılar tarafından onarılmış ve kullanılmıştır. İnşasında kesme ve moloz taşlar kullanılmıştır. 1.600 m²'lik bir alana yayılan kale, iç ve dış surlar olmak üzere iki ayrılır.

Hastırın (Bakımanı) Kalesi:

Andırın - Kadırlı yolu üzerinde Torun Mahallesi'ndedir. Romalılar döneminde yol güvenliğini sağlama amacıyla yapılan küçük bir karakol kalesi olup, moloz taştan yapılmıştır. Kalenin iki kapısı ile iki burcu günümüze gelebilmiştir.

Mitel (Çuhadarlı) Kalesi:

Andırın ilçesinin Çuhadarlı Mahallesi'nde bulunan kale, Romalılar tarafından yapılmıştır. Duvarları moloz ve kireç taşı ile örülmüştür. Kalenin dört burcu, iç kaledeki su sarnıcı ile sur kalıntıları günümüze kadar gelebilmiştir.

Hurman Kalesi:

Afşin ilçesi Marabuz Mahallesi'nde Hurman Çayı'nın kuzeyindeki sarp kayalar üstündedir. Yapım tarihi bilinmeyen Hurman Kalesi yapı tekniği bakımından Bizans yapısı sanılmaktadır. 10-15 metre yüksekliğindeki surlar, sekiz burçla güçlendirilmiştir. Kalenin kapısı batıya bakmaktadır. Kalenin su ve yiyecek depoları, askeri

içinde barınaklar ile kilise vardır.

Zeytun Kalesi:

Süleyman (Zeytin kalesi) mahallesinde bulunmaktadır. Bizans döneminden kaldığı zannedilmektedir. Selçuklu ve Osmanlı Döneminde kullanılmaya devam etmiştir.

Kahramanmaraş bir kaleler şehri olup ilin sınırları dâhilinde 100'den fazla irili ufaklı kale bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: Tırtatlı Kalesi, Yenice Kale, Süleymanlı Kalesi, Çöğdür (Burunönü) Kalesi, Suçatı Kalesi, Babikli Kalesi, Anacık Kalesi, Kız Kalesi, Aybastı Kalesi, Nencik Kalesi, Kızıl Kale (Çinçin), Kaleboynu Kalesi, Bozfenk Kalesi, Akça Kalesi, Çopçalar Kalesi, Köroğlu Kalesi, Rifatiye Kalesi, Akkale Kalesi, Karakale Kalesi, Güredin Kalesi, Gökgedik (Kale Kısığı) Kalesi, Gerdek Kalesi, Kızıloluk Kalesi, Keşişli Kalesi, Sütpişiren Kalesi, Yastikkale, Bugeme Kalesi, Kum Kale, Çatak Kalesi, Bostanlı Kalesi, Altunboğa Kalesi ve Keleşli Kalesi'dir.

Kaya Mezarları

1. Turunçlu Mahallesi Kalıntıları:

Pazarcık ilçesindedir.

I. Mezar Şapelleri: Birinci Şapelin giriş alınlığı üstündeki kaya kabartmada yan yana bir kadın ve bir erkek görülmektedir, yanlarda birer sütun altta da basamaklar vardır. Şapelin yan duvarlarında birer, ön duvarlarında iki niş oyulmuştur. Şapel bezemesidir.

II. Ev (Yapı) Kalıntıları: Mezar şapellerinin kuzeyinde yer almaktadır. Birbirlerine bitişik olarak yapılan evlerin duvarları arasında geçiş yerleri yoktur. Bu evler bazalttan kare planlı olarak yapılmış ve duvarlarında harç kullanılmamıştır.

III. Su Sarnıçları: Evlerin 100 metre uzaklığında 10 tane sarnıç bulunmuştur. Buradaki tüm kalıntılar Geç ve Erken Bizans döneminden kalmadır.

2. Ufacıklı Mahallesi Kalıntıları:

Pazarcık Ufacık mahallesi'nde üç şapel kalıntısı bulunmuştur.

I. Numaralı Mezar Şapeli: Şapelin yan duvarlarına ikişer, girişin karşısına ise bir niş açılmıştır. Köşeler yivli kabartma yarım sütunlarla bezelidir. Akanstus yaprakları, sütun başlıkları Bizans sanatının belirgin öğeleridir.

II. Numaralı Mezar Şapeli:

En son oda altıgen planlıdır. Burada da köşelerde sütunlar farklı olarak bu mezar şapelinde bir pencere vardır.

Diğerlerinden farklı olarak bu mezar şapelinde bir pencere vardır.

III. Numaralı Mezar Şapeli: Giriş açıklığındaki kartal kabartması dikkati çeker. Bu mezar şapeli de Geç Roma ya da Erken Bizans dönemlerine aittir.

3. Ufacıklı Mahallesi Kaya Mezarları:

Pazarcık İlçesi Ufacıklı mahallesi'nin kuzeyinde çok sayıda Roma dönemi mezarları bulunmuş ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Bölgede kaya içerisine oyulmuş mezarlar da bulunmuştur.

4. Kazandere Kaya Mezarları:

Göksun ilçesinin Kazandere Mahallesi sahasında bulunan kaya mezarlarının ise M.Ö. 2000'li yıllarda bölgede yaşayan Hititlerden kalmadır. Ayrıca Kırkkilise üzerinden Kazandere Mahallesine giderken yolun sol tarafında pek çok kaya mezarları bulunmaktadır.

5. Çukurhisar Kaya Mezarları:

Çukurhisar ovasında birçok kaya mezarı ulunmaktadır. Bu mezarlar tahrip edilmeden günümüze kadar ulaşmıştır. Bu kaya mezarlarının girişinin üzerinde kayaya oyulmuş portreler bulunmaktadır.

Kahramanmaraş'ta bulunan diğer mezarlar: Büyükkutu Kaya Mezarları, Gerdek Kaya Mezarları, Deve Sırtı Kaya Mezarları, Roma Nekropoli, Yazılıtaş, Hitit Mezarları, Karasu Kaya Mezarları,

Anıtlar

Sütçü İmam Anıtı:

Sütçü İmam'ın hatırasına şehit edildiği yere 1936'da dikilmiştir. Kitabesinde; "31 Teşrin 1920'de Sütçü İmam, Türk namusunu burada silâhıyla korudu, 1936" yazılıdır.

Süleymanlı Şehitliği:

Zeytun'da (Süleymanlı) isyan eden Ermenilerin Türklere zulmetmesi üzerine Osmanlı Devleti tarafından bölgeye gönderilen Binbaşı Süleyman Bey komutasında küçük bir jandarma birliği, Ermeni isyancılarının yuvalandığı "Tekke Kilisesi"ni kuşatır. Bölgenin dağlık oluşu nedeniyle çatışmalar uzun sü-

Nihayetinde birlik komutanı Binbaşı Süleyman Bey ve beraberindeki 25 asker 15 Şubat 1915 günü şehit düşerler.

Süleymanlı Şehitliğinde ayrıca, Ermeni çetelerinin Döngel, Çukurhisar ve Kumarlı mahallelerinde yaptığı katliamlarını tahkik için bölgede görevlendirilmiş, 15 Ekim 1895 tarihinde eski Göksun yolu Kirazlıdere mevkiinde Ermeni çetelerince pusuya düşürülerek şehit edilmiş Maraş Jandarma Tabur Komutanı Binbaşı Hacı Mehmet Bey ve 6 jandarma erinin mezarları da bulunmaktadır. Şehitlerin baş ucunda bekleyen ağaç olay günü dikilmiştir.

Süleymanlı Şehitliği 2004 yılında Kahramanmaraş Valiliği onayı ile Jandarma Komutanlığı ve İl Özel İdaresi tarafından ortaklaşa yaptırılmıştır.

rer.

Kurtuluş Anıtı:

Kahramanmaraş'ın kurtuluşunu sembolize eden bu anıt Kibris meydanında yer almaktadır.

Kahramanmaraş Şehitliği: Şeyhadil Mezarlığı içinde bulunmaktadır. Kurtuluş Savaşında ve Terörle Mücadele şehit olanların mezarları bulunmaktadır.

Binbaşı Hacı Mehmet Bey Şehitliği:

Kahramanmaraş - Fırnız yolu üzerindedir.

Maraş'ta 1895 yılında Jandarma Tabur Komutanlığı yapan Binbaşı Hacı Mehmet Bey, Ermeni Çetelerinin katliamını önlemek için askerleri ile birlikte Göksün Yolu, Çınarlıdere Mevkiinde, çatışma yapmış, savunma görevini yaparken, 6 askeri ile birlikte rülmüş, askerlerimizden bazı-

pusuya düşü- ları ise yaralanmıştır. Bu olaydan yıllar sonra 2004 yılında, Kürtül yolu üzerinde Binbaşı Mehmet Bey için ayrı, 6 askeri içinde hemen karşısındaki tepeye şehitlik yapılmıştır.

Çeşmeler

Şeyhadil Çeşmesi:

Kahramanmaraş mutasarrıflarından İsmail Kemal Bey tarafından 1913 - 1915 tarihleri arasında, 3X6 metre ebadında kesme taştan yaptırılmıştır.

Nuh Çeşmesi:

Divanlı Mahallesi'ndeki Nuh Camii'nin yanındadır. 1750-1760 yılları arasında yapıldığı sanılmaktadır.

Uyuz Pınarı Çeşmesi:

İsa Divanlı Camii bahçesinde bulunan bu çeşme halk arasında "Uyuz Pınarı Çeşmesi" olarak bilinmektedir. Uyuz Pınarı Romalılar, Bizanslılar, Müslüman Araplar, Selçuklular, Dulkadirli ve Osmanlılar tarafından kullanılmıştır.

Salih Ağa Çeşmesi (Kanlıdere Çeşmesi):

Kayabaşı'na çıkan caddenin sol tarafında bulunuyor. Çeşme üzerinde bulunan kitabeğe göre; Mehmet Ağazade Salih Ağa tarafından 1906 tarihinde yaptırılmıştır.

Galip Paşa Çeşmesi (Küçük Çavuşlu Çeşmesi):

Feyzipaşa Mahallesi'nde bulunan bu çeşme, Restebaiye (Küçük Çavuşlu) Camii'nin güneyinde yol kenarında yer almaktadır. Çeşme, 1902 yılında Maraş Mutasarrıfı Galip Paşa tarafından yaptırılmıştır. 2002'de belediye tarafından restorasyonu yapılmış ve kullanıma açılmıştır.

Acemli Çeşmesi:

Camii'nin dış kapı duvarına gömülüdür. Camiyle birlikte 1912'de yapıldığı düşünülmektedir.

Süleymanlı Çeşmesi:

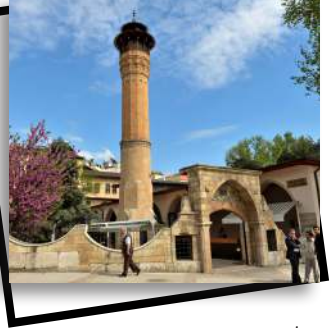
Selçuklular döneminden kaldığı tahmin edilmektedir.

Camiler

Anadolu'da Selçuklular, Beylikler ve Osmanlı devirlerinde yapılan camiler birer tarih vesikasıdır. Kahramanmaraş'taki camiler çoğunlukla Dulkadiroğlu ve Osmanlı döneminden kalmadır. Katip Çelebi'ye göre Maraş'ta 39 cami, Evliya Çelebi'ye göre ise 49 cami vardır. XIX.yüzyıl sonlarına ait Halep salnamesinde cami ve mescit sayısının 46 olduğu yazılmaktadır. Besim Atalay'ın Maraş Tarihi ve Coğrafyası adlı eserinde ise 1917'de Maraş'ta 92 caminin olduğu belirtilmiştir. Günümüzde mevcut cami sayısına baktığımızda anlıyoruz ki, Fransızların Maraş'ı işgali sırasında bu camilerin pek çoğu yakılıp yıkılmıştır.

Merkez Ulu Camii:

Maraş Kalesi'nin güneyindeki meydana yer almaktadır. Dulkadiroğlu Süleyman Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Taç kapı üstündeki yazıttan Süleyman Bey'in oğlu Alâüddevle'nin tamir ettirdiği (1496) anlaşılmaktadır. Dikdörtgen planlı ana mekan, mihrap duvarına dikey uzanan yedi nefte ayrılmıştır. Mukarnas, palmet, lotüs motiflerinden oluşan bordürler özenli işçilikleriyle dikkat çeker. Sonradan onarım gören caminin doğu, batı ve güney dış cephesi sıvalıdır. Camiden bağımsız olan minare özgün yapısını koruyabilmiştir. Ulu Camii değişik tarihlerde onarım görmekle birlikte en son 2007 yılında orijinalliğine sadık kalınarak elden geçirilmiş ve onarılmıştır.

miştir.

Haznedarlı (Duraklı) Camii: Duraklı Mahallesi'ndedir. Camide bulunan çok sayıda yazıt yapıyla ilişkili değildir. Mimari özellikleri ve bezemesinden XVI. yüzyıl yapısı olduğu sanılmaktadır. Haznedarlı Camii, Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey'in hazinedarı tarafından yaptırılmıştır. Son cemaat yeri ortadadır. Camiin minaresi orijinal olup basit kübik bir kaide üzerine oturtulmuştur ve silindirik gövdelidir.

Margas

Ulu Camii'nin doğu kapısından, muvakkithane ve abdesthaneye bir bakış... Muvakkithane, güneşin hareketlerini takip ederek namaz vakitlerini bildiren kişinin (muvakkit) bulunduğu yer... Yıl, 1945 öncesi.

Çıçcığı (Arasa) Camii:

D u m l u p ı n a r Mahallesi'ndedir. Çıçcığı Camii Timurtaş Paşa tarafından H. 1120 (M. 1704) yaptırılmıştır. Çeşitli dönemlerde tamirat gören cami, II. Abdulhamit'in emriyle Maraş Mutasarrıfı Muhammed Arif-i Paşa tarafından minare hariç tamamen yıktırılarak H.1316/M.1900 tarihinde yeniden yaptırılmıştır. Camiinin eski minaresi korunmakla birlikte yeni bir minare de yapılmıştır.

d e n
resi korunmakla birlikte

Elbistan Ulu Camii:

Osmanlılar 16. yüzyılda yaptırmışlardır. Dört paye üzerine oturan orta kubbe ile yanlarda dört yarım kubbe, köşelerde ise küçük kubbelerle desteklenmiştir. Caminin kuzeybatısında yer alan minare ise sekizgen tabanlı ve silindirik gövdeli olarak yapılmıştır. Camide "Hünkâr Mahfilî" bulunmaktadır. Bu mahfil, Anadolu'daki en eski ve orijinal mahfil olması bakımından önemlidir.

t a d ır.
ve orijinal mahfil olması

Elbistan Ulu Camiinin yapımı hakkında değişik görüşler mevcuttur. Bu görüşlere göre; Ulu Camii ilk olarak Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in emriyle Elbistan Emiri Hüsameddin Çavlu tarafından 1240 yılında yapılmıştır. Osmanlılar zamanında Şah İsmail'in Elbistan'ı tahrip ederken, camiyi de 1507'de tahrip etmiştir. Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey tarafından eski planına sadık kalınarak yeniden yapıldığını ve eski kitabeyi tekrar yerine koyduğunu ileri sürenler de vardır. Değişik dönemlerde tamir gören cami minaresiyle birlikte günümüze kadar gelmeyi başarmıştır.

Afşin Ulu Camii:

K i t a b e s i n d e Danişmentlilerden Pir Alioğlu Muhammed'in 1570'de yaptırdığı belirtilmektedir. Son cemaat yeri 1717 senesinde mescide dönüştürülmüştür.

Beyazıtlı Camii:

Yörükselim Mahallesi'ndedir. Beyazıtlı Camii Beyazitoğulları'ndan Hacı Abdullah Bey tarafından H.1027/M.1618 tarihinde yaptırılmıştır. Çeşitli dönemlerde tamirat görmüştür. Camiinin sadece minaresi orijinal kalmıştır. Beyazıtlı Camiinin giriş katında farklı tarihli iki tane kitabe yer almaktadır. Minarede alan H.1220 / M. 1805 tarihli

yer kitabeden Kalender Paşa'nın minareyi onardığını anlıyoruz. Beyazıtlı Camii'nin bahçesinde Kalender Paşa Medresesi yer almaktadır.

Hacı Veli Bey Camii:

Yörükselim Mahallesi'ndedir. Beyazitoğulları'ndan Hacı Abdullah Bey'in oğlu Hacı Veli Bey tarafından 17. yüzyıl başlarında yapılmıştır. Kitabesi yoktur.

Hacı Veli Bey Camii, Kahramanmaraş'ta orijinal özelliğini yitirmeyen ender camilerin başında gelmektedir. Camii, dik-dörtgen planlı taş ve kısmen kesme taştan yapılmıştır. Cami bahçesinde küçük bir şadırvan mevcuttur. Cami'nin kemerle-

ri, kasnak, şadırvan, mihrap, minber ve minaresi orijinaldir. Camii içinde kullanılan sütun başları Roma döneminden kalmadır. Büyük ihtimalle bu sütun başları bir Roma sarayı veya kilisesine aittir. Hacı Veli Bey Camii Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2008'de orijinal yapısına sadık kalınarak restorasyon yapılmıştır.

İskender Bey (Acemli) Camii:

Şehit Evliya mahallesi'ndedir. Beyazitoğlularından İskender Bey tarafından H. 1078/M. 1668'de yaptırılmıştır. Zamanla birkaç defa tamirat ve onarım görmüş ise de günümüze kadar gelememiştir. Yıkılan İskender Bey Camii yerine şimdiki Acemli Camii yaptırılmıştır. Bugünkü Acemli Camii H.1330 / M. 1912'de Hacı İbrahim Evliya tarafından yaptırılmıştır. Maraş'ta yapılan ilk kubbeli camidir.

rılmış-

İskender Bey Camii'ndeki Medrese ise korunmuş ve halen faaldir. Maraş'ın kurtuluşunda şehit olan Şehit Evliya'nın mezarı cami avlusundadır.

İklime Hatun Camii:

Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Alaüddeve Bey'in oğlu Şahruh Bey'in kızı İklime Hatun adına H.954 / M.1546'da yapılmıştır. Mescit ve ana türbe kesme ve moloz taştandır. Son cemaat yerinin sağında türbe; solundaki kemer içinde mescidin kapısı yer almıştır. Kare planlı mescidin kubbesi yıkılmıştır. Silindirik mihrap nişi, sütunların taşıdığı yarımkümeyle örtülüdür. Mihrap duvarının solundaki kapıdan türbeye girilir.

Düzgün olmayan dörtgen planlı yapı, sivri kemerli tromplara oturan kubbe ile örtüldür. Caminin yanında yer alan türbe de iki mezar bulunmaktadır.

Himmet Baba Camii:

Elbistan'da bulunan camiiin yapım tarihi bilinmemektedir. Camiinin bitiştiğinde yer alan türbenin 700 yıllık olduğu sanılmaktadır. Önce türbe yapılmış, sonra mescit eklenerek günümüzdeki şeklini almıştır. Sekizgen planlı türbenin kubbesi doğrudan duvarlara oturtulmuştur.

Hatuniye Camii:

Kurtuluş Mahallesi'ndedir. 15. yüzyılda Yavuz Sultan Selim'in büyükannesi ve Alaüddeve Bey'in eşi olan "Şems Hatun" adına H.906 /M.1500 tarihinde Alaüddeve Bey tarafından yaptırılmıştır. Avlu giriş kapısı üstünde 19. yüzyıl (H.1324 /M.1906) başlarında dair yazıtı vardır. Cami

onarım gördüğüne duvarları kesme taştandır; son cemaat yeri ve ana mekanı ise ahşap çatılıdır. Camiinin minaresi; kübik alt kaide üzerinde oturtulmuş, cami planına çapraz konumdadır. Minare Anadolu Selçuklu mimarî tarzında tamamen kesme taştan yapılmıştır. Hatuniye Camii medresesi ile birlikte bir külliye şeklinde yapılmıştır. Son cemaat yerinin solunda dikdörtgen planlı bir türbe yer almaktadır.

Divanlı (Ahmet Paşa) Camii:

Divanlı Mahallesi'ndedir.

Orijinal adı "Ahmet Paşa Camii"dir. Osmanlı Dönemi yapılarındandır. Ne zaman yapıldığı hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte mimari özelliklerine bakıldığında 1700 yılı dolaylarında yapıldığı sanılmaktadır. Cami kapısının üstünde iki adet kitabe vardır. Bu kitabelerden birincisi duvara gömülüdür. İkinci ise iç kapıda H.1211 / M.1796 tarihlidir. Bu kitabeler büyük ihtimalle tamirat kitabeleridir. Camiin minaresi orijinal olup çift şerefeli olarak kesme taştan yapılmıştır. Bu özelliği ile Cumhuriyet öncesi Kahramanmaraş'taki tek iki şerefeli minaredir.

kitabe

Eshab-ı Khef Külliyesi ve Camii:

Selçuklu Sultan I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) ve I. Alaeddin Keykubad (1220-1237) zamanlarında Maraş Valisi Nusretüddin Hasan Bey tarafından yaptırılmıştır. Külliye 1216-1230 yılları arasında inşa edilmiştir. Afşin'in 8 km. batısında, yüksek bir tepenin yamacında kurulmuştur. Cami, kervansaray, ribat ve planı saptanamayan birçok yapıdan oluşmaktadır. Külliye'ye Osmanlı devleti zamanında da eklemeler yapılmıştır. Eshab-ı Khef Camii, Eshab-ı Khef mağarasının girişinde bulunmaktadır. Kayaya oyulmuş, geniş kemerle birbirine bağlı, iki tonozlu mağara bölümünün önünde üç bölümlü yapı yer almaktadır. Caminin doğusunda, ikisi tonozlu, biri küçük kubbe ile örtülü üç bölümlü son cemaat yeri vardır. Cami, Selçuklu Ulu Camileri geleneğine uygundur.

küçük

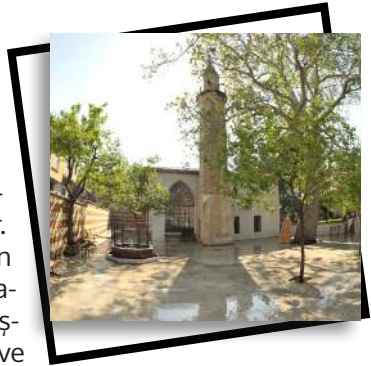

Bir bölümü kayalara oyulmuş olan ribat, iki katlı bir yapıdır. Alt katı kesme taştan, üstü tuğladandır. Güneydeki yapıya görkemli bir taç kapıdan girilir. Taç kapı iç içe bordürlerle bezelidir. Mukarnaslı, yıldız geçmeli bordürlerin ortasında bitkisel ve geometrik rozetler yer alır. Taç kapıdan girilen uzun koridorun sağında, üç kemerle açılan başka bir salon, salonda ise kemerle bağlanan tonozlu mescit ile buna dikey eyvan yer alır.

Kervan yolları üstünde olmayan kervansaray binasının ise, külliyeinin ziyaretçilerini barındırdığı sanılmaktadır. Kervansaray açık avlu çevresinde sıralanmış odalardan oluşmaktadır. Avlunun köşelerindeki eyvanlar; çapraz, öbür mekânlar ise sivri tonozla örtülüdür.

Bektutiye (Çınarlı) Camii:

Uzunoluk caddesi üzerinde yer almaktadır. Cami hakkında Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde bilgiler bulunmaktadır. Bektutiye Camisinin 1794 ve 1840 yıllarında onarımdan geçirmiştir. Cami bahçesinde bulunan çınardan dolayı camiye sonradan Çınarlı Cami adı verilmiştir. Gerek Bektutiye Camii ve gerekse camii minaresi orijinal olarak günümüze kadar gelebilmişlerdir.

liğini muhafaza

Maraş'ın kurtuluşunda ilk kurşunu sıkan Sütçü İmam'ın türbesi de bu caminin bahçesinde.

Ali Mescidi (Boğazkesen Camii):

rlmıştır. Camiin

sidir. Ali Mescidi minaresi Hatuniye Camii ile Ulu Camii minareleri özelliğini göstermektedir.

Ali Mescidi, Kanlıdere ile Akdere arasında yer aldığı için halk tarafından "Boğazkesen Camii" denilmektedir. Biri camiin minaresinde, diğeri de mihrapta olmak üzere farklı tarihli iki tane kitabe yer almaktadır. Bu cami İmâm Seyyid Ali Efendi tarafından H.1727 tarihinde yaptırılmıştır. Daha sonra Ekmekçi başı Ali Ağa tarafından H.1799'da onadikkate değer tek yanı minaresi-

Çukuroba (Hacı Hüseyin Efendi) Camii:

dır. Minare,

sadık kalınarak yapılmış olup Arasa ve Boğazkesen cami minarelerine benzemektedir. Ayrıca Arasa Camii'nde bulunan Osmanlı Tuğrası Çukuroba Camii'nin kitabesinde de yer almaktadır.

Çukuroba Mahallesi'ndedir. Hacı Hüseyin Efendi tarafından 1800'den önce yaptırıldığı sanılmaktadır. Camiide gömülü olan kitabede H.1212-1215 / M.1796 tarihi yazmaktadır. Bu kitabenin caminin ilk kitabesi olma ihtimali yüksektir. Minare kitabesinde ise H.1232 / M.1821 tarihi yazmaktadır. Minarenin camiden sonra yapıldığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı minare mimarisine

Maraş'ın kurtuluşunun sonuna kadar mücadele etme sözü bu camide verilmiş, Arslan Bey ve arkadaşları Kur'an-ı Kerim'e bu camide el basarak yemin etmişlerdir.

İsa Divanlı Camii:

İsa Divanlı Mahallesi'nde yer almaktadır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde "Ese Divane Camii" olarak bahsetmektedir. Cami hakkında iki ayrı görüş vardır. Birinci görüşe göre; II. Selim tarafından H.978 / M. 1570 yılında yaptırılmıştır. İkinci görüşe göre ise Osman Çelebi bin İsa Divan tarafından M.1550'de yaptırılmıştır. Caminin daha iki defa H.1135 / M.1723 ve H.1238 / M. 1823 tarihlerinde tamirat geçirmiş olduğu kitabelerinde belirtilmektedir.

İsa Divanlı Camii, Maraş'ta yapılan ilk Osmanlı camilerindedir. Caminin minaresi orijinalliğini koruyabilmiştir.

sonra

Nakıp Camii ve Medresesi:

Ekmekçi Mahallesi'nde yer alan Nakıp Camii H.1110 / M.1698'de yapılmıştır. Cami taş duvar üzerinde toprak damlı olarak yapılmıştır. Sonradan üzerine tek kubbe oturtulmuştur. Caminin orijinal kısımları kible duvarı ile minaresidir. Camii minberi kuzey duvarına gömülü olup ahşap olarak yapılmıştır.

Nakıp Medresesi H.1124 / M.1712 tarihinde Nakibu'l Eşraf Seyyid Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Kaymakamı Maraşlı

yaptırılmıştır.

Şekerli (Yukarı Oba) Camii:

Ş e k e r l i
d i r .

Divanlı Mahallesi'ndedir. Şekerli Camii 16. yüzyılın sonlarına doğru yapılmıştır. Caminin son cemaat yerinde H.600 / M.1204 ve H.1107 / M.1696 tarihli iki adet kitabe bulunmaktadır. Şekerli Camii'nin sadece minaresi orijinal kalmıştır. Şekerli Camii minaresi Anadolu Selçuklu minarelerinde olduğu gibi spiral yivli ve süslü bir gövdeye sahiptir. Camii'nin bir de medresesi vardır.

Restebaiye (Küçük Çavuşlu) Camii:

Fevzi Paşa Mahallesi'nde bulunan bu cami halk arasında "Küçükçavuşlu Camii" olarak bilinir. 13. yüzyılda yapılmıştır. Restebaiye Camii ve Medresesi'ni H.1114 / M.1702 tarihinde Osman Ağa, daha sonra da Beyazitoğulları'ndan Veli Bey tarafından onarılmıştır. Camii minaresi Anadolu Selçuklu minare sanatına sadık kalınarak yapılmıştır.

Şeyh (Şih) Camii:

Turan Mahallesinde yer alan bu cami halk arasında Şih Camii olarak bilinmektedir. Bu cami Şeyh Hüseyin Dede tarafından yaptırılmıştır. Caminin yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber H.1092 / M.1681 tarihli belgelerde adı geçtiğine göre daha eski dönemde yapıldığı sanılmaktadır. Caminin minaresi M.1727'de yapılmıştır. Cami kubbe hariç orijinalliğini korumuştur. Cami minaresi kısa kübik kaide üzerinde yuvarlak gövdelidir. Şerefesi kısa petek ve küt külahlıdır. Minare bu özelliği ile Haznedarlı Camii minaresine benzemektedir.

Seyyid (Sib) Camii

Nuh (Ahmet Efendi) Camii:

Divanlı Mahallesi'nde yer alan bu cami halk arasında Ahmet Efendi Camii olarak bilinmektedir. Nuh Camii'nin kitabesine göre 1721'de yapımına başlanmış 1766'da bitirilmiştir. Caminin dış kapı üzerinde yer alan kitabe üzerinde H.1324 / M.1808 tarihi yazılmaktadır. Bu kitabe bir tamirat kitabesidir. Nuh Camii moloz ve kesme taştan yapıldıkları sıva ile sıvanarak mimarî

miştir. Zamanla du-
özelliklerini yitirmiştir.

Nuh Camii avlusunda medrese, şadırvan ve çeşmesi vardır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım kapsamına alınmıştır.

Saraçhane Camii:

Bu cami Saraçhane çarşısında yer almaktadır. Saraçhane Camii, Saraç Hacı Hüseyin Efendi tarafından yapılmıştır. Yapım tarihi bilinmemekle beraber 1730-1770 yılları arasında yapıldığı minarenin özelliklerinden anlaşılmaktadır. Caminin arka kısmında hünkar mahfili ve son cemaat yeri bulunmaktadır. Caminin bahçesinde şadırvanı vardır.

Kezban Hatun Camii (Ulu Camii):

Çağlayancerit ilçe merkezindedir. Kezban Hatun tarafından 1812'de yapılmıştır. İç mekanda ahşap hatıllar üzerinde Arapça harflerle yazılı ifadeler yer almaktadır. Ayrıca ahşap hatıllar üzerine çok güzel desenler işlenmiştir. 1976'da camiye yeni bir minare yapılmıştır.

Çarşı Atik Camii:

Elbistan ilçe merkezindedir. XVI. yüzyıl başlarında Dulkadiroğlu Alaüddevle Bey döneminde yapılmıştır. Çarşı Atik Camii kesme taştan yapılmış, bazı kısımlarında ise pişmiş tuğla kullanılmıştır. Dikdörtgen planlıdır. Caminin mihrabı yuvarlak niş şeklindedir. Caminin üstü kırma ahşap çatılıdır. Camiye bitişik olan minare orijinalliğini günümüze kadar koruyabilmiştir.

Pazarcık Ulu Camii:

Pazarcık ilçe merkezindedir. Orijinalliğini hala korumaktadır. Caminin orijinal minaresi sağlam ve yerinde olmasına rağmen eskisinden daha uzun ikinci bir minare daha yapılmıştır.

Elbistan Ulu Camii:

Cümle kapısı üzerindeki kitabeye göre cami ilk olarak, Selçuklu hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in emriyle Elbistan ve çevresinin valisi olan Emir Mübariziddin Çavlı tarafından miladi 1240 yılında yaptırılmıştır. 1507 yılında Şah İsmail'in istilası sırasında Elbistan'daki bütün han, hamam, medrese, kale, köprü,

saray vs. ile birlikte te önemli ölçüde tahrip edilmiştir. Dulkadiroğulları Beyliği 1515 yılında yıkıldıktan sonra Osmanlı Beylerbeyi olarak görev yapan Dulkadirli ailesi mensubu Şehsuvaroğlu Ali Bey tarafından büyük ölçüde harap vaziyette olan caminin; duvarları, taç kapısı, son cemaat yeri ile minaresi korunmak suretiyle üzeri tamamen Osmanlı tarzı merkezi planlı kubbeler ile kapatılmıştır (1515-1522). Buradan hareketle Elbistan Ulu Camii için, sadece minaresi orjinalliğini koruyan Kahramanmaraş Şekerli Camii ile birlikte günümüze kadar ulaşan ildeki iki Selçuklu Camisinden biridir diyebiliriz.

Abdulhamid Han Camii

Hanlar, Çarşılar, Kervansaraylar

Kahramanmaraş ilinde birçok Kervansaray ve Han bulunmaktadır. Kervansaraylar Kayseri- Halep ticaret yolu üzerinde sıralanmıştır. Kayseri topraklarından Maraş il sınırına girilmesinden itibaren bu kervansaraylar Eshab'ül- Kehf Han, Çoğulhan, Kuruhan, Zilli Han, Nurhak Han, Çevirme Han, Sevdilli Han, Kurttepe Han, Tekerek Han, Kamareddin Han ve Kubadlı han şeklinde sıralanmaktadır. Elbistan kervan yollarının Malatya, Adıyaman ve İl merkezinde ise tüccarların ve yolcuların kaldığı hanlar ile ticaret yapılan çarşı ve hanlar bulunmaktadır.

Kapalı Çarşı:

Kahramanmaraş şehir merkezinin ortasında yer alan Kapalı Çarşı'nın XV. yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Türkiye'deki 4-5 kapalı çarşıdan biridir. Kapalı Çarşı beşik tonozlu ve örtülü koridor şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. Çarşının aydınlatması üstteki tonozlara açılan küçük pencerelerden sağlanırdı. Çarşının yapımında kullanılan taşlar Ahır Dağı'ndan getirilmiştir.

Maraş Kapalı Çarşısı'nı diğer kapalı çarşılarından ayıran en büyük özellik "Dua Kubbesi"dir. Kapalı Çarşı esnafı sabah namazından sonra bu kubbe altında toplanır ve hep birlikte dua ettikten sonra dükkanlarını açmaya başladılar. Bu nedenle "Dua Kubbesi" çarşı esnafının günlük hayatında önemli bir yere sahipti.

Kapalı Çarşı Bedesten, Taş Han ve Bakırcılar Çarşısı arasında yer alan önemli bir ticaret merkezidir. Çarşının dört yöne de açılan kapıları vardır.

Kapalı Çarşı kompleksi içinde yer alan alt çarşılar ise şunlardır: Bedesten, Ayakkabıcılar Çarşısı, Bezirgan Çarşısı, Kuyumcular Çarşısı, Bakırcılar Çarşısı, Saraçlar Çarşısı, Semerciler Çarşısı, Kapalı Çarşı ve Taş Han.

Kapalı Çarşı (Suki Maras)

Demirciler Çarşısı:

Kahramanmaraş'ın tarihten bu yana ticari hayatının merkezi; Türkiye'nin üstü kapalı beş çarşısından birisi olan Tarihi Kapalı Çarşı'nın güney ucundan başlayıp doğuya doğru uzanan, geçmişi yüzlerce yıl önceye dayanan Tarihi Demirciler Çarşısı, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından "Tarihi Demirciler Çarşısı Sokak Sağlıklaştırma ve Restorasyon Projesi" kapsamında 40'ı tescilli taşınmaz kültür varlığı, 91 dükkan, tescilli 1 hamam ve 1 çeşmenin restorasyonu, 2017 yılında tamamlandı.

Bedesten:

Maraş Bedesten'i Dulkadirli Beyliği döneminde Alaüddevlle tarafından yapılmıştır. Bedesten Kapalı Çarşı'nın kuzeyinde yer alıp 23.00 x 23.00 m. çapında kare planlı olarak yapılmıştır. Bedestenin dört tarafa da açılan kapıları bulunmaktadır.

Bedesten'in kitabesi yoktur. Çeşitli kaynaklara baktığımızda Bedesten'in 1450-1500 yılları arasında yapıldığı sanılmaktadır. Ayrıca Alaüddevlle Bey'in vakfiyeleri arasında Bedesten'in adı da geçmektedir.

Katip Hanı:

Kahramanmaraş kent merkezinde, Ulu Cami'nin güneyindedir. 18. yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Belediye, Bakırcılar ve Demirciler çarşılarının yer aldığı Çarşıbaşı kesimindedir. Yapının iki kapısından biri, bu çarşıya açılmaktadır. Kapıdan hole, buradan da üç yanı ahşap revaklı kare avluya geçilmektedir. Güneyi revaksızdır. Avlunun çevresinde iki

katlı han oda-örtülü iki büyük odanın solunda sivri kemerli niş içinde çeşme yer alır. Güneybatıda depo olarak kullanılan, ortaları tek sütunlu iki oda bulunmaktadır. Bunların solundaki kapıdan ahıra geçilir. Hanın ikinci katı, yangından sonra ahşap olarak yapılmıştır.

Kubatlı Han:

Pazarcık İlçesi Hanobası'nda yer alan Kubatlı Han kemerli olarak Anadolu Selçuklu Devleti döneminde yapılmıştır.

Kubatlı Han'ın kitabesi bulunmamakla birlikte XI-XIII. yüzyıl Selçuklu han mimarî özelliklerini göstermektedir.

Taş Han:

Merkez Kapalı Çarşı kompleksine ait bir yapıdır. Taş Han XI-XIII. yüzyıl Selçuklu mimarî özelliklerini göstermekle beraber Dulkadiroğulları döneminde yapıldığını da ileri sürenler vardır. Moloz taştan yapılan han, kare avlu çevresinde iki katlı bir yapıdır. Girişin karşısındaki çapraz tonozlu mekân, sivri kemerlerle avlu-ya açılır. Kuzeydoğuda, hanın ambarı olduğu düşünülen tonozlu uzun

bölüm vardır.

İkinci kat sonradan ahşap olarak yapılmıştır. Basamaklarla, arkasında han odalarının yer aldığı gezinti yerine çıkılmaktadır. Girişin karşısındaki bölümlerden belediye çarşısına ikinci bir kapı açılmıştır. Taş Han giriş koridorunun kemeri üzerinde yazısı okunamayan bir kitabe bulunmaktadır. Şayet bu kitabe okunabilirse han hakkında kesin bir bilgiye sahip olunur.

Esahab-ı Kehf Kervansarayı:

Afşin ilçesinde-
dir. Anadolu'daki tüm
Kervansaraylar genelde
ticaret yolları üzerinde ku-
rulmuştur. Bu kervansaray
ise yollar üzerinde olmayıp
Yedi Uyurlar Mağarası'nın
yanı başındadır. Eshab-ı Kehf
Kervansaray'ı külliyezi ziyare-
te gelenleri barındırmak için
yapılmıştır. Kervansaray açık
avlu çevresinde sıralanmış
lardan oluşmaktadır. Avlunun
köşelerindeki eyvanlar
çapraz, diğer mekanlar sivri tonoz örtülüdür.

oda-

köşelerindeki eyvanlar

Mahmut Arifi Paşa Konağı

Konak ve Evler

Maraş Konak Evleri:

Kahramanmaraş genelinde 200'den fazla konak vardır.

Kahramanmaraş Konakları estetik, zarafet ve işçilik açısından harika bir görüme sahiptir. Maraş konaklarının en önemli özelliği iki katlı olmalarıdır. Maraş'ta üç katlı konaklara da rastlanmaktadır. Tüm Maraş evlerinde yapı malzemesi olarak toprak ve ağaç kullanılmıştır. Bu evlerin bir başka özelliği ise "Haremlik ve Selamlık"ın vazgeçilmez olmasıdır.

Maraş'taki evlerin yapısı ihtiyaçlara göre tasarlanmıştır. Tüm Maraş evlerinin önünde avlu bulunur. Dış giriş kapısı avludadır. Dış giriş kapısının özelliği iç içe iki kapıdan oluşmasıdır. Büyük kapının içindeki küçük kapıya "enikli kapı" veya "kuzulu kapı" adı verilir. Bu küçük kapıyı insanlar giriş-çıkış için kullanır. Büyük kapı ise binek hayvanları ve diğer büyükbaş hayvanların giriş ve çıkışı için kullanılır. Her avlu ortasında birer oval, yuvarlak veya köşeli şadırvan veya havuz bulunur. Her evin avlusunda çeşme veya kuyu da bulunurdu. Avluda en azından bir ağaç mutlaka bulunurdu. Bu ağaçlardan özellikle asma, incir veya nar ağacı en çok tercih edilenlerdi.

Evin alt katı ahırlık, samanlık veya depo olarak kullanılır. Ayrıca evlerin çoğunda alt katta bir gizli bölme vardır. Bu gizli bölme savaş zamanlarında saklanmak veya kış ayları için hazırlanmış çeşitli gıdaların muhafazası amacıyla yapılmıştır. Evin mutfağından bu sığınaklara açılan bir kapı bulunur.

Evlerin ikinci katına merdivenle, kapısı olmayan "gezinti"ye, yani "sofa"ya çıkılırdı. Sofadan diğer odalara geçilirdi.

Maraş evlerinde abdesthane genelde evin dışına yapılır. Maraş evlerinin hemen hemen hepsinde büyük ocaklık ve küçük ocaklık olmak üzere iki tane ocak bulunur. Büyük ocaklık; çamaşır yıkama, ekmek ve bayramlarda kömbe pişirme gibi işlerde kullanılır. Küçük ocaklık ise yemek yapmak ve ısınmak gibi günlük işlerde kullanılır. Küçük ocağın ateşi hiç sönmezdi.

Dedeoğlu Konağı:

Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Konak 1985 yılında taşınmaz kültür varlığı olarak tescillendi. Kahramanmaraş yenileme alanı sınırları içerisinde, Kurtuluş mahallesinde yer alan Dedeoğlu Konağı kent dokusunu oluşturan bir sivil mimarlık örneğidir. Yapının yapım yılına dair kesin bir bilgi içeren kitabe bulunmamasına karşın bulundurduğu mimari özelliklerden, yapı malzemelerinden ve yapım tekniğinden yapım yılının 1900 'lü yıllara dayandığı anlaşılmaktadır.

3 katlıdır ve yapı zaman içerisinde mülkiyetlere ayrılmıştır. Osmanlı geleneksel konut mimarisinin tipik özelliklerini yansıtan konak dış sofalı köşklü ve eyvanlı plan tipine sahiptir. Yapı iki sokağa ve avluya cephe vermektedir, sokağa ve avluya açılan pencerelerle aydınlatılmaktadır. Yapı karma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Zemin ve birinci katın sokağa cephe veren kısımları kaba yontma taş duvar ile inşa edilmiştir.

Kocabaşlar Konağı:

Kayabaşı Mahallesi'ndedir. Konak düzgün olmayan çokgen planlı bir avlunun üzerine yerleştirilmiş bodrum üzeri iki kattan ibarettir.

Orta sofalı plan bütün katlarda uygulanmıştır. Üç giriş kapısından bir tanesi güneydeki bahçe kapısı olup, yöresel adıyla enikli (iç içe iki kapı) tahta kapı, diğer ikisi ise batıda ana binaya giriş kapısı olarak tahta ve saç kaplamalı kapılardır. Çevre duvarı moloz taşlarla örülmüştür. Avlunun orta kısmında -sonradan yapılmış- sekizgen planlı bir havuz bulunmaktadır. Konağın taşıyıcı sistemi bodrum ve zemin katta dış duvarlarda, yağma taş duvar, iç duvarlarda ise ahşap iskelet, birinci katta ise tümüyle ahşap iskelet sistemidir. İkinci kat altı payanda ile batıdan genişletilmiştir. Payanda üç kavisli ve bağdadi üzeri sıvalıdır.

Kahramanmaraş'ın kent dokusunu oluşturan yüzlerce mimari kültür varlığı içerisinde yer alan Kocabaş Konağı, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından 2007 yılında kamulaştırılmış ve 2010 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmıştır.

Türbeler

Taş Türbe / Taş Medrese:

Kent meydanında Ulu Cami ile bütünlük oluşturan yapı; Dulkadirli Alaüddevele Bey tarafından XV. yüzyıl sonlarında inşa ettirdiği anlaşılmaktadır. Tek katlı, açık avlulu, tek eyvanlı medrese plan düzeni gösteren yapı, Güneyinde mescidi, gerisinde açık avlusu ve öğrenci odaları binayı tamamlar. Yapıda ön kesme taş işçiliği ve Memluklu

plana çıkan düzgün tarzı mukarnaslı pencere uygulaması önemlidir.

Türbe Kısmı ise: Alaüddevele Bey'in, Safevilerce katledilen oğlu Şahruh Mehmed adına 1510 yılında inşa ettirmiştir. Kare formda, içten kubbeli dıştan piramidal örtü ile kapatılan yapı, medrese ile bütünlük arz eder. Türbedeki sandukaların biri de Alaüddevele beyin kızıdır ve diğer altı sanduka ise Kurtuluş Savaşı milli kahramanlarına aittir.

Bum Dede Mevlevihanesi:

Bedesten'in doğu kısmında yer alan Bum Dede Mevlevihanesi, Alaüddevele Bozkurt Bey tarafından yaptırılmıştır. Bum Dede hakkında açık bir bilgi olmamakla birlikte keramet sahibi bir zat olduğu kesindir.

Halk arasında Bum Dede hakkında şu hikaye anlatılır: "Genç bir sofî hacca gitmek istemiş ancak kervana yetişememiş. Bum Dede, sofînin üzülmeye üzerine yum gözlerini deyip dua eder. Sofî bir anda kendini kutsal topraklarda bulur." Bu yüzden halk arasında Bum Dede diye anılır. Bum Dede Mevlevihanesi önce zaviye, sonra Anadolu'daki son Mevlevihane olarak kullanılmıştır. Mevlevihane'de Bum Dede'nin mezarı bulunmaktadır.

Himmet Baba Türbesi:

Yapım tarihi bilinmemektedir. Elbistan'da bulunan türbenin 700 yıllık olduğu sanılmaktadır. Önce türbe yapılmış, sonra mescit eklenerek günümüzdeki yapı oluşmuştur. Sekizgen planlı türbenin kubbesi doğrudan duvarlara oturmuştur. Mescit ve türbenin kubbeleri dıştan konik çatılıdır.

Gül Baba Türbesi:

Gülveren Mahallesi'ndedir. Aslında Gül Baba adını taşıyan yurdumuzun dört bir yanında hatta Macaristan'da dahi türbeler var. Nedir Gülveren'deki Gül Baba'nın sırrı? Aslında köydeki Gül Baba türbesi çok yakın zamanlarda inşa edilmiştir. Yani türbenin tarihi bir yönü yok. Ancak, türbe yapılmazdan evvel köy sakinleri bu tepeye "Evliya" adını veriyordu.

Maraş Tahrir Defterinde Mahallesin adı "Güllü Viran" şeklinde geçiyor. Bugünkü Gülveren adı, bu ismin zamanla değiştirilmiş biçimi. Peki ama Güllü Baba ya da Gül Baba adı nereden geliyor? Bazı köylüler, 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekatı'na katılan bazı askerlerin Gülveren Mahallesine gelerek bu yatırın Kıbrıs'ta harp ederek kendilerine yardım ettiğini ve kendilerini kurtardığını ve onu orda gördüklerini ve "Baba, sen kimsin?" diye sorduklarında bu zatın, "Ben Gül Baba'yım, benim mezarım Tomarza'nın Gülveren Mahallesindedir" şeklinde ifade ettiklerini söylüyorlar.

Dedebaba Türbesi:

Afşin Ulu Camii'nin karşısında yer alan Dede Baba Türbesi kare planlı olarak taştan yapılmış, Afşin'deki Selçuklu mimarisinin günümüze kalan en önemli yapısıdır.

XIII. yüzyılda Anadolu Selçuklu Hükümdarı Alâeddin Keykubat zamanında Eshab-ı Khef efsanesinden çok etkilenen iki gönüllü asker Eshab-ı Khef'in hizmetinde bulunmak Afşin'e gelirler. İsimleri,

üzere Medine'den

Hüseyin ve Himmet'tir. Bu iki asker deve bölüğünün başına getirilirler ve Eshab-ı Khef Külliyesi'nin yapımında develeriy-le taş taşırlar. Önce Deveci Baba, daha sonra ise Dede Baba olarak anılan Hüseyin, Eshab-ı Khef'in yapımı sırasında vefat eder. Ölümünden sonra, bugün ilçenin merkezinde kalan kabristanına defnedilir.

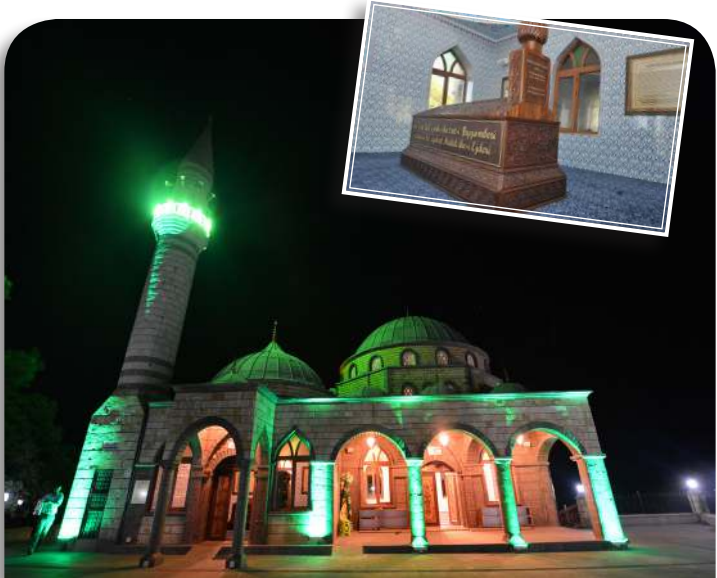
İklime Hatun Türbesi:

İl merkezinde yer alan İklime Hatun Mescidi yanında yer almakta olup, H.965 / M.1547 tarihinde yapılmıştır. Bu türbe de Şahruh Bey'in kızı İklime Hatun yatmaktadır. Türbe kesme ve moloz taştan yapılmış olup yamuk kubbe ile örtülüdür. Türbe içinde iki tane mezar vardır. Mezarlardan biri İklime Hatun'a, diğeri de evlatlığı Gülendâh Hanım'a aittir.

Malik Ejder Türbesi:

Şehrin güney tarafında, merkeze 6 km uzaklıkta Aksu Mahallesi. sınırlarında bulunan yapının aslen 1201 yılında yaptırıldığı belirtilir. Kumaşır Gölüne bakan tepede yer alan yapı; Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından yeniden yapılan merkezi planda küçük mescidi, türbe kısmı ve çevre düzeni ile atıl durumdan kurtarılmış, ziyarete açılmıştır.

Türbede yattığı rivayet edilen Malik Ejder; Aslen Yemenli asker olup adı Malik'tir. "El Eşter(göz kapakları ters)" onun takma ismidir. Bizans ile yapılan Yermuk Savaşında gözünden yaralanmış, sonraları bu isimle anılır olmuştur. Önemli İslam komutanlarından. Kuzey Suriye'de uzun süre gaza ve cihat hareketlerinde bulunmuştur. 637'de Hz Ömer(r.a) ile Maraş fethine katılmıştır. Hz. Ali'nin sağ koludur. Hz Ali(r.a) Onu Mısır'a vali olarak atar, görev yerine gideceği sıra Kalzum (Kızıldeniz'de)denilen yerde Muaviye tarafından zehirlenerek öldürtülür. Maraş'a getirilip bir tepe üzerine gömüldüğü rivayetler arasındadır. Maraşlı onun gücünü, kudretini, mücadele ruhunu, liderlik özelliklerini çok sevmiş onu benimsemiştir.

Sütçü İmam Türbesi:

Kurtuluş Savaşı'nda Fransızların Kahramanmaraş'ı işgal etmeleri sırasında, düşmana ilk kurşunu sıkarak direniş hareketi başlatan ve bu esnada şehit edilen Sütçü İmam adına bir türbe yapılmıştır. Sütçü İmam türbesi Uzunoluk semtindeki Çınarlı Camii bahçesinde yer almaktadır. Türbe kireç taşından yapılmıştır. Üstü kubbeli ve kenar-

ları açıktır.

Şems Hatun Türbesi:

Hatuniye Camii bahçesinde yer almaktadır. Şems Hatun Türbesi sivri tonoz örtülü, dikdörtgen planlı olarak yapılmıştır. Türbede Şems Hatun'dan başka kurtuluş savaşında Fransızlar tarafından intikam amacıyla 1 Kasım 1919 tarihinde şehit edilen Sütçü İmâm'ın torunu Abdulkadir Tiyeklioğlu'nun mezarı bulunmaktadır.

Mercimek Dede Türbesi:

Mercimek Dede, yatılı bölge civarında şehre hakim bir tepe olan Mercimektepe'de gömülüdür. İslam ordusunun Maraş'ı fethi sırasında şehit olmuş Ashab-ı Kiram'dan olduğu rivayet edilmektedir.

Kahramanmaraşlıların anlattığına göre; Kurtuluş Savaşı sırasında Maraş'ı işgal eden Fransızlar Mercimektepe'ye yerleştirdikleri toplar ile şehri top ateşine tutmaları sonucu çok sayıda Türkü şehit etmişler. Maraşlılar, sabahleyin Mercimektepe'deki topların sökülüp Şekerdere'ye atıldığını görmüşler. Bunu Mercimek Dede'nin kerametine bağlarlar.

Derdimend Dede Türbesi:

Osmanlı Devri velilerinden olan Derdimend Dede Hazretleri'nin kabri, Kahramanmaraş'ın kuzey doğusunda, çevre yolu üzerinde, Sütçü İmam Lisesi karşısındaki tepede bulunmaktadır. Türbede çıkan bir yangın sonucu dergâh ve yazılı belgeler yandığı için kendisi hakkında yeterli bilgi yoktur. Bilinen ise, yaptığı ilaçlarla insanların dertlerine derman olmuş, çeşitli hastalıklara karşı şifa dağıtmıştır. Yöre halkı tarafından çok sevilen Derdimend Dede günümüzde de hasta olanlar tarafından kabri ziyaret edilmekte ve şifa dilenilmektedir.

Köprüler

Kanlı (Kantarma) Köprü:

Onikişubat'a bağlı Süleymanlı Mahallesi'ndedir. Bindirme tekniği ile yapılmış tipik bir Selçuklu dönemi köprüsüdür. Ermenilerin Zeytun İsyanı sırasında ele geçirdiği Türkleri bu köprüden aşağıya attıkları; köprü'nün altında cesetlerin biriktiği ve dereden aylarca oluk oluk kan aktığı bilinmektedir.

Kılılı Köprüsü (Dalyan Köprüsü):

Kılılı köyünün doğusunda Avın Deresi üzerine kurulmuştur. Yapılış tarihi bilinmemekle birlikte 15. Veya 16. Yüzyılda yapıldığı zannedilmektedir. 1920 yılında Türkoğlu'nu işgal eden Fransızlar, bu köprüden geçerek gelmişlerdir. Hatta Muallim Hayrullah Bey de köprü'nün yanındaki Danişmend Tepesi'nde şehit edilmiştir.

Ceyhan Köprüsü:

Eski Kahramanmaraş - Göksun yolunda, Ceyhan Irmağı üstündeki köprü, yeni yolun dışında kalmıştır. 14. ya da 16. yüzyıl yapısı olduğu konusunda değişik görüşler vardır. Yaklaşık 157 m. uzunluğunda, altı gözlü bir köprüdür. Çeşitli dönemlerdeki onarımlarla özgünlüğünü yitirmiştir.

Döngel Selalesi

Kahramanmaraş Müzesi

Kahramanmaraş'ta ilk müze 1947 yılında il merkezinde Ekmekçi Mahallesi, Belediye Caddesi üzerinde yer alan 16. yüzyıldan kalma Taş Medrese diye bilinen binada kurulmuştur. 29 Kasım 1975 yılında ise Azerbaycan Bulvarı üzerindeki yeni modern binasına geçmiş olup hala aynı yerde hizmet vermektedir.

K a h r a m a n m a r a ş Müzesi'nde dört teşhir bölümü bulunmaktadır:

Arkeoloji Salonu

Kapının girişindeki iki vitrinde Domuztepe ve Hopaz Höyüğü kazısı eserleri sergilenmektedir. Bu iki vitrinin arkasında ve I numaralı vitrinde; T ü r k o ğ l u ' n d a k i Gavurgölü'nde bulunan iki adet antik fil iskeleti bulunmaktadır. II numaralı vitrinde; Döngel Mağarası'nda bulunan, değişik prehistorik eserler; III numaralı vitrinde; Geç Hitit Dönemine ait bronz taş eserler, IV numaralı vitrinde; Demir Çağı'ndan Hellenistik Döneme kadar çeşitli seramik, Urartulara ait bronz kemer, Fenikelilere ait camlar, bronz kaplar; V numaralı vitrinde, Hellenistik Döneme ait cam, bronz, seramik eserler; VI numaralı vitrinde, Roma Dönemine ait aynı tipteki, cam, bronz ve seramik eserler; VII numaralı vitrinde, Roma Dönemine ait bronz ve taş eserler; VIII numaralı vitrinde, Bizans Dönemine ait çeşitli eserler yer almaktadır.

Taş Eserler Salonu

Genellikle Geç Hitit Dönemine ait taş steller ve Roma Dönemi heykeltıraşı ve mezar stelleri bulunmaktadır.

Etnografya Salonu

18.-19. yüzyıl erkek ve kadın giysileri, Kurtuluş Savaşı kahramanlarına ait eşyalar, zengin İslâmi ve Osmanlı sikke koleksiyonu burada sergilenmektedir.

Revak Kısmı

Geç Hitit Dönemine ait bazalt taşından mezar stelleri, kral heykelleri ve orta yerde Roma dönemine ait kabartma tasvirli sütun kaideleri yer almaktadır.

Bahçe Kısmı

Bahçede Roma Dönemine ait lahitler, sunaklar, mezar taşları, sütunlar, sütun başlıkları, mimari elemanlar, pithoslar ve Hitit Dönemine ait taş aslan heykeli, yine Hititlere ait hiyeroglif yazıtlı boğa heykeli, muhtelif dönemlere ait değirmen taşları sergilenmektedir.

1920 Kurtuluş Müzesi

Kahramanmaraş Kalesi'ndedir. Büyükşehir Belediyesi tarafından 2013'te yapılmıştır. "Maraş Bize Mezar Olmadan Düşmana Gülzar Olmaz" diyerek kendi kendini kurtaran ecdadın kahramanlık olaylarının görsel özenle anlatıldığı tarih konulu bir müzedir.

Şehrimizde 22 Şubat 1919 tarihinde başlayan Milli Mücadele yılları 12 Şubat 1920 tarihine kadar sürmüştür. Kendi kendini kurtaran halkının büyük kahramanlıklarına sahne olmuş bu süreçte yaşanan olaylardan yirmi ayrı sahne burada canlandırılmış; yaşanan bu zorlu dönem burada hayat bulmuştur.

Kurtuluş Müzesi

Uzunoluk Caddesinde, Sütçü İmam Çeşmesi yanındadır. Yapım Tarihi: 2014. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi mülkiyetinde olup; ziyarete açıktır. Kahramanmaraş şehir tarihinde ayrı bir yer tutan Milli Mücadele dönemi bu müzede, üç boyut görsel tasarım ve ses efekt destekli anlatım ile sunulmuştur. Farklı sunum ile

kurtuluş destanına yeni bir anlatım kazandırılmıştır. Müzede kente dair kültür, sanat değerlerini gösterir sergiler ve anlatımlar ayrıca zenginlik kazandırmıştır.

Mutfak Müzesi

Kahramanmaraş'ın yöresel lezzetlerinin toplanması, zahire geleneğinin gösterilmesi, gelecek nesillere aktarılması, yöresel yemeklerin nasıl yapıldığının fotoğraf ve canlandırmalarla gösterilmesi

amacıyla Dulkadiroğlu Belediyesi tarafından kurulan müze Kurtuluş Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mutfak Müzesi 2017 yılında ziyarete açılmıştır.

Yedi Güzel Adam ve Edebiyat Müzesi

İsmi Cahit Zarifoğlu'nun ikinci şiir kitabından almıştır. Müzenin konusu; Türk edebiyatına Dede Korkut ve Kutadgu Bilig'den buyana katkıda bulunan bütün şair, romancı, hikâyeci ve denemecilerdir. Müze adeta Türk edebiyatının kısa, öz, fotoğraf ve örnek metinlerle anlatımıdır. Bina Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilmiştir. Restorasyon çalışmalarından önce bir dönem Kahramanmaraş Lisesi, bir dönem de Ticaret Meslek Lisesi olarak kullanılmıştır. Müze Dulkadiroğlu ilçesi Gazipaşa Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Yedi Güzel Adam ve Edebiyat Müzesi

Mahmut Arif-î Paşa Konağı Maraş Kültür Evi ve Etnografya Müzesi

göstermekte-
tamamlandıktan sonra 2013 yılında Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesine bağlı Kültür ve Turizm Bakanlığı Özel Müzeler statüsünde Maraş ailesi ev yaşamı ile birlikte etnografik eserlerin sergilendiği Maraş Kültür Evi ve Etnografya Müzesi olarak hizmet vermektedir.

Yörük Selim Mahallesiinde, Gazi Mustafa Kuşçu Caddesi üzerinde yer alan tarihi geleneksel Maraş konaklarımızdandır. Eğimli bir topografyada güneye cepheli inşa edilmiş olan konak; şadırvanlı avlusu ve gerisinde zeminle birlikte bir katlı cumbalı binası; bağıdadi duvar sistemi ile geç devir Osmanlı konut mimarilerinden olup; Türk evi plan şemasının iç sofalı tipini dir. 1904 yılına ait yapı restorasyonu

zemin kat ahır,
olurken; üst katların ise hana gelen misafirlerin konakladıkları asıl yaşam alanlarını göstermektedir. Ayrıca üst katta uygulanan geleneksel Türk evi iç sofalı plan düzeni önemlidir. Bu bölüm bir dönem Kâtipler tarafından kullanılmış olmasından dolayı halk arasında Kâtiphan olarak da anılmaktadır. Tüm bina 2012 yılında başlayan restorasyon çalışması ile atıl durumdan kurtarılmış, şimdilerde Büyükşehir Belediyesi mülkiyetinde üst katlar halka açık Kültür Evi olarak; diğer bölümler ise lokanta-kafe olarak hizmet vermektedir.

Hanı tarif eden arazide ön tarafta geniş bir avlu, gerisinde farklı malzeme ve mimari özellikte iki yapı bulunmaktadır. Arşiv kayıtlarına göre doğu bölümde kalan yapı Dulkadirli Alaüddevle Bey tarafından 16. yüzyıl sonlarında yaptırılmıştır. Batı tarafta bulunan yapı ise; 18. yüzyıl sonlarında yaptırıldığı sanılmaktadır. Zemin ile birlikte üç katlı olan hanın bu bölümünde depo gibi servis alanları işlevinde

Kurtuluş Destanı Panaroma Müzesi

Büyükşehir Belediyesi tarafından 2017'de Kahramanmaraş'ın yaşam serüvenini, tarihsel ve kültürel birikimini her yaş diliminden insanla paylaşmak; kültürel kimliğimizi dünden bugüne, bugünden de yarına taşımak; ülkenin kimliğini zenginleştiren, ülke ve şehrin kalkınmasına katkı sağlayan, dünyanın ortak mirasına katkıda bulunan toplum-

sal bir varlık olmak; ulusal ve uluslararası alanda kültürel turizme katkı sağlamak gibi amaçlarla kurulmuştur. Hayrullah Mahallesinde bulunan Kültür Park'ın içindeki Panorama Müzesi'nde destansı Maraş Muharebesi çeşitli fotoğraf ve canlandırmalarla anlatılmaktadır.

Yedikuyular Kayak Merkezi

Dulkadiroğlu ilçesine bağlı Ulutaş mahallesinde yer alır. Şehir merkezine uzaklığı 17 km.'dir. Bu özelliği taşıyan az sayıdaki kayak merkezlerden biri olan Yedikuyular Kayak Merkezi, Kahramanmaraş'ın kuzeydoğu yamacında, Ahır Dağı'nın 2050 m. yüksekliğindeki Milcan tepesi adı verilen dağlık alandan başlar ve kuzey yamacına doğru ilerler.

Yedikuyular mevki, kayak merkezi yapılmadan önce de Kahramanmaraşlıların hem sucuk-ekmek keyfi yapmak hem de amatör olarak kaymak için tercih ettiği mekânlardan biriydi. Kayak Merkezi ile birlikte otoyol çalışmalarına da ağırlık verilmiş, yol genişletme, onarım çalışmalarını kolay ulaşım imkanları

yapılmış, rahat ve sağlanmıştır. Şehir merkeziyle Yedikuyular Kayak Merkezi arasındaki yol çift şeritli olup, ortalama %8 eğime sahip, virajlı ve diktir. Yedikuyular'ın bulunduğu mevki 1.833 m. ile 2.044 m. rakım arasındadır.

Yedikuyular Kayak Merkezi 1.000.000 m² genişliktedir. Turizm adına büyük bir adım olarak değerlendirilen Yedikuyular Kayak Merkezi profesyonel veya amatör sporcular için olduğu kadar yaz-kış keyifli tatil alanları oluşturmak için, lokanta, otel ve çeşitli etkinlikler için 1.000.000 m²'lik alanda kurulmuş. Yıllık 600.000 kişiye hizmet verilmesi düşünülmektedir. Dağ evleri, danışma ve yönetim birimi, kayak kiralama birimi, sağlık birimi, ticari birimler, lokanta ve kahvehane, sosyal tesis birimleri, amatör ve profesyoneller için ayrı kayak pistleri, eğimine göre düşük seviye zorlukta mavi, yüksek seviye zorlukta kırmızı, orta seviye zorlukta yeşil pist-

ler bulunmaktadır. çeşitli spor alanları düşünülerek planlanan tesiste ayrıca teleski ve telesiyej hatları, iki adet babylift, atlama rampaları, offroad alanları, trekking alanları, heliport ve otopark alanları, piknik ve rekreasyon alanları, basketbol, voleybol sahaları da yer alacak.

Yedikuyular Kayak Merkezi kış aylarında yaklaşık 3-4 ay aktivite yapmaya elverişlidir. Mevkiye kar kalınlığı sezon ortalamasında 1 m.'yi bulmaktadır. Kış sezonunun bol kar yağışı alması durumunda sezonun daha uzun olacağı düşünülmektedir. Sadece kış etkinlikleri değil, yaz etkinlikleri içinde çok elverişli iklime sahiptir.

Ahır dağının en yüksek noktası Milcan tepesi 2335 m. yüksekliğe sahiptir. Ahır Dağı'nın 2050 m yüksekliğinde başlayıp 1830 m.'ye kadar alçalan geniş bir düzlükte kurulan kayak merkezi, şehir merkezinde görülen iklimin aksine kuzeye doğru gidildikçe yükseltiye bağlı olarak tamamen karasal iklim özellikleri görülmektedir. Pist uzunluğu açısından bakıldığında diğer kayak merkezlerine göre daha kısa ama daha dik yapıdadır.

Zedikuyular Snowboard Keyfi

Yedikuyular Kızak Eğlencesi

Zedikuyular'da Paraşütle Atlama

Yedikuyular Telesiyer Keyfi

Ören Yerleri - Höyükler

Germanicia Antik Kenti:

M.S. 2. yüzyılda Maraş'ı ele geçiren komutan o dönemin Roma İmparator'u Gaius Caesar Germanicus (Caligula) onuruna şehrin adını "Germanicia" olarak değiştirmiştir. Germanicia, Antik Roma'da kendi adına para basma hakkını sadece Anadolu'daki Antik Roma Kentleri'ne vermişti. Germanicia da bu önemli Antik Roma Kentleri'nden biriydi.

önemli ve ih-

sedilse de zamanla meydana gelen istilalar, yangınlar ve depremler sonucu yıkılıp-yıkılarak tarihin derinliklerine gömülmüştür.

Romalılar'ın en önemli özelliği; sanat, eğlence, estetik ve mimariye düşkün olmalarıdır. Önemli Roma kentlerinin hepsinde mükemmel ev ve saray işçiliği, hamamlar, heykel sanatı, sütunlar, tapınak ve agora mutlaka vardır. Bu tür Roma kentlerinin en önemli özelliği ise saray, hamam ve evlerinin alt tabanını renkli mozaiklerle süslemeleridir.

Germanicia Antik Kenti'nde çıkan mozaikler düşünüldüğünde burada sadece seçkinlerin villaları değil saray, hamam, heykel, tapınak ve kent agorasının da bulunduğu tahmin edilebilir.

Germanicia Antik Kenti'nde seçkinlerin oturdukları villaların tabanlarını bir dantel gibi süsleyen Maraş mozaikleri estetik açıdan Efes ve Zeugma mozaikleriyle aynı özelliği göstermektedir. Efes ve Zeugma mozaikleri daha iri olmasına karşın Germanicia mozaikleri daha ince ve küçüktür. Bu nedenle Germanicia mozaikleri sanatsal olarak Efes ve Zeugma mozaiklerinden daha değerlidir.

Germanicia Antik Kenti'ne ait mozaikler Bağlarbaşı ve Dulkadiroğlu mahallelerinden çıkarılmıştır.

Arkeolojik kazılar sonucu şu ana kadar ortaya çıkartılan mozaiklerin bir kısmı konusunu mitolojiden, bir kısmı da Geç Roma Dönemindeki günlük yaşamdan almıştır.

Domuztepe Höyüğü:

bir

bu kadar büyüklükte bir

nın ticari bir koloni olduğunu göstermektedir.

Domuztepe Höyüğü'ndeki kazı çalışmaları California Üniversitesi'nden Prof. Dr. Elizabeth Carter ve Manchester Üniversitesi'nden Dr. Stuart Campbell başkanlığında başladı. 2013 yılında Hacettepe Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden Doç. Dr. Halil TEKİN'e devredilmiştir.

adlan-

yaşadığı anlaşılmaktadır. Domuztepe Höyüğü'ndeki kazılarda tarih öncesi devirlere ait seramikler, mühürler, köşeli yapılar, renkli seramikler, eşyalar üzerine de resim ve toplu mezar bulunmuştur.

Domuztepe'nin Roma ve Bizans İmparatorluğu döneminde mezarlık olarak kullanıldığı görülmektedir.

Domuztepe Höyüğü'nde çıkarılan arkeolojik buluntulardan taşınabilir eserler Kahramanmaraş Müzesi'nde sergilenmektedir.

Pazarcık'a 30 km. uzaklıktadır.

Domuztepe Höyüğü'nde 1993'te yüzey araştırmaları sonucunda 1995'te ilk kazılar başlamıştır. Bölgenin M.Ö. 6.500 yılına kadar giden tarih öncesi devirlerine ait olduğu düşünülmektedir. Yaklaşık 20 hektarlık bir alana yayılan Domuztepe Höyüğü'nün bu kadar geniş bir alana yayılması oldukça ilginç durumdur. 6.500 yıl önce burada yerleşim yerinin bulunması, buranın

Domuztepe Höyüğü'nün yamaç ve tepesindeki iki

noktada 1995 ve 1996'da yapılan

kazılarda 6.500 yıl öncesine tarihlenen

yuvarlak şekilli mimarî kalıntılar, boyalı çanak ve çömlekler, mühürler ve bazı taş aletler bulunmuştur.

Domuztepe Höyüğü'nden çıkarılan arkeolojik buluntularla Kuzey Suriye'deki Tell-Halaf Höyüğü'nden çıkarılanlar birbirlerine çok benzemektedir.

Bu yüzden Halaf Çağı olarak dırılan bir medeniyetin bölgede

Bozhöyük:

Pazarcık'ın Karahasan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Ovadan 60-70 m. yükseklikte olup yaklaşık 400 m. uzunlukta bir sahayı kaplamaktadır. Höyükte kazılan bir çukurdan 317 adet arkeolojik eşya bulunup Kahramanmaraş Müzesi'nde sergilenmektedir. Burada yapılan kazılarda Osmanlı ve Roma dönemlerine, Hitit dönemine, Bakır devrine ve neolitik çağa ait olmak üzere beş katman tespit edilmiştir.

Bozhöyük'te bulunan bazı seramik parçalar, taştan yapılmış kapların, beyaz taşlardan işlenmiş çok zarif eşyalar bulunmuştur.

Sarı ve Ardıl Buluntuları:

Pazarcık kazasının Gani Dağı çevresinde, Sarıl ve Ardıl Köyleri arasında tarih öncesi devirlere ait Alt ve Orta Paleolitik dönemlerine ait buluntulara rastlanmıştır. Ardıl Çayı boğazının kalkerli mağaralarından "İkizin" adlı sığınakta çakmak taşından yapılmış Üst ve Orta Paleolitik tipte yonga

aletler çıkarılmıştır.

Ardıl Mahallesi'nin kıyısında seramiksiz, kaba çamurlarla örülmüş taş duvar kalıntıları, ocak yerleri bulunan ince, uzun ve rötuşsuz çakmaktaşından (sileks) yapılmış çakılar tespit edilmiştir. Burada yine ikiye bölünmüş "Yamaçtepe" denilen yerde yerleşim yerleri vardır.

Maraş'ın Orta Tunç Çağın'da önemli bir konumda, Mezopotamya ve Kuzey Suriye'yi Orta Anadolu'ya bağlayan yol güzergahında olduğu görülmektedir. Mezopotamya'dan yola çıkan tüccarlar Harran ve Birecik üzerinden Fırat Nehri'ni geçtikten sonra Pazarcık- Maraş- Göksun üzerinden Kaniş'e gitmekteydiler.

Kaşanlı Mahallesi Kabartması:

Afşin'e 35 km. uzaklıktaki kabartma, Kızıoğlu Kayası olarak da bilinir. Kaya kabartmasınının 7 m. üstünde gömüt şapeli vardır. Bizans sanatınının bir örneği olan kabartmada İsa, Meryem ve Aziz Yohannes betimlenmiştir.

Karahöyük:

Elbistan ilçesi yakınlarında bulunur. Karahöyük'te 1940'lu yıllarda kazı çalışmaları yapılmıştır. Burada üç tarafı Hiyeğrolif yazı ile yazılmış büyük bir kitabe bulunmuştur. Karahöyükte Hitit, Frig ve Roma döneminden oluşan üç kültür tabakası bulunmuştur. Karahöyük'te yapılan kazılar sonucunda elde edilen buluntulardan yazılı kitabeler Anakara Etnografya Müzesi'nde sergilenmektedir. Yine burada bulunan bazı eserler örneğin "Maraş Aslanı"na benzer aslan heykeli v.s. Kahramanmaraş Müzesi'nde sergilenmektedir.

Elbistan'da bunların dışında Karamağara, Keçemağarası, Köpekören ve Sarıyatak mağaraları da bulunmaktadır.

Hamamözü Höyüğü:

Göksun'un Küçükçamurlu ile Büyükkutu köyleri arasında yer alan Hamamözü'nde şehir kalıntıları bulunmuştur. Bu kalıntılar "Tanrıça Ma Kültü"nü bulduğu Komana'ya eşdeğer bir şehre benzemektedir. Hamam kompleksinin etrafında pek çok yapı kalıntıları vardır.

Hamam'ın kemeri ve önünde bulunan bir sur kalıntısı hala ayakta durmaktadır. Etrafında bulunan yamaçlarda pek çok kaya mezarları bulunmaktadır. Buranın 500 m. doğusundaki sahada yer alan Anfi Tiyatro kalıntısının sahnesi hala ayakta durmaktadır. Bu tiyatrunun yakınında kayalar içine oyulmuş karşılıklı bir kilise ve bir sunak bulunmaktadır. Bu şehirde tahminen 10 bin ile 20 bin arasında insan yaşadığı sanılmaktadır. Buradaki kalıntılar Hitit, Kapadokya Satraplığı, Roma, Bizans ve sonraki dönemlere aittir.

Göksun Höyüğü:

İlçenin ortasında bulunan bu höyüğün tarihi M.Ö. 2500 yıllarına kadar gitmektedir. Bu höyükte seramikten yapılmış çanak ve çömlek parçaları bulunmuştur. Bunlar Mezopotamya ve Musul civarında çıkarılan seramiklerle benzer özellik taşımaktadır. Bunların Asurlular'a ait olduğu sanılmaktadır. Ayrıca bu döneme ait Göksun'da bir yazıt bulunmuş olup İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndedir.

Taşoluk Höyüğü:

Göksun'un Taşoluk Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu höyükte taştan yapılmış bıçak, kazma, balta, keser gibi kesici aletler bulunmuştur. Buluntular Taş Devri'nde insanların burada yaşadığını göstermektedir. Ayrıca Taşoluk Mahallesi ile Kuşoğlu Çiftliği arasındaki sahada yapılan kazılarda İlkçağ'a ait bir hamam kalıntısı ile üzeri yazılı taşlar bulunmuştur.

Göksun Kalıntıları:

İlçeye 5 km. uzaklıktadır. Taban mozaikleri, kilise kalıntıları ve kral mezarları vardır. Çamurlu ve Değirmendere köylerinde ise çok miktarda Oyma Taş Mağaraları, çeşitli devirlere ait kale kalıntıları ve antik çağa ait eserler bulunur.

Geç Roma-Erken Bizans Mozaikleri:

Kahramanmaraş merkeze bağlı Güzelyurt ve Çokyaşar köyleri arasında yer alan bölgede Geç Roma-Erken Bizans dönemine ait taban mozaikleri bulunmuştur. Buluntu yerinde çatı kiremitleri ve seramikler vardır. Ayrıca aynı bölgede siyah ve krem rengi "Tesseralar"dan oluşan , geometrik motiflerin yer aldığı Bazilika ve bir çiftlik evine ait olduğu sanılan taban mozaikleri tespit edilmiştir.

Göksun'da bulunan diğer höyükler:

Kırk Kilise, Tekerek Tepe Höyüğü, Kara Höyük, Maltepe Höyüğü, Camız Höyüğü, Bozhöyük, Çardak Höyüğü.

Türkoğlu'nda bulunan diğer höyükler:

Köprüağzı Höyüğü, Mine Höyük, Kılılı Höyüğü, Kuruculuk Höyüğü, Ceceli Höyüğü, İstasyon Korucu Höyüğü.

Doğal Güzellikler

Fırnız:

Kahramanmaraş şehir merkezinden 54 km. kuzeybatıda yer alır. Kumarlı Mahallesi yakınındaki kaya altı suyu ile Fırnız vadisinden çıkan kaynak su yatağının yamaçları dört mevsim yemyeşildir. Su kenarlarında ve vadi yamaçlarında yer alan çınar, çam, gürgen ve meşe ağaçları ile sarp kayalıklar buraya bir güzellik verir. Kara avcılığı ile alabalık avcılığının yapılmasına uygun bir rekreasyon alanıdır.

ayrı

ile alabalık avcılığının

Tekir:

Kahramanmaraş şehir merkezinin 63 km. kuzeyinde yer alan ve havası, suyu, ormanlığı ve önemli su kaynaklarının çokluğuyla eşsiz bir doğa parçasıdır. Tekir'de iç ve dış turizme hizmet veren 9 adet dinlenme tesisi vardır. Yöre balı, alabalığı, eti, yoğurdu ile meşhurdur.

Ali Kayası:

Kahramanmaraş - Kayseri karayolunun 32. kilometresindedir. Sarp ve heybetli bir yapısı vardır. İki sarp yalçın kayanın arasında çağlayanlar halinde akan suların etrafı çam ve meşeliklerle kaplıdır. Heybetli görünümüne sahip olan Ali Kayası'nın yüksekliği 148 m.'dir. Şimdiki durumuyla Menzelet Baraj Gölü içerisinde kalmıştır.

Kumaşır Gölü:

Kahramanmaraş- Adana yolu üzerinde ve şehre 9 km. uzaklıktadır. Dağın eteğindeki kaynakların beslediği tatlı suyun meydana getirdiği göl ve etrafını çevreleyen yeşillik, eşsiz manzaraya sahip olup, halkın hem piknik yapıp hem de balık avladığı bir yerdir.

Aliya İzzetbegoviç Rekreasyon Alanı:

Büyükşehir Belediyesi tarafından yapımına başlanan, 215 dönüm alana yayılan, içinde yapay gölet, bahçıvan çocuk kulübü, gençlik merkezi, su perdesi, Japon bahçesi, çocuk oyun alanları, su parkı, tenis kortu, basketbol sahası, yürüyüş yolları bulunmaktadır. Rekreasyon Alanı, Onikişubat ilçesinin Akif İnan Mahallesindedir.

Karagöl:

Ahır Dağında, Kahramanmaraş'ın bir yaylası olan Karagöl; serin havasıyla yerli halkın ilgisini çekiyor. Yazın karların erimesiyle burada bir göl oluşur, bu yüzden Karagöl denilmiştir. Aynı bölgede bir de Küçük Göl bulunur. Şehir merkezine 20 dakika uzaklıktadır.

Atatürk Parkı:

İl merkezinin güneyinde yer alan bu parkta; Sabancı Kültür Merkezi, KAFUM Fuar Merkezi, çeşitli kafeteryalar; Büyükşehir Belediyesine ait Nikah Salonu, Düğün Salonu; havuz, oturma grupları, spor aletleri, çeşitli eğlence yerleri ve çocuk oyun alanları bulunmaktadır.

Menzelet Baraj Gölü:

Kahramanmaraş'ın yaklaşık 5 km. batısında yer alan bu baraj gölü çevresi önemli bir mesire alanıdır. Ayrıca baraj gölü çevresi bisiklet sporu yapmaya da elverişlidir. Menzelet Baraj Gölü su sporları bakımından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Özellikle yelken, kano, kürek, su kayağı, jet ski ve sualtı sporları yapmaya uygun bir konumdadır. Ayrıca tekne turları ile harikası olan Ali Kayası ve koyları-

doğayı gezmek mümkündür.

Kılavuzlu Parkı ve Mesire Alanı:

Kahramanmaraş il merkezinin 5 km. batısında 50 dönümlük alan üzerinde yer alan parkta bölgenin en büyük yel değirmeni, çay bahçesi, yapay şelale ve havuzu, dev çocuk oyun alanları, yürüyüş alanları, spor aletleri, karmelyaları, mescidi ve otoparkı bulunmaktadır.

Elbistan Pınarbaşı Mesire

Elbistan, yükseltisi sebebiyle yayla özelliği göstermektedir. Ceyhan Nehri'nin ana kaynağını oluşturan Pınarbaşı şehrin tek mesire yeridir. Çevre düzenlemesi yapılan Pınarbaşı sadece piknik yapmak isteyenlerce değil su sporlarına meraklı kişilerce de dikkat çekicidir.

Yeri:

Hobi Bahçesi:

Dulkadiroğlu ilçesi Ferið Mahallesi sınırları içerisinde. Hobi Bahçesi alanında; idari bina, ocuk oyun alanı, koşu yolu, bisiklet yolu, otopark alanları, bahçe, hobi evi ve veranda bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyesi tarafından vatandaşların boş zamanlarını değerlendirmek, çeşitli ürünler yetiştirmesine sağlamak, evrecilik ve yeşil

i m k a n

alan kültürünü geliştirmek ve Şehir hayatının getirdiği stres ve zihinsel yorgunluğu toprakla uğraşarak atmasını sağlamak amacıyla 2016 yılında hizmete açmıştır.

15 Temmuz Millet Bahçesi:

Hacı Bayram Veli Mahallesi sınırları içerisinde. Toplamda 180.000 m²'lik alana yayılmıştır. Alanda Şelale ve doğal taşlarla işlenmiş su görüntüleri, dağ kızağı, ocuk oyun alanları, spor alanları, yürüyüş yolları, oturma birimleri, biyolojik gölet, kafeterya ve seyir terası bulunmaktadır.

15 Temmuz Millet Bahçesi

Başkonuş Mesire Alanı:

Kahramanmaraş-Andırın yolu üzerinde yer alan Başkonuş Mesiresi zengin bir bitki örtüsüne sahip doğal bir park alanıdır. Başkonuş'ta "Geyik Üretme İstasyonu" da bulunmaktadır.

Başkonuş Mesire Yeri 1998'den bu yana özel bir firma tarafından işletilmektedir. Mesire alanı içerisinde lokanta, bungolov evler, cami, fırın ve tadır. Başkonuş Mesire Alanı'nın

idari bina bulunmak-
gerekli kontrol ve denetimi Doğayı Koruma ve Millî Parklar Şube Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Çamlık Mesire Alanı: İl merkezinin kuzey kısmında Yörük Selim Mahallesi'nde yer almaktadır. Toplam alanı 24 bin m² olan Çamlık Mesire Alanı içerisinde gezinti yolları, büfeler, şelale, havuz, çardaklar, spor aletleri, barbekü ve otopark bulunmaktadır. Diğer mesire alanlarından Çınar Geçidi, Elbistan Kamping Alanı, Çataloluk, İrmasan ve Sıtma Pınarı, Sır Baraj Gölü meşhurdur.

Aslan Bey Mesire Alanı:

550 dönümlük arazisi ile bölgenin en büyük mesire alanlarından biri olarak nitelendirilen Arslan Bey Mesire Alanı kentin merkezinde vatandaşlara doğal ortam sunmaktadır. Geniş ormanlık arazi masa tenisi, santranç, uzun halat köprüsü, çeşitli oyun bölgeleri, çocuk parkı, yürüyüş parkuru, kır vd. çeşitli etkinlik bölgeleri ile

ka h v e s i
hareketlendirilmiştir.

Ali Kaya

Parklar

Menzelet Mesire Alanı:

130.000 m² alanda planlanmış olan Menzelet

mesire alanı içerisinde yeşil alanlar, kamelyalar, barbeküler, piknik masaları, çeşmeler, çocuk oyun alanları, otoparklar tasarlanmış olup tamamen insan konforu esas alınmıştır. Alan geniş bir baraj manzarasına sahip olup şehir stresinden uzak ve zihinsel yorgunluğu atacak ortama sahip bir mesire alanı tasarlan-

mıştır.

Yavşan Tabiat Parkı:

Şehir merkezine 36 km. mesafede olup yolun 15 km. kadar kısmı bo-

zuk stabilize edilmiştir. Türkiye'nin 39'uncu tabiat parkıdır. Yaylanın alanı dar olmakla birlikte sedir ve köknar ağaçları bakımından oldukça zengindir; teneffüs etmeye değer bir havası ve içimine doyumlayacak tatta suyu vardır. Rakımı yaklaşık 1700 ila 1800 m. arasında değişmektedir.

Yavşan Tabiat Parkı, bitki türleri bakımından da oldukça zengindir. Yavşan yaylasında yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda alanda 67 familyaya ve 27 cinse dağılmış, 529 tür takson tespit edilmiştir.

Muhsin Yazıcıoğlu Mesire Alanı:

Pınarbaşı'nda 52 bin 715 m² alana yapılan mesire alanında çocuk oyun alanı, gezinti yolları, şelale, kamelya, büfe, spor alanı, piknik alanı, otopark ile yeşilin tüm tonlarının bezediği bir doku oluşturulmuştur. Her yaştan ve her kesimden insanın doğa ile bütünleşeceği, büyük çoğunlukla açık mekanlar içinde tasarlanan projede dinlenme, eğlenme ve sportif faaliyet alanları yer alıyor.

Kapıçam Tabiat Parkı:

Kahramanmaraş il merkezinden 5 km. mesafede Gaziantep yolu üzerinde yer almakta olup, 183 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Kapıçam Tabiat Parkı'nda Botanik Bahçesi de bulunmaktadır. Parkın 5 hektarlık bir alanını kapsayan Botanik Bahçesi 425 adet nadir, endemik, otsu ve odunsu bitkiyi barındırmaktadır. Botanik Bahçesi'nde 3 adet suni gölet de vardır.

Körçoban Tabiat Koruma Alanı:

Andırın ilçesinde bulunan Körçoban Tabiat Koruma Alanı Kahramanmaraş'ın zengin ağaç çeşitlerini barındırmaktadır.

Yaylalar

Kahramanmaraş'ın coğrafik olarak 4/3'ü dağlarla kaplıdır. Kahramanmaraş'ta Akdeniz ikliminin yanı sıra Güneydoğu Anadolu iklimi (Pazarcık), Doğu Anadolu karasal iklimi (Elbistan ve Afşin) ve Akdeniz yayla iklimi (Andırın ve Göksun) de görülmektedir. Bu kadar farklı iklimlerin bir arada olması bitki çeşitliliğini de beraberinde getirmektedir. Doğal ve bozulmamış bir coğrafyaya sahip olan Kahramanmaraş'ın Karadeniz bölgesini aratmayacak güzellikte birçok yaylası mevcuttur.

Ağıllı Yaylası:

Kahramanmaraş Kayseri karayolunun 40. kilometresinde yer alan Fırnız yol ayrımından sonra Fırnız Mahallesi Karadut Obası'na gelinir. 5 km. yürüyerek yaylaya ulaşılır. Rakımı yaklaşık 1500 m. ile 1900 m. arasında değişen Ağıllı Yaylası bitki çeşitliliğinin ve yaşlı ardıç ağaçlarının bulunduğu, çevresi orman- geniş düzlüklere sahiptir. Ormanlık alanlar tamamen doğal olup yapısı bozulmadan günümüze gelebilmiştir.

larla çevrili,

Seen Yaylası:

Andırın'dadır. Stabilize bir yolla ulaşmak mümkün. Dört tarafı dağlarla çevrili geniş bir düzlüğe sahiptir. Doğal hali bozulmamıştır. Kuzeybatı yamaçlarında el değmemiş (ardıç, sedir ve köknar ağaçlarından oluşan) sık ve geniş orman alanları mevcuttur. Rakımı yaklaşık 1400 m. ile 1500 m. arasında değişmektedir.

Andırın İlçesi Yayla ve Av alanları:

Andırın doğal zenginlikler bakımından çeşitlilik gösterir. Özellikle yaz aylarında her taraf yemyeşildir. Çınargeçidi mevkii ve Orman İşletme Müdürlüğü'nün ormanlarda yapmış olduğu tesisler önemli mesire yerleridir. Koruluklar ve su kenarındaki diğer mesire yerleri büyük rağbet görmektedir.

Engeli bir coğrafi yapıya sahip olan Andırın'da vadiler genelde kuzey- güney doğrultusunda uzanmaktadır. Yöredeki tüm dere- ler bu vadilerden geçerek Ceyhan Nehri'ne akarlar. Andırın'ın en uzun vadisi Keşişsuyu Vadisi'dir. Bu vadi Çokak Mahallesi yakınlarından başlayıp Aslantaş Baraj Gölüne kadar uzanır. Diğer bir vadi ise, Çuhadarlı Mahallesi'nün kuzeyinden başlayıp, Tokmaklı Ovası'ndan Aslantaş Baraj Gölü'ne ulaşan Andırın Çayı Vadisi'dir. Her iki vadi de yeşil bir bitki örtüsünü barınmaktadır. Bu vadi ve çevresindeki dağlarda her türlü av imkanı bulunmaktadır.

Kümperli Mahallesi - Delihacılı Mahallesi Yaylaları:

Şehir merkezine 35 km. mesafedeki Kümperli Mahallesinden sonra yaklaşık 10 km.'lik stabilize yol ile ulaşmak mümkündür. Yaylanın güneyindeki Yalnız Mezla Dağı'nda iğne yapraklı ağaçlardan oluşan el değmemiş bir orman mevcuttur. Özellikle doğa ve orman yürüyüşçülerine tavsiye edilir. Rakım yaklaşık 1400 m. ile 1800 m. arasında değişmektedir.

Nurhak İlçesi Yaylaları:

Nurhak'ta yaşayan ve geçimini hayvancılıktan sağlayan Türkmen Yörükler yayla ve yaylacılık kültürünü yaşatmaktadır. Yakın dönemlere kadar ilçe halkının çoğunluğu yaylalarda kıl çadırlar kurarken, günümüzde ise bu geleneği çok az sayıda Yörük sürdürmektedir. Özellikle

Nurhak Dağı'nın eteklerinde yer alan Sarialan, Yumrutaş, Gurbalı, Tekne, Galaboyu, Çatalpınar ve Morpur yaylaları oldukça dikkate şayandır.

Göllüce,

Nurhak'ta son yıllarda düzenlenen ve oldukça ilgi çeken Nurhak Kültür Şenlikleri ilçeyi ve yaylaları oldukça şenlendirmektedir. Festival boyunca çeşitli sanat etkinlikleri ve konserler düzenlenmektedir. Şenlikler boyunca çevre illerden oldukça yoğun katılımlar olmaktadır.

Kahramanmaraş'ta bulunan diğer yaylalar arasında şunlar da sayılabilir: Ağıluk Yaylası, Akifiye Yaylası, Çiğşar Yaylası, Mazgaç Yaylası, Meryemçil Yaylası, Göksun İlçesi Yaylaları, Hodu Yaylası ve Çataloluk Yaylası, Engizek Yaylası.

Ahırdağ Eğrigöl Yaylası:

Şehir merkezine 20 km. mesafededir. Eğrigöl Yaylasında kış ve bahar aylarında yağan kar ve yağmur sularının birikmesiyle küçük bir göl oluşmakta gölün suyu temmuz ayı ortalarında tamamen çekilmektedir. Ağaç ve Orman mevcut olmayıp rakımı yaklaşık 2100 m. civarındır.

Göller

Kahramanmaraş'ta doğal göl yok denilecek kadar azdır. Bu göllerin bazıları kısmen kurutulularak tarım arazisi haline getirilmiş, bir kısmı da hala doğal özelliklerini korumaktadır.

Doğal Göller;

Gâvur Gölü:

Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesinin güneyinde yer almaktadır. Türkiye'nin en önemli Kuş merkezlerinden biridir. Bataklık halinde bulunan bu göl, DSİ tarafından 52.000 dönümlük kısmı kurutulularak tarım arazisi haline getirilmiştir. Gâvur Gölü'nün geri kalan kısmı sazlıklarla kaplıdır.

Kumaşır Gölü:

Kahramanmaraş'ın güneyinde, Adana yolu yakınında yer alan Kumaşır Gölü, küçük çaplı bir göl olup önemli mesire yerlerinden biridir. Etrafı sazlık ve kamışlıklarla kaplıdır.

Karagöl:

İl merkezinin kuzeyinde yer alan Ahır Dağı üzerinde yer almaktadır. Karagöl mevsimlik olarak "Tektono-Karstik" özelliktedir. Turizm potansiyeli yüksek yerlerden biridir.

Kahramanmaraş'ta Küçükgöl, Mizmilli, İneklı, Azaplı gölleriyle birlikte Berit Dağı üzerinde bulunan ve küçürtlü gazlar çıkaran bir krater gölü de mevcuttur.

Baraj Gölleri;

Tekstil sektöründe gösterdiği performansla dikkatleri üzerine çeken Kahramanmaraş, son yıllarda enerji sektöründe de öne çıkarak kendinden söz ettirmeye başlamıştır. Afşin-Elbistan Termik Santralleri'nin devreye girmesi ile birlikte Türkiye'de üretilen enerjinin yüzde 14'ünden fazlasını karşılamaktadır. Son yıllarda su kaynaklarının özelleştirilmesiyle özel barajlar yapımına başlanılmıştır. Özellikle Ceyhan Nehri üzerinde ardı ardına santrallerin yapımına başlanmıştır. İleriki yıllarda Kahramanmaraş "Barajlar Şehri" olarak adından söz ettirecektir.

Sir Baraj

Sır Barajı:

Kahramanmaraş'ın 33 km. batısında Ceyhan Nehri üzerinde inşa edilen Sır Barajı, yılda 725 GWh (Giciwatt) enerji üretmektedir. Yıllık ortalama enerji üretimi 725 milyon kilowattsaattır.

Menzelet Barajı:

Kahramanmaraş'ın 26 km. kuzeybatısında Ceyhan Nehri ile Güredi Çayının birleştiği yerin 2,5 km. mansasında inşa edilen Menzelet Barajı yılda 515 GWh (Giciwatt) enerji üretim kapasitesine sahiptir.

Ayvalı Barajı:

İl merkezinin 23 km. kuzeydoğusunda, Erkenez çayı üzerinde inşa edilmiş olan Ayvalı Barajı, sulama, içme suyu ve taşkın önleme amacıyla yapımına 1992'de başlanmıştır. 2005 yılında da su tutmaya başlanarak faaliyete geçmiştir.

Kartalkaya Barajı:

Pazarcık ilçesinin 5 km. kuzeybatısında Aksu Çayı üzerinde inşa edilen ve 1971 yılında işletmeye açılan Kartalkaya Barajı ile Narlı ve Kahramanmaraş ovalarında toplam 22.810 hektar alan sulanmaktadır. Ayrıca Gaziantep ilinin içme, kullanma ve endüstri suyu için yılda 47 hm³ su verilmektedir.

Kılavuzlu Barajı ve HES:

Merkezin 18 km. kuzeybatısında Ceyhan nehri üzerinde inşa edilmiştir. Yıllık 100 milyon kwh enerji üretimi amaçlanmaktadır.

Adatepe Barajı:

Göksun ilçesinin 20 km.. kuzeydoğusunda Göksun Çayı üzerinde sulama ve elektrik üretimi amacıyla inşa edilmiştir.

Karasu HES:

Karasu isale hattı üzerinde yapımına Mart 2004 yılında başlanan Karasu HES tesisi, 11 Kasım 2007 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca kabulü yapılarak işletmeye açıldı.

Berke Barajı:

Berke Barajı Ceyhan Nehri üzerindeki en büyük barajdır. Yılda 1670 GWH elektrik üretmektedir.

Tahtalı Barajı:

Tahtalı Barajı, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Hatay illeri için oldukça hayati önem taşımaktadır. Proje tamamlandığında Kahramanmaraş ilinde 270 bin 950 dönüm, Gaziantep ilinde 342 bin 590 dönüm, Hatay ilinde de 462 bin 960 dönüm olmak üzere toplam 1 milyon 76 bin 500 dönüm tarım arazisi sulanmış olacaktır.

Kısık Barajı:

Ceyhan Nehri'nin bir kolu üzerinde kurulan "Kısık Hidro Elektrik Santrali" 1996'de üretime başlamıştır. Yıllık 33 milyon kilovatsaat elektrik üretmektedir.

Suçatı Bendi:

Merkez ilçe sınırları içindedir. Ere Elektrik A.Ş. tarafından Yap-İşlet-Devret Modeli çerçevesinde hayata geçirilmiş olan Suçatı Bendi ve HES projesinde Türkiye’de ilk defa olarak silindire sıkıştırılmış beton gövdeli baraj inşa edilmiştir.

Ceyhan HES:

TSKB ve Akbank, Enova Enerji Üretim A.Ş.’nin Ceyhan Nehri üzerinde inşa etmekte olduğu özel sermayeli elektrik üretim amaçlı bir barajdır.

Süleymanlı Barajı:

Kahramanmaraş’ta tekstil sektöründe faaliyet gösteren İŞKUR A.Ş. tarafından Süleymanlı Beldesin’de yapılan “Süleymanlı Hidro Elektrik Sanralı”, Zeytin Çayı üzerinde kurulu 5 megavatlık hidroelektrik santrali ülkemizde ilk otoproduktör tesis olma özelliğini taşıyor. Süleymanlı Hidro Elektrik Santrali yıllık 20 milyon kilovat saat elektrik enerjisi üretmektedir. Süleymanlı Hidro Elektrik Santrali yaklaşık 10 ay gibi kısa bir sürede tamamlanarak yaklaşık 6.5 milyon dolara mal olmuştur.

Demokrasi Meydanı

Mağaralar

Direkli Mağarası:

Kahramanmaraş-Kayseri karayolu üzerindeki Döngel Mahallesi'nin yukarısındadır. Kahramanmaraş şehir merkezine uzaklığı 72 km.'dir.

Direkli Mağarası'nda 2009 yılında yapılan kazılarda "stilize Ana Tanrıça" heykelinin bulunması Anadolu'da medeniyetin "Direkli"den başladığını göstermiştir. "Venüs" diye adlandırılan "Ana Tanrıça" heykeli şimdiye kadar sadece Avrupa'da bulunmuştu. Anadolu ve Yakınoğu'da ilk defa "ana erkil" heykeli Direkli Mağarası'ndan çıkarıldı. Bu gelişme Anadolu'nun medeniyet tarihini 5.000 yıl geriye götürdü. Böylelikle Anadolu'da medeniyetin M.Ö. 16.000-12.000 arasında başladığı tespit edilmiştir.

Direkli Mağarası'nda bulunan "stilize Ana Tanrıça" heykelciği yaklaşık 3 cm boyundadır. Bu heykelciğin en önemli özelliği; "Bilinen ilk pişmiş stilize ana tanrıça olması yanında, toprağın ateşte ısıtılması süreci" bakımından önem arz etmektedir. Şimdiye kadar Anadolu'da "ana erkil" hayatın Neolitik çağda başlan-

dığı sanılıyordu.

Direkli'de bulunan "steril Ana Tanrıça" heykeli Anadolu'daki "ana erkil" yaşamın "Yontma Taş Dönemi"ne kadar indiğini ispatlamaktadır. Kazı çalışmaları Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden Yrd. Doç. Dr. Cevdet Merih EREK tarafından yürütülmektedir.

Döngel Mağarası:

Kahramanmaraş-Kayseri yolu üzerindedir. Şehir merkezine uzaklığı 57. km.'dir. Mağara çevresi prehistorik devirde iskan edilmiştir. Döngel Mağarasının içerisinde Döngel Çayı büyük bir çağlayan yaparak akmaktadır. Gençlik Spor İl Müdürlüğü kampı bulunmaktadır.

Çakır Mağaraları:

Andırın ilçesi Çardak Bucağı'nda ve Gücüksu Mahallesi'nde Hitit Harabeleri bulunmaktadır.

Kırk Mağaralar:

Eski Pazarcık ilçe merkezinin bir kilometre kuzeydoğusunda bulunan Kırk Mağaralar yöresinin M.Ö. 3500-3000 yıllarında önemli bir yerleşim yeri olduğu tespit edilmiştir. Paleolitik kültürlerin varlığını ortaya koyan Yontma Taş devrine ait çeşitli aletler bulunmuştur.

Bulut Deliği Mağarası:

Pazarcık ilçesinin güneybatısında bulunan Bulut Deliği Mağarası gelişimini tamamlamış fosil bir mağaradır. İçeride son derece güzel sarkıt, dikit ve sütun damlataşları vardır.

Yusuf'un Kayası ve Atmaca Mağaraları:

Pazarcık ilçesinde bulunan bu mağaralar Atatan Tepesinin Kartalkaya Baraj Gölüne bakan kısmında yer almaktadır. Bu mağaralarda yapılan araştırmada "Üst ve Epi-Paleolitik Kültürler"i temsil eden arkeolojik buluntular ele geçmiştir.

Savruk Mağarası:

Süleymanlı, Ilıca, Beşen, Eleman Mezrası, Karamanlı ve Hacınınoğlu Mahallesi arasında bulunan Savruk Mağarası Paleosen dönemde oluşmuştur. İçerisinde sarkıt ve dikitler bulunmaktadır. Mağaranın ön kısmında Ceyhan Nehri akmaktadır. Aynı zamanda burada bir de şelale bulunmaktadır. Mağaranın çevresi yörenin mesire ve piknik alanıdır.

Gümüşkaya Mağarası:

Ericek Kasabası'na yakındır. Mağara, Paleosen yaşlı kireç taşları içinde gelişmiştir. 20 - 30 m. uzunluğunda koridor boyunca sağlı sollu tabandan dikitler, tavandan da sarkıtlar oluşmuştur. Ayrıca mağaranın içerisinde bir krater gölü vardır. Gölün suyu temizdir ve içilebilir.

Keş Dağı Düdeni:

Tekir Mahallesi'nin 5 km. kuzeydoğusunda, 1800 metre rakımda bulunmaktadır. Keş Yaylası'na yakın bir konumdadır. Sadece Kahramanmaraş için değil Türkiye coğrafyası açısından da önemli bir mağaradır. 728 m derinliği ile Türkiye'nin en derin beşinci mağarasıdır.

Kahramanmaraş'ta bulunan diğer mağaralar:

Kartalkaya Mağarası, Zafer-1, Zafer-2, Tıknaz ve Çiftgöz Mağaraları, Sarıl- Tıklı Mağarası, Yılanlı Mağarası, Kestel Mağarası Sığınağı, Çadırcı Mağarası, Şekeroba Mağarası, Çakır Mağaraları.

Döngel Mağarası

Hamamlar

Hamam kültürü Romalılardan Müslümanlara geçmiştir. İslâm dininin temizliği emretmesi hamam kültürünün yaygınlaşmasını sağlamıştır. Türklerin fethettiği yerlerde ilk yaptıkları mimarî eserlerin başında hamamlar gelmektedir.

Romalılar döneminde yapılan hamamlar genel olarak; banyo, sauna (buhar banyosu), sıcak ve soğuk su havuzlarından oluşuyordu. Türkler döneminde yapılan hamamlar ise genelde; soyunmalık, yıkanma ve ısınma yeri olmak üzere üç ana kısımdan meydana geliyordu.

Acar Hamamı:

Kale caddesi üzerindedir. Kitabesi yoktur. Ne zaman yapıldığına dair bir bilgi olmamak-

la birlikte Kanunî Sultan Süleyman döneminde Maraş Kalesi'nin onarılması sırasında yapıldığı sanılmaktadır. Kâgir olarak yapılmıştır. Soyunmalık, soğukluk ve sıcaklık kısımlarından oluşmaktadır. Üzeri kubbeye kapatılmıştır. Sıcaklık kısmı dört eyvanlı ve köşe hücrelidir.

Hatuniye Hamamı:

Dulkadiroğlu Beyliği döneminde, XV. yüzyılın ortalarına doğru yapılmıştır. Maraş'ın en eski hamamıdır. Hatuniye Hamamı 1957 yılında kubbeleri yıktırılarak otel yapılmıştır. Orijinal dokusunu büyük ölçüde yitirmiştir.

Elbistan Selçuklu Hamamı:

Elbistan ilçe merkezindedir. Yapım tarihi tam olarak bilinmeyen Selçuklu Hamamının ortasında dikdörtgen göbek taşı bulunmaktadır. Soğukluk bölümü ayrı olarak yapılmıştır. Üç büyük, ikisi de küçük olmak üzere toplam beş adet ısınma bölümü vardır. 1970'e kadar hizmet veren hamam, şimdilik hizmet dışıdır.

Çukur Hamam:

Kahramanmaraş Kalesi'nin güney eteğinde, toprak seviyesinin altında yapılmıştır. Kitabesi yoktur fakat XV. yüzyılın sonlarına doğru, Dulkadiroğlu Beyliği döneminde yapıldığı tahmin edilmektedir. Çukur hamam dört eyvanlı ve köşe hücreli olarak yapılmıştır. Sıcaklık bölümü; ortada kubbeli merkezi

mekan, bunun etrafında aksiyal olarak yerleştirilen eyvanlar ile köşe halvetlerinden oluşmaktadır. Hamamda göze çarpan en önemli özellik; kuzey eyvanı uzatılarak, simetrik olarak iki tarafına birer halvet daha eklenmek suretiyle halvet sayısı altıya çıkartılmıştır. Türk sanatında bu özelliğiyle tek örnektir.

Paşa Hamamı:

Kurtuluş Mahallesi'nde yer alan bu hamam XVI. yüzyıl ortalarında yapıldığı sanılmaktadır. Orijinal bir plana sahip olan Paşa Hamamı, sıcaklık bölümü onikigen planlı merkezî bir mekanın etrafına aksiyal olarak tertiplenen ve atlamalı olarak yerleştirilen altı eyvan ve altı halvetten oluşan yıldızvarî bir plana sa-

hiptir. Halvetleri sekizgen planlıdır. Paşa Hamamı, planı bakımından Türk sanatında ilk olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir.

Uzunoluk Hamamı:

Uzunoluk caddesinde-
dir. Sütçü İmam Olayı'nın
gerçekleştiği yer olan
ve zamanla yıkılmış olan
Uzunoluk Hamamı belediye
tarafından 2009 yılında aslına
uygun olarak tekrar yapılmış-
tır. Uzunoluk Hamamı, Kent
Konseyine tahsis edilmiştir.
Kurtuluş Müzesi olarak ziyarete
açılmıştır.

Çiçekli Hamamı:

Kitabesi bulunmadığı için
ne zaman yapıldığı hakkında
kesin bir bilgi yoktur. Mimarî
özelliklerine bakıldığında
XV.-XVII. yüzyıllar arasında
yapıldığı tahmin edilmektedir.
Çiçekli Hamamı moloz taştan
yapılmış olup üzeri kubbe ile
örtülmüştür. Hamam iki soyun-
malık, sıcaklık ve ılık kısımların-
dan oluşmaktadır.

Gâvur Hamamı:

Altınşehir Mesleki ve
Teknik Anadolu Lisesi yan-
nında, Askeriye'nin altında
yer almaktadır. Ne zaman
yapıldığına dair bir bilgi yok-
tur. Gâvur Hamamı adını es-
kiden burada oturan Gayr-ı
Müslimlerden almaktadır.

Divanlı Hamamı:

Divanlı Mahallesindedir. 1900'de Tahsin adında bir zat tarafından yaptırılmıştır. Orijinal bir plana sahip olan Divanlı Hamamı sıcaklık, rüzgârlık, peştamallık, soyunmalık ve ılıklık olmak üzere beş kısımdan oluşmaktadır. Dört yandaki kemerler oldukça geniş olarak yapılmıştır. Ortadaki büyükçe bir kubbe yer almaktadır. Sıcaklık ise dört eyvanlı ve köşe hücreli olarak yapılmıştır.

Tüfekçi Hamamı:

Demirciler Çarşısında bulunmaktadır. Kitabesi olmadığından kimin yaptırdığı ve yapım tarihi bilinmemektedir. 16. ve 17. yüzyıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir. Hamamın üzeri kubbelerle kaplanmış olup, içerisinde 2 soyunmalık, ılıklık ve sıcaklık bölümleri vardır.

Tarihi Demirciler Çarşısı

Kaplıcalar - İçmeler

Zeytun (Süleymanlı) Kaplıçası:

Büyükşehir merkezinin 72 km. kuzeyinde, Berit Dağı eteklerindeki Ilıca Mahallesi'nde yer almaktadır. Kükürt petrol artığı ve az miktarda yağ karışımı ile meydana gelen şifalı suyun; romatizmal hastalıklara, kırık-çıkık sekselleri ve kadın hastalıklarında olumlu etki yaptığı belirtilmektedir.

Suyun sıcaklığı

45°C'dir. Ilıca Kaplıcaları su

nitelikleri itibariyle ulusal ölçekte hizmet verebilecek özelliklere sahiptir. Kaplıcalar 1500 yatak kapasiteli bir termal merkez potansiyeli yaratmaktadır. Belediye'nin yaptırmış olduğu kür merkezi ve sauna hamam faaliyette olup her türlü imkan mevcuttur. Turizm, nisan ortasından kasım ortasına kadar 7 ay sürmektedir. Temmuz, ağustos ve eylül ayları en yoğun dönem olup, bu üç aylık dönemde doluluk oranı %80, diğer aylarda %20-30 dolayındadır. Konaklama süresi 3-15 gün arasında değişmektedir.

Ekinözü (Celâ) İçmesi:

Kahramanmaraş'a 151 km., Elbistan ilçe merkezine ise 20 km. uzaklıktadır. Üç kaynaktan oluşmaktadır. İnsan sağlığı üzerinde olumlu etkileri bulunan, kapasite ve kaynak nitelikleri bakımından ülkemizin önemli içme suyu kaynaklarından biri olan Celâ, geliştirilmesi öngörülen yerler arasında bulunmaktadır.

Kaynakların cilt, mide ve böbrek hastalıklarına iyi gelen bir suyu vardır. Kaynakların çevresinde cami, satış yerleri ve 30 kadar pansiyon bulunmaktadır. Ekinözü içmeleri önem ve yatırım önceliği bakımından ülkemizdeki 10 içme kaynağından biridir. Sadece Kayseri, Adana, Gaziantep, Malatya, Adıyaman ve Şanlıurfa gibi yurt içinden değil Suriye, Irak ve Suudi Arabistan gibi yurt dışından da binlerce turist Ekinözü'ne şifalı su kaynakları için gelmektedir.

Göksun Büyükkızılcık İçmesi:

Göksun'a 16 km. uzaklıkta Büyükkızılcık Mahallesi yakınındadır. Sindirime ve idrar yollarına, yıkanmak suretiyle de cilt hastalıklarına iyi geldiği tespit edilmiştir.

Hopur İçmesi:

Dulkadiroğlu'na bağlı Şerefoğlu Mahallesi'nin yakınlarındadır. Suyu ve çamuru deri hastalıklarına, böbrek taşı düşürmeye ve iç hastalıklara iyi gelmektedir.

Av Turizmi

Kahramanmaraş'ın merkez il ve ilçelerindeki tüm dağlarda keçlik, çil keçlik, tavşan ve yaban domuzu avı ve bıldırcın avı yapılmaktadır. Ayrıca Gavur Gölü bataklığı, Karacasu gibi göl ve su kaynaklarında ördek avlama imkanları vardır. Aksu Çayı ve Ceyhan Nehri'nde sazan, yayın ve yılan balığı avcılığı yapılmaktadır. İl merkezi ve ilçelerinde avcı kulüpleri mevcut olup, kulüpler süreklilikle avı tertip etmektedir.

Doğa Yürüyüşü

Ayşepınarı-Karbasan, Türkmenler-Hacınınoğlu, Ilıca-Suçatı, Suçatı-Bulutoğlu, Engizek zirvesi, Kahramanmaraş-Başkonuş yaylası trekking için elverişli parkurlardır.

Bisiklet Turizmi:

Menzelet ve Sır Baraj göllerinin kıyılarında bisiklet sporu ve turları yapmak mümkündür.

Atlı Doğa Yürüyüşü:

Binboğa ve Nurhak dağları atlı doğa gezileri yapmak için elverişlidir.

Kamp ve Karavan Turizmi:

Döngel, Yavşan, Başkonuş ile Binboğa ormanlık alanlarında kamp imkanları vardır. Ayrıca Afşin ilçesinin Çamiçi, Örenderesi ve Yazıköy kamp yapmak için elverişli ortamlardır.

Başkonuş Kamp Alanı

Ağaç Oyma Sanatı ile Yapılmış Minber

El Sanatları

Kahramanmaraş el sanatlarının, Asurlular'dan başlayarak Hititler, Romalılar, Bizanslılar ve Türkler ile Orta Asya Türk kültür ve sanat tarihi içinde köklü bir yeri vardır. Döngel Mahallesi çevresinde yapılan arkeolojik araştırmalar, Prehistorik döneme ait çeşitli belgeleri gün ışığına çıkarmıştır.

Ağaç Oyma Sanatı:

Oymacılık sanatının, orman alanlarından sağlanan hammaddeye dayalı olarak başladığı bilinmektedir. Özellikle ceviz, kavak, gürgen gibi ağaçlar üzerine el yordamıyla (iskarpela) denilen bir alet ile çeşitli şablonları çıkarılarak ve desenleri kabartılarak yapılır. Kahramanmaraş'ın Kavlaklı Mahallesinde atölyeler bulunmaktadır. Bu imalatlar genellikle şehir dışına satıldığından Kahramanmaraş ekonomisine katkısı bulunmaktadır.

genellikle şehir dışına satıldığından Kahramanmaraş ekonomisine katkısı bulunmaktadır.

Dokumacılık:

Kahramanmaraş'ta dokumacılık temelde göçebe kültürüne gelenek ve göreneklerimize dayanır. Bu dokunuşların ipleri kök ve toprak boya ile boyanır. Kahramanmaraş'ta modern tesislerde dokumacılık hala yapılmaktadır.

Abacılık:

2000 yıllık bir geçmişi olan "Marash Abası" kendisine has bir teknikle sırrı kamış taraklarla elle dokunmaktadır. Marash abası soğuk ve sıcak, yağmur geçirmeyen özelliği ile çete kıyafetlerinin baş tacıdır.

Halıcılık:

Anadolu'da. M.Ö. 3000'li yıllara dayanan dokuma tezgahları dünyada ilk dokumacılık Anadolu'da yapılmıştır. Marash'ta halıcılık sanatı çeşitli kurslarda veya atölyelerde yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Kilimcilik:

Marash'ın değişik yerlerinde yaşayan yerleşik ve göçebe Türkmenlerin her yerde kolaylıkla dokumasını yapabildiği önemli bir uğraştır.

Palas:

Palasın Köylerde çok kullanılması, keçinin bol olması ve keçi kılının başka alanlarda kullanılmamasına bağlıdır. Tezgahı, kilim tezgahının aynısı olup, fazla desen işlerine yer verilmez.

Heybe:

Kolayca yük ve eşya taşımak için birbirine yapışık iki torbadan ibarettir. Genelde heybe; omuzda, at ve diğer yük hayvanlarında yüklük olarak kullanılmaktadır.

Köşkerlik:

Köşkerlik diye bilinen "deri işçiliği" Kahramanmaraş'ta önemli el sanatlarındadır. Bunlar; pabuçlar, çizmeler, postallar, çarıklar, terlikler, ayakkabı türündendir.

Keçecilik:

Beyaz ve kırmızı kuzu yününden yapılır. Kilim ile rulo yapılır ve yün ıslatıldıktan sonra düz bir zemin üzerinde bir gün ara vermeden ayaklarla yuvarlanarak dövülür. Düz bir zemin üzerinde kurutulmaya bırakılır. Yapılan keçe, evlerde üzerinde oturmak için serilir. Bunun dışında dikdörtgen biçimde dikilip soğuk havalarda çobanlara giydirilir.

Gümüşçülük:

Kahramanmaraş'ta altın işlemeciliğinden sonra gelen diğer bir meslek dalı ise gümüşçülüktür. Özellikle Andırın ilçesinde çok yaygın bir meslektir. Osmanlı Devleti döneminde çeşitli ev araç gereçleri gümüşten üretilmekteydi. Bunlardan günümüze kadar gelebilmiş güzel bir örneği olan 1400 yılında Maraş M. Ali Paşa tarafında Maraş'ta günümüzde Konya Mevlana Müzesi'nde sergilenmektedir.

Valisi

yaptırılan gümüş kafes,

Yemenicilik:

Eski zamanların gözde mesleklerinden biri olan yemenicilik, Selçuklular'dan Osmanlılar'a kadar uzanan tarihi bir geçmişi vardır. Yemeni'de kullanılan tüm malzemeler tamamen doğal olup elle imal edilmektedir. Şuanda Kapalı Çarşı çevresinde sadece 5 tane yemenici hala sanatlarını icra etmektedirler.

Bakırcılık:

Kahramanmaraş'ın en eski el sanatlarından biri olan bakırcılık el işçiliği bakımından Türkiye'de çok büyük bir öneme sahiptir. Ürettiği büyük kazanlar (masere kazanı), leğen, test, tencere, sini, sahan, kapaklı sahan, bakraç, aşurelik, süzek (lenger), tas, kulplu tas, hamam leğeni Türkiye'nin hemen hemen her yerine

satılmaktadır. Kahramanmaraş'ta imalatı yapılan çeşitli aksesuarların yurt içine ve yurt dışına satışı yapılmaktadır. Bu satışlar Kahramanmaraş ekonomisine büyük girdiler sağlamaktadır.

Kuyumculuk:

Kahramanmaraş altın işçiliği bakımından İstanbul'dan sonra ikinci sırayı almaktadır. Türkiye'de altın işçiliğinin % 12.5'i Kahramanmaraş'ta üretilmektedir. "Maraş Altını" gerek işçiliği ve gerekse saflık bakımından Türkiye'de aranan ve tercih edilen altındır. Kahramanmaraş'ta satış mağazaları ve atölyelerle toplam işyeri mevcuttur ve yıllık 12 ton

500 atölye ve altın işlenmektedir. Bu meslek grubu ile Kahramanmaraş'ta büyük bir iş istihdamı vardır ve şehir ekonomisine önemli katkı sağlanmaktadır. Dulkadiroğlu Beyliği zamanından günümüze kadar yapıla gelen "Maraş Burması" Türkiye'de haklı bir üne sahiptir.

Sim - Sırma:

Sim - sırma, Kahramanmaraş'ın adını gerek yurt içinde gerekse yurt dışında haklı bir şöhrete ulaştırmıştır. İslameciliğin en bol örnekleri bayan kadife elbiseleri üzerine, kadife yastık ve yatak örtüleri üzerine yapılan el işçiliği olarak değerlendirilebilir. Kahramanmaraş'ta devlet tarafından sim sırma Halk Eğitim Merkezi tarafından

okulu açılmış ve kursları verilmektedir. Bu zarif işletmeciliğin örneklerine eskiden Osmanlı Saraylarında ve şimdiki müzelerde rastlamak mümkündür.

Sim - Sima İşlemeli Yöresel Kıyafet

Bıçakçılık:

Kahramanmaraş Merkezde Demirciler Çarşısında ve Merkeze 32 km uzaklıkta olan Hartlap Mahallesinde bıçakçılık yapılmaktadır. Bıçak üretiminde çelik, tosak ağacı, boynuz, plastik ve fiber ana malzemeler olarak kullanılmaktadır. Hartlap Mahallesinde eğri bağ bıçağı, maskot bıçağı, cep bıçağı, ges boy bıçak, orta boy bıçak, kurban bıçağı, meyve bıçağı, kıyma bıçağı gibi bıçak

bıçağı, kasap çeşitleri üretilmektedir. Hartlap'ta üretim evlerin altında bulunan atölyelerde gerçekleştirilmekte ve genelde tek usta çalışmaktadır. Geçmişte evlerin altında 35'e kadar çıkan bıçakçı atölyesi sayısı günümüzde 10-15'e kadar düşmüştür.

Semercilik:

İnsan ve yük taşımak amacıyla binek hayvanlarının sırtına bağlanan hayvan koşumlarına semer adı verilmektedir. Semerciliğin geçmişi çok eskilere dayanmakla beraber günümüzde yeni çırak yetişmemekte ve giderek kaybolmaktadır. Kahramanmaraş'ta bu işle uğraşan birkaç dükkân kalmıştır. Semercilikte keçe, deri, ot, çivi, çınar veya meşe telis, çivi, raptiye gibi malzemeler

ağacı kerestesi, el demiri, ot demiri gibi araçlar kullanılmaktadır.

"Maraşlılar,
Memleketinizde doğmadım. Fakat babadan oğla, oranın
eski bir familyasından geliyorum. Kendimi yüzde yüz Maraşlı
sayabilirim. Maraş'a ekleyebilecek hiçbir şerefim yok. Fakat
Maraşlı olmaktan gelen bir şeref taşıyorum."

Necip Fazıl Kısakürek

Edebiyatın Şehri - Şiirin Başkenti

Kahramanmaraş denilince şair ve yazarların; şair ve yazar denince Kahramanmaraş'ın akla gelmesi artık kabul görmüş bir kanıdır. Maraş'ta üç kapının ikisinden şair çıkar, sözü Kahramanmaraş'ın edebiyat potansiyeli hakkında bir ön fikir verir. Gerçekten de bu il, yetiştirdiği ve yetiştirmekte olduğu şairleriyle haklı olarak "şairler şehri" unvanını hak etmiştir.

Kahramanmaraşlı Halk Şairleri:

Kahramanmaraş, geçmişten günümüze Anadolu halk kültürünün oluşmasında, yaşatılmasında ve geleceğe taşınmasında çok önemli bir rol üstlenen ozan/âşık/halk şairlerinin ve âşıklık geleneğinin güçlü ve canlı bir şekilde yaşadığı mümbit bir şehirdir.

Elbistan'ı,

zellikleriyle Maraş coğrafyası dile gelir.

XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın başlarında yaşamış ve Âşık tarzı Türk halk şiirinin en büyük saz şairi olan Karacaoğlan'a dayanır. Karacaoğlan ne kadar Adanalı, ne kadar Bahçeli, ne kadar Mut'lu ise o kadar da Maraşlıdır. Onun şiirlerinde Pınarbaşı'sıyla, Bertiz'iyle, Ahır Dağı'yla, Tekir'i, Göksun'u, Başkonuş'u, Yavşan'ı ve tüm gü-

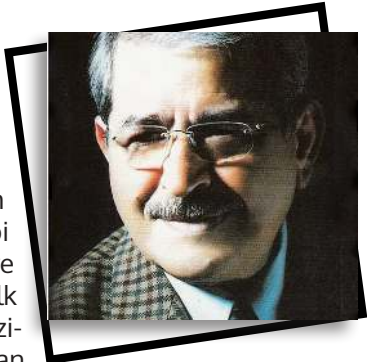
XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan bir başka Maraşlı halk şairi de hayatı etrafında hikâyeler oluşmuş ve bu hikâyelerle şiirleri dilden dile bugüne kadar aktarılmış olan Gündeşlioğlu'dur. XIX. yüzyılda Şirazi ve Şazi kardeşlerle Hezarî'yi görüyoruz. Haklarında yeteri kadar bilgi sahibi olunmasa da elde bulunan az sayıdaki şiirleri bu üç şairin de güçlü birer halk şairi olduğunu göstermektedir. XX. yüzyılda, özellikle Cumhuriyet döneminde, gelişen teknolojinin olumsuz etkileriyle halk şiirimizdeki gerilemeye rağmen, Kahramanmaraş ve yöresinde bu gelenek bütün canlılığı ile

sürdürülmüş, bu alanda güçlü âşıklar yetişmiş ve yetişmektedir. Bu yüzyılın başında adından en çok söz ettiren âşıklardan biri, asıl adı Lütfi olan Derdiçok'tur.

Halk şiirinin kalem şuarasından olan ve çağdaşı pek çok şairi etkileyen Abdurrahim Karakoç, özellikle Cumhuriyet Dönemi mizah ve hiciv edebiyatının en güçlü şairidir. "Hasan'a Mektuplar", "Tohdur Beğ", "Hâkim Beğ", "Bayramlar Bayram Ola" gibi sosyal içerikli taşlamaları dilden dile dolaşan Karakoç'un, sosyal temalar dışarısında gönül tel-lerimizi titreten aşk, tabiat ve ayrılık şiirleri besteciler ve müzik çevresi tarafından büyük ilgi görmekte ve bu şiirlerin bir kısmı bestelenerek ünlü sanatçılar tarafından icra edilmektedir: "Mihriban", "Sultanım", "Omuzumda Sevda Yüğü", "Unutursun Mihribanım" gibi.

Günümüz Türk halk şiirinin ünlü âşıklarından biri de Âşık Mahzunî Şerif'tir. Mahzunî, Türk halk müziğimize "İşte Gidiyorum Çeşm-i Siyahım", "Dom Dom Kurşunu" "Boşu Boşuna" gibi birbirinden güzel türküler ve deyişler kazandırmıştır. Halk şiirimize ve Türk sanat müziğine güzel eserler kazandıran Hayati Vasfi Taşyürek; saziyla, ait deyişleriyle TV kanallarında sıkça görülen, programlar yapan Hilmi Şahballı, "Kız Sen İstanbul'un Neresindensin?" adlı güzel şarkının ve "Yol ver dağlar yol ver" adlı türkünün söz yazarı olan, onlarca şiiri bestelenen ve taşlamalarıyla da tanınan Âşık Yener, adlarından sıkça söz edilen usta şairlerimizdendir. (Avcı 2008:7) Ahmet Çıtak, Âşık Ali Atas, Âşık

sesiyle ve kendisine

Meçhulî, Âşık Çımanî, Âşık Devai, Âşık Hüdayi, Âşık Mısdılı, Âşık Selamî, Âşık Rıza, Dostozan, Durdu Yoksul, Haşım Kalender, Karaozan, Kul Ahmet, Kul Hamit, Meçhulî, Mehmet Ayar, Mehmet Gözükara, Mustafa Zülkadiroğlu, Ozan Nuri, Osman Dağlı, Öksüz Ozan, Pehlil Ali Kahramanmaraş kültür coğrafyasının yetiştirdiği Cumhuriyet Dönemi halk şairlerinden bazılarıdır.

Kahramanmaraşlı Divan Şairleri:

Kahramanmaraş, divan şiiri vadisinde birçok şair yetiştirmiştir. Kahramanmaraşlı divan şairleri içinde en çok tanınanı Sümbülzâde Vehbî'dir. Sümbülzâde Vehbî, şiirin payitahtına/ başkentine taşradan gitmesine rağmen kısa zamanda asrın en tanınmış divan şairlerinden biri olmuştur. Divan şairleri içerisinde asrının "sultanü'ş-şuarâ"sı (şairlerin sultanı) unvanı ile bir noktada Maraş'ı da temsil etmiştir. XVIII. asırda Sümbülzâde Vehbî'yi yetiştiren bu ilmî ve edebî muhit, Maraş'ta XIX. asırda da etkisini sürdürmüştür. Kahramanmaraşlı divan şairleri içerisinde eserleri ve şairlik kudretleriyle ön plana çıkanları; Halûl-i Mar'aşî, Sümbülzâde Vehbî, Ahmed Kuddûsî, Mehmed Şem'î Efendi, Hamamcızâde Hâfız Halûl Efendi, Hasan Nâdir Efendi ve Gaffâr Baba'dır.

Cumhuriyet Dönemi Maraşlı Şairler:

rin Necip Fazıl

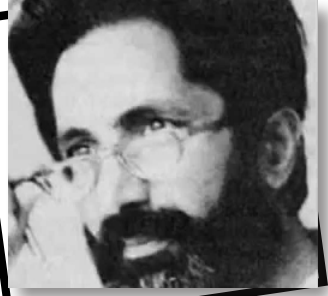
Kısakürek'in izinden yürüyerek ve onun düşünce kalesi olan Büyük Doğu dergisiyle beslenerek çoğalmaları; Necip Fazıl mektebinden yetişen Nuri Pakdil'in Edebiyat Dergisini; Rasim Özdenören, Cahit

Kahramanmaraş'ın edebiyat damarı modern bir usta-çırak geleneği ile beslenmektedir. Bu gelenek içinde usta ağabeyler ve çırak kardeşler vardır. Cumhuriyet döneminin en usta ağabeyi şüphesiz Kahramanmaraş'ın köklü ailelerinden birine mensup olan Necip Fazıl Kısakürek'tir. Maraşlı ediple-

Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Akif İnan, Nazif Gürdoğan, Bahri Zengin ve Hasan Seyithanoğlu'nun birlikte çıkarmış oldukları *Mavera* dergisini ve Bahattin Karakoç'un da *Dolunay* dergisini çıkartarak şair ve yazar adaylarının kendilerini ispatlama imkânını sağlamaları ve genç ediplere ağabeylik ve rehberlik yapmaları onların yetişmelerine önemli katkılar sağlamıştır.

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde yayımlanan *Andırın Postası* gazetesinin eki olarak M.Ali Zengin'in editörlüğünde çıkartılan ve entelektüel bir sanatçı kuşağının yetişmesine katkı sağlayan *İkinci Yazıları* adlı derginin de ilin ve ülkenin sanat-edebiyat bahçesini suladığını belirtmek gerekir.

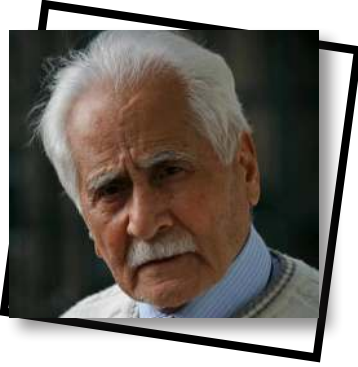
Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinin en güçlü şairlerinden biri olan Necip Fazıl Kısakürek, şiirinin ilk yayınladığı tarih olan 1923 yılından vefatı olan 1983 yılına kadar ilgiyi üzerine en çok toplayan ve Cumhuriyet Dönemi genç nesli en çok etkileyen ismi olmuştur. Maraşlı köklü bir ailenin ferdi olan Necip Kısakürek, hem yaşadığı dönemin, hem de daha sonraki yılların sanatçıları etkileyerek ekol oluşturmuş, döneminin "Sultanü'ş şüara" unvanını almış bir şairimizdir. Bugün ülke çapında tanınan Maraşlı birçok yazar Necip Fazıl'ın tilmizidir.

Fazıl

Necip Fazıl ekolünün etkisindeki "Yedi Güzel Adam" sıfatıyla anılan Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Alaaddin Özdenören ve Erdem Bayazıt daha sonra kendilerine özgü bir şiir anlayışı geliştirerek Türk şiirine damgalarını vurmuşlardır.

Bahaettin Karakoç'un Maraş'ta çıkarmış olduğu, ancak etkisi ülke sınırlarını aşan Dolunay Dergisi ve Dolunay Şiir Şölenleri, genç yetenekleri edebiyat dünyasına tanıtmaya ve şiiri ayağa kaldırma yolunda çok önemli bir görev üstlenmiş; Kahramanmaraş'ın şiirin başkenti olmasında, şair ve yazarların yetişmesinde önemli katkılar sağlamıştır.

Ahmet Cansız Güllü, Ahmet Süreyya Durna, Ali Akbaş, Arif Eren, Celalettin Kurt, Duran Boz, Hasan Ejderha, Hayati Vasfi Taşyürek, İnci Okumuş, Yasin Mortaş, Kâmil Aydoğan, Mehmet Güneş, Mehmet Narlı, Mustafa Aydoğan, Mustafa Okumuş, Nevzat Kırkpınar, Oğuz Paköz, Osman Sarı, Şevket Yücel, Tayyip Atmaca, Yalçın Yücel yeni Türk şiiri s a h a s ı n d a k i Kahramanmaraşlı şairlerden bazılarıdır.

Kahramanmaraşlı Yazarlar:

Kahramanmaraşlı şairlerin bazıları aynı zamanda tiyatro, hikâye, roman, biyografi, makale, deneme yazarı olarak da edebiyat dünyasında varlıklarını hissettirmişlerdir. Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Nuri Pakdil, Celalettin Kurt, Hasan Ejderha, Kâmil Aydoğan, Mevlana İdris Zengin, Mustafa Okumuş, Alaaddin Özdenören, Yalçın Yücel, Oğuz Paköz, Duran Boz ve Şevket Yücel gibi sanatçılar bunlardan bazılarıdır.

Günümüz Türk roman, hikâye ve denemeciliğinin en güçlü yazarlarından ve Yedi Güzel Adam'dan biri olan Rasim Özdenören ile öykü ve roman yazarı, denemeci, eleştirmen ve çevirmen Tahsin Yücel'in yanı sıra edebî türlerde eser veren Kahramanmaraşlı yazarlar arasında Hasan Reşit Tankut, Vehbi Vakkasoğlu, İsmail Killoğlu, Kadir Tanır, Kamil Aydoğan, Necdet Ekici, Şevket Bulut, Mehmet Işık ilk akla gelen yazarlardır.

Zeki Güzel Adam ve Edebiyat Müzesi

Kültür Merkezleri

Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi:

Kültür Etkinliklerini artırmak, kültürel ve sosyal gelişime katkı sağlamak, bu doğrultuda yapılan çalışmaları desteklemek amacıyla program yapan kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum örgütleri ile kamu yararına çalışan her birime Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezinde imkân verilerek Belediyemiz

Kültür Merkezine işlerlik kazandırılmıştır. 25.000 m2 alan üzerine inşa edilmiş olan Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi 8.000 m2 kapalı alana sahiptir. İki adet çok amaçlı Konferans Salonu mevcuttur. Büyük Salon; 472 kişiliktir. Küçük Salon; 186 kişiliktir. 2 Adet Sergi Fuaye Salonu, 1 Adet Büyük Resim Sergi Salonu, 1 Adet Kütüphane, 1 Adet Açık Alanda Amfi Tiyatro Salonu, 1 Adet Bale Salonu, 6 Adet Kulis Odası, 1 Adet Stüdyo, Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi'nde Kablosuz internet hizmeti de verilmektedir.

Mehmet Akif Ersoy Kültür Merkezi:

Mehmet Akif Ersoy Kültür Merkezi'nin toplam kapasitesi 1350 kişiliktir. 2200 m² kapalı alanı olan kültür merkezinde bir büyük salon bir de üst balkon bulunmaktadır. Bina girişinde alt Fuaye 395 m², Üst Fuaye 167 m², Salon 600 m², Balkon 400 m², Sahne 126 m², Kulis girişinde sahne arkası odaları, Dinlenme odaları, depolar, Bekleme odaları, Teknik odalar ve Sosyal etkinliklerde kullanılmak üzere hizmete açılmıştır.

Kütüphaneler

Kahramanmaraş'ta 20'si Büyükşehir Belediyesine, bir tanesi de İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne bağlı toplamda 21 adet kütüphane bulunmaktadır. Büyükşehir'e ait kütüphanelerde toplam 80.000'in üzerinden kitap olduğu kaydedilmektedir.

Aradığım kitaba nasıl ulaşabilirim?

Kütüphanelerimizin tamamında otomasyon sistemi kullanılmaktadır. Kitaplarımız otomasyon sistemine kayıtlıdır. Bu şekilde kütüphanelere gitmeden, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin web sitesinden, hangi kütüphanede, hangi kitapların bulunduğu bakılabilir.

Kitap katalog sorgulama için:

<http://www.kahramanmaras.bel.tr/kitap-katalog-sorgulama.html>

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler Müdürlüğü Katalog Sorgulaması		
Eser Adı ▼	<input type="text"/>	İçerir ▼
Yazar ▼	<input type="text"/>	İçerir ▼
Eser Adı ▼	<input type="text"/>	İçerir ▼
Sorgulama Yapılacak Kütüphane:		
Tüm Kütüphaneler ▼		
Yaklaşık 50831 kitap içerisinde sorgulama yapmak üzeresiniz.		
10 Sonuç ▼	<input type="button" value="Sorgulama"/>	

**KÜTÜPHANELERİMİZ HAFTANIN YEDİ GÜNÜ
SABAH 08:00'DEN AKŞAM 22:00'YE KADAR AÇIKTIR.**

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kalk Kütüphaneleri

Kitap;
istikbâle yollanan mektuptur.
Cemil MERİC

Okuyan insan fenalığa
vakit bulamaz

Kütüphanelerimiz;

- Saçaklızade Halk Kütüphanesi - Namık Kemal Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Süleyman Çelebi Halk Kütüphanesi - Şeyhadil Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Karacasu Halk Kütüphanesi - Karacasu Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Karaziyaret Halk Kütüphanesi - Karaziyaret Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri Halk Kütüphanesi - Büğlek Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Sezai Karakoç Halk Kütüphanesi - Doğukent Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Mehmet Akif İnan Halk Kütüphanesi - Divanlı Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Şehit Çolak Durdu Halk Kütüphanesi - Erkenez Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Cemil Meriç Halk Kütüphanesi - Mimar Sinan Mahallesi, Onikişubat
- Cahit Zarifoğlu Halk Kütüphanesi - Serintepe Mahallesi, Onikişubat
- Rasim Özdenören Halk Kütüphanesi - Mağralı Mahallesi, Onikişubat
- Turgut Reis Halk Kütüphanesi- Barbaros Mahallesi, Onikişubat
- Şehit Ömer Halisdemir Okuma Salonu ve Kütüphanesi - Abdülhamithan Mahallesi, Onikişubat
- Ahmet Kabaklı Halk Kütüphanesi - Kavlaklı Ceyhan Mahallesi, Onikişubat
- Necip Fazıl Kısakürek Halk Kütüphanesi - Yunus Emre Mahallesi, Onikişubat
- Erdem Bayazıt Halk Kütüphanesi - Gazi Osman Paşa Mahallesi, Türkoğlu
- Helete (Düzbağ) Halk Kütüphanesi - Helete Mahallesi, Çağlayancerit
- Yedi Güzel Adam Şehir Kitaplığı - Kurtuluş Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Gülsüm Hanım Gümüşer Okuma Salonu - Bahçelievler Mahallesi, Dulkadiroğlu
- Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi, Fevzi Çakmak Mahallesi, Onikişubat
- Göksun Halk Kütüphanesi - Cumhuriyet Mahallesi, Göksun

KAFUM (Kahramanmaraş Fuar Merkezi)

Adana yolu 3. kilometre bulunan, 20.0000 m² alana kurulmuş olan KAFUM 2003 yılında halkın hizmetine açılmıştır. Park içerisinde; Nikah Sarayı, Sabancı Kültür Merkezi, örnek bir Maraş Evi, Oturma ve Çocuk Oyun Grupları, Basketbol ve Mini Futbol Sahaları ile Yapay Şelale, Kafe, Restaurant ve Sosyal Donatılar bulunmaktadır. KAFUM'da Tarım, Gıda ve Hayvancılık Fuarı, Altın Fuarı, Kitap Fuarı gibi kültürel etkinlikler yapılmaktadır.

Sütçü İmam Üniversitesi:

1992-1993 yılında eğitim-öğretime başlamıştır. 2017 yılı itibarıyla; 11 fakülte, 3 enstitü, 5 yüksekokul, 9 meslek yüksekokulu, 1 uygulama ve araştırma hastanesi, 19 uygulama ve araştırma merkezi ve Rektörlüğe bağlı 5 Bölümden oluşmaktadır.

2016-2017 kayıtlarına göre 36.771 kayıtlı öğrencisi bulunan üniversitenin; profesör 137, doçent 84, yardımcı doçent 285, öğretim görevlisi 231, okutman 83 (14'ü yabancı uyruklu), araştırma görevlisi 403, uzman 23 olmak üzere görevli idari personeli bulunmaktadır.

Sütçü İmam Üniversitesi, merkez ilçelerindeki; Karacasu, Bahçelievler ve Avşar Yerleşkeleri ile Afşin Mahzuni Şerif, Elbistan (Elbistan'a bağlı Nurhak Yerleşkesi dahil), Göksun Arslan Bey, Andırın, Pazarcık, Türkoğlu yerleşkelerinden oluşmaktadır.

Avşar yerleşkesi içerisinde, Rektörlük ve bağlı bölümler, Eğitim, Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik ve Mimarlık, Orman, İlahiyat ve Ziraat Fakülteleri, Yabancı Diller Yüksekokulu ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Enstitülerimiz ve 521 yatak kapasiteli Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi bulunmaktadır.

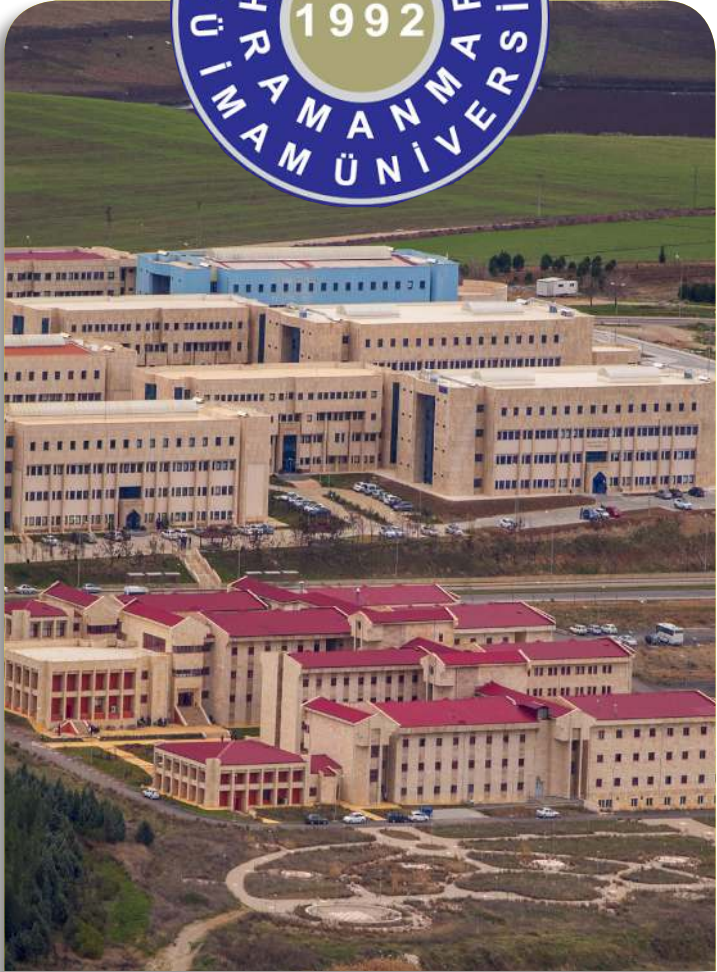
Merkez yerleşkesi Avşar yerleşkesi içerisinde, Rektörlük ve bağlı bölümler, Eğitim, Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik ve Mimarlık, Orman, İlahiyat ve Ziraat Fakülteleri, Yabancı Diller Yüksekokulu ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Enstitülerimiz ve 521 yatak kapasiteli Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanemiz bulunmaktadır.

Bahçelievler yerleşkesinde, Kahramanmaraş Sağlık Yüksekokulu, Kahramanmaraş Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıp Fakültesi eğitim binaları ile kreş ve kapalı spor salonu bulunmaktadır.

Karacasu yerleşkesinde Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu ve doğayla iç içe nezih bir alanda kurulu, 24 kişilik konaklama kapasitesi ile hizmet veren Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Uygulama Oteli ile kapalı spor salonu bulunmaktadır.

KARİYER

Öğrencilerin eğitim yanında kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunmaları amacıyla, çeşitli yerleşkelerimizde, 3 kapalı spor salonu, 1 atletizm kaplı futbol sahası ile 3 halı saha, 4 bas-sahası ve Avşar kültür merkezi mevcuttur.

Kahramanmaraş Gençlik Merkezi:

Gençlik ve Spor Bakanlığımızın kurulması ile ülkemiz genelinde başlatılan yeni gençlik tesisleri yapımı Bakanlığımızca kazandırılması planlanmış ve bunlardan en kapsamlı yatırımlardan biri de Gençlik Merkezi Binası olmuştur. İl Müdürlüğümüzün hemen karşısında bulunan ve 3.777 m2 kapalı alana sahip Gençlik Merkezi Yapımı 21.12.2012 tarihinde yapılmıştır. Genç Akademi Atölyeleri, Gönüllü Gençlik Liderliği, Kültür, Sanat ve Edebiyat Temalı Gençlik Merkezi Projesi, Sarıkamış Şehitleri Anma Programı, Kitap Okuma Halkaları gibi faaliyetler yapılmaktadır. Şazibey Mahallesinde bulunan Kahramanmaraş Gençlik Merkezi'nde, 2016 yılında toplam, 25 çeşitli kurslar açılmış olup, 1200 gence eğitimler verilmiştir.

KAHRAMANMARAŞ GENÇLİK MERKEZİ

GİRİŞ BANKO

CAFETERYA

ŞARK KÖŞESİ-MARAŞ EVİ

BİLGİSAYAR LABARATUARI

TIYATRO-SPOR SALONU

KÜTÜPHANE

DERSLİK

V.I.P SALON

Kahramanmaraş, 790,7 milyon ABD Dolarlık ihracat ve 1 milyar ABD Dolarlık ithalat ile TR63 Bölgesi içerisinde en çok dış ticaret payına sahip ikinci il konumundadır. Kahramanmaraş ilinin kısa süreçte ekonomik yapısı hızla gelişme kaydetmiştir.

Tarım

İl topraklarında çeşitli tarım ürünleri yetişir. Başlıca tarım ürünleri; buğday, arpa, pirinç, çavdar, mahlut, nohut, fasulye, şekerpancarı ve pamuktur.

Başta üzüm olmak üzere pek çok meyve yetişir. Üzümü meşhurdur. Yetişen diğer meyveler ise çilek, elma, kayısı, armut, zeytin, dut, fıstık, ceviz, fındık, yerbıstığı ve çamfıstığıdır.

İlde sebzeler arasında en çok domates, biber, lahana, soğan, kabak ve salatalık yetiştirilir. Kahramanmaraş'ın kırmızı biberi meşhurdur. İlde modern tarım araçları, sulama ve gübreleme yaygınlaşmıştır. Türkiye'nin biber tarlası ve çeltik deposudur.

Hayvancılık - Arıcılık

Kahramanmaraş çayır, mera ve yayla bakımından zengindir. İl sınırları içinde koyun, sığır ve kıl keçisi beslenir. Kümes hayvancılığı gelişmektedir. 30 bin civarında arı kovanı bulunmaktadır. Menzelet, Kartalkaya, Sır baraj göllerinde ve Tekirsuyu'nda alabalık, aynalı sazın, yayın ve kefal balıkları avlanır.

Ormancılık

Kahramanmaraş orman bakımından zengin sayılır. 470 bin hektar orman ve 130 bin hektar fundalık olarak 600 bin hektar orman varlığı vardır. Senede yaklaşık 200 bin m³ sanayi odunu ile 50 bin ster yakacak odun ve 500 ton reçine elde edilir.

Madencilik

Kahramanmaraş yeraltı kaynakları bakımından pek zengin sayılmaz. İlde yer altında çıkartılan en önemli madenler şunlardır:

- **Boksit:** Boksitin tamamı Göksun'da çıkarılır. Boksit yataklarının jeolojik rezervi 3.000.000 ton, toplam rezerv ise 268.000 tondur.
- **Barit:** Türkoğlu'nda üretim yapılmaktadır. Baritin merkez ilçelerdeki toplam rezervi 74.300 ton, Elbistan'daki toplam rezervi 8.800 ton, Türkoğlu'ndaki toplam rezerv ise 93.500 tondur.
- **Demir:** Merkez ilçelerde jeolojik rezervi 25.000; Göksun'da 100.000; Elbistan'da ise 2.636.000 tondur.
- **Manganez:** Pazarcık'ta bulunan jeolojik rezervi 700.000 ton, toplam rezervi ise 15.000 tondur.
- **Linyit:** Elbistan ve Afşin'de çıkarılmaktadır. Toplam rezerv 3 milyar 200 milyon tondur. Bu sahalarda çıkarılan linyit, Türkiye'nin en büyük kamu yatırımlarından olan Afşin-Elbistan Termik Santralinde kullanılmaktadır.
- **Kuvarsit:** Kuvarsın jeolojik rezervi 40.000.000 tondur.

Kahramanmaraş'ta çıkarılan bu madenler dışında; kiremit-tuğla hammaddesi, mermer, krom, maden kömürü, çinko, bakır, manyezit, talk, oniks, kurşun, grafit, amyant ve pirit madenleri de çıkarılır.

Ticaret ve Sanayi

Kahramanmaraş 1986'da kalkınmada öncelikli iller arasına alınmıştır. Dolayısıyla bu tarihten itibaren tekstil alanındaki sanayileşme hız kazanmıştır. Başlıca sanayi kuruluşları iplik, pamuklu dokuma, penye dokuma fabrikaları, giyim fabrikaları, pres ve çırçır, çelik eşya fabrikaları, peynir ve tereyağı fabrikaları, un, yem, yağ, kiremit- tuğla fabrikaları, alüminyum, mermer, kırmızı biber, sunta, plastik ve çimento fabrikalarıdır. 1973'de temeli atılan sanayi sitesi yaklaşık bir milyon metrekarelik bir saha üzerinde kurulmuştur.

gıda fabrikaları,

Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü:

Kahramanmaraş 1986 yılından itibaren gelişerek tekstilin her alanında büyük gelişmeler göstermiştir. Kahramanmaraş'ta iplik fabrikası ile başlayan tekstil sektörü bugün; dokuma, örgü, boya, konfeksiyon imalatı alanlarında hatırı sayılır bir yere gelmiştir.

Sıvı Yağ Sektörü:

Kahramanmaraş'ta zeytin ve pamuğun bol olması sebebiyle yağcılık sektörü gelişme göstermiştir. Kahramanmaraş'ta ayçiçeği üretimi çok az yapılmaktadır. Buna rağmen firmalar Trakya ve diğer bölgelerden getirdiği ayçiçeğini rafine edip paketlemektedirler. Üretilen zeytinyağları ise daha çok kent içinde

tüketilmektedir.

Kahramanmaraş kırsalında büyük ve küçükbaş hayvancılık yapılmasına karşın az sayıda tereyağı imalatı yapılabilmektedir.

Çelik Eşya Sektörü:

Kahramanmaraş'ta sayıları 50'nin üzerinde olan çelik mutfak eşyası üreten fabrika ve atölye bulunmaktadır. Kahramanmaraş'ta üretilen mutfak eşyaları Türkiye'nin her yerine gönderilmektedir.

Kuyumculuk Sektörü:

Roma, Bizans, Selçuklu, Dulkadiroğlu ve Osmanlı devleti dönemlerinde Maraş'ta sarraflık ve kuyumculuk önemli meslek dallarındandı. Osmanlı devleti döneminde yapılan Maraş işi altın eşyalara bugün Türkiye'nin çeşitli müzelerinde rastlamak mümkündür.

Bunlardan bazıları şunlardır;

- 1400 yılında Maraş Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından yaptırılan gümüş kafes günümüzde Konya Mevlana Müzesinde sergilenmektedir.
- Yine Dulkadiroğlu Beyliği zamanında işlenmekte olan ve günümüze kadar yapılagelen Maraş Burması Kahramanmaraş'a özgü işleme sanatını göstermektedir.

Biber Sektörü:

Kahramanmaraş'ta eskiden beri kırmızıbiber üretimi yapılmaktaydı. Kahramanmaraş ilçe ve köylerinde yaklaşık 200'ün üzerinde biber işletme tesisi vardır. Kahramanmaraş'ta üretilen kırmızıbiber Türkiye tüketiminin yaklaşık % 45'ini karşılamaktadır. İlimizde son yıllarda modern tarzda yapılan Alfatoksinsiz biber üreten fabrikaların kurulması Maraş biberine olan ilgiyi artırmıştır. Aynı zamanda Maraş biberi rengi, aroması ve acılık oranı ile dünyanın en kaliteli ve aranan biberi durumundadır.

Kahramanmaraş kırmızıbiberi bir "doğal antibiyotik" ve bir "doğal vitamin" deposudur. Sofraların vazgeçilmez çeşni olduğu gibi her derde devadır.

Dondurma Sektörü:

Kahramanmaraş dondurmasını eşsiz kılan unsurlar; Ahır Dağı eteklerindeki yabani orkidelerin köklerinden elde edilen salep, kaliteli şeker, ustalık ve kaliteli keçi sütüdür. En iyi süt, Nurhak ve dolaylarında yetişen keçilerden elde edilir. Çünkü bu bölgede bol bulunan "keven" denilen bir çeşit dikenli bitki mevcuttur.

Dondurma yakın bir zamana kadar küçük atölyelerde üretilmekteydi. Günümüzde sayıları 10'u geçen büyük işletmeler fabrikasyon ortamında, el değmeden, hijyenik şartlara uygun olarak günlük 25 ton civarında dondurma üretmektedir. Bugün Kahramanmaraş'ta dondurma sektörünün en büyük üç firması ürettiği dondurmayı yurtiçi ve yurt dışına satmaktadır.

Kahramanmaraş dondurması halen A.B.D., Avustralya, Almanya, Birleşik Arap Emirlikleri, Bulgaristan, Çin, İngiltere, Güney Kore, Suudi Arabistan, Tunus, Yugoslavya, Kıbrıs, Mısır gibi ülkelere ihraç edilmektedir.

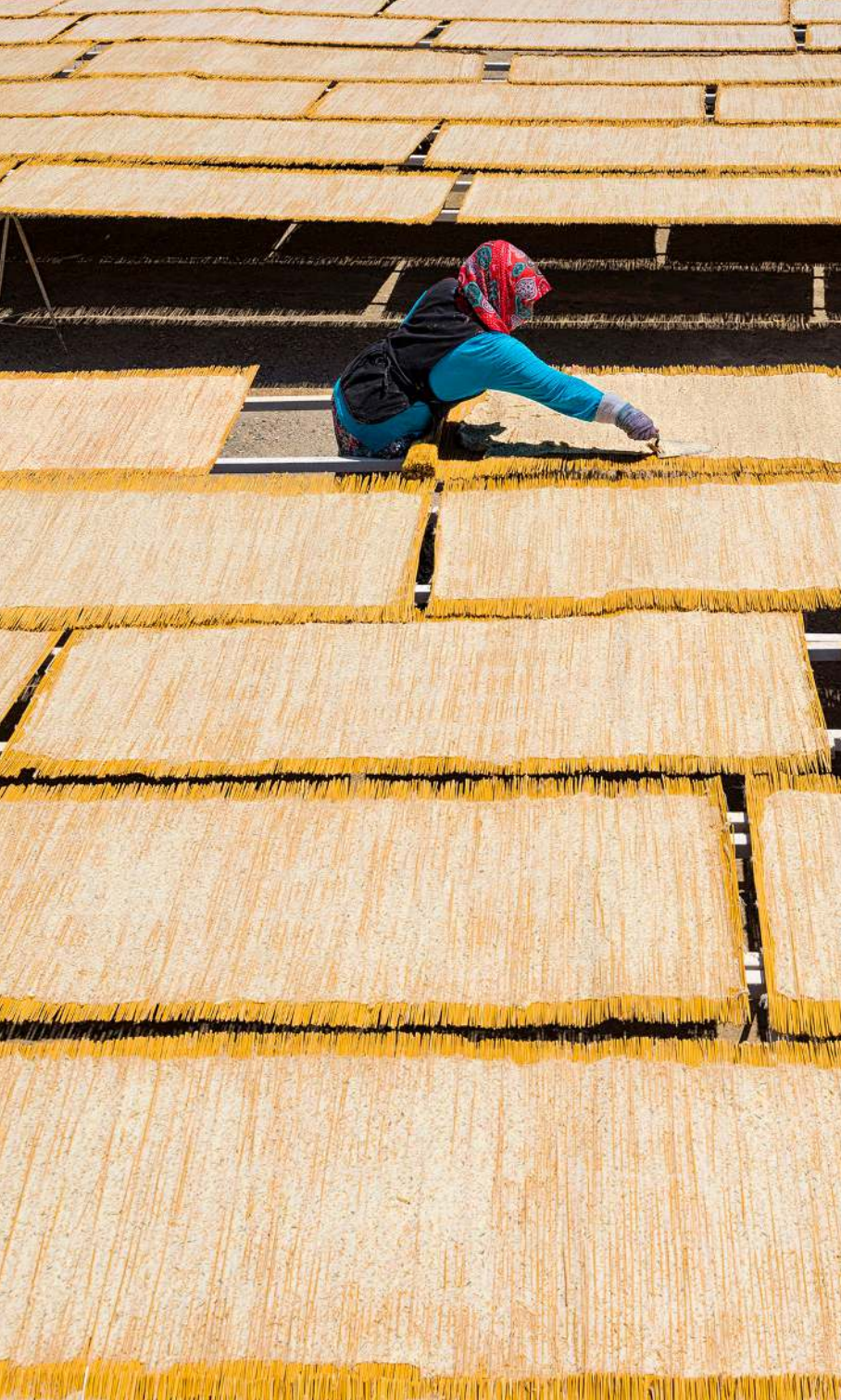
Dondurma
Festivali'nden
Bir Kare

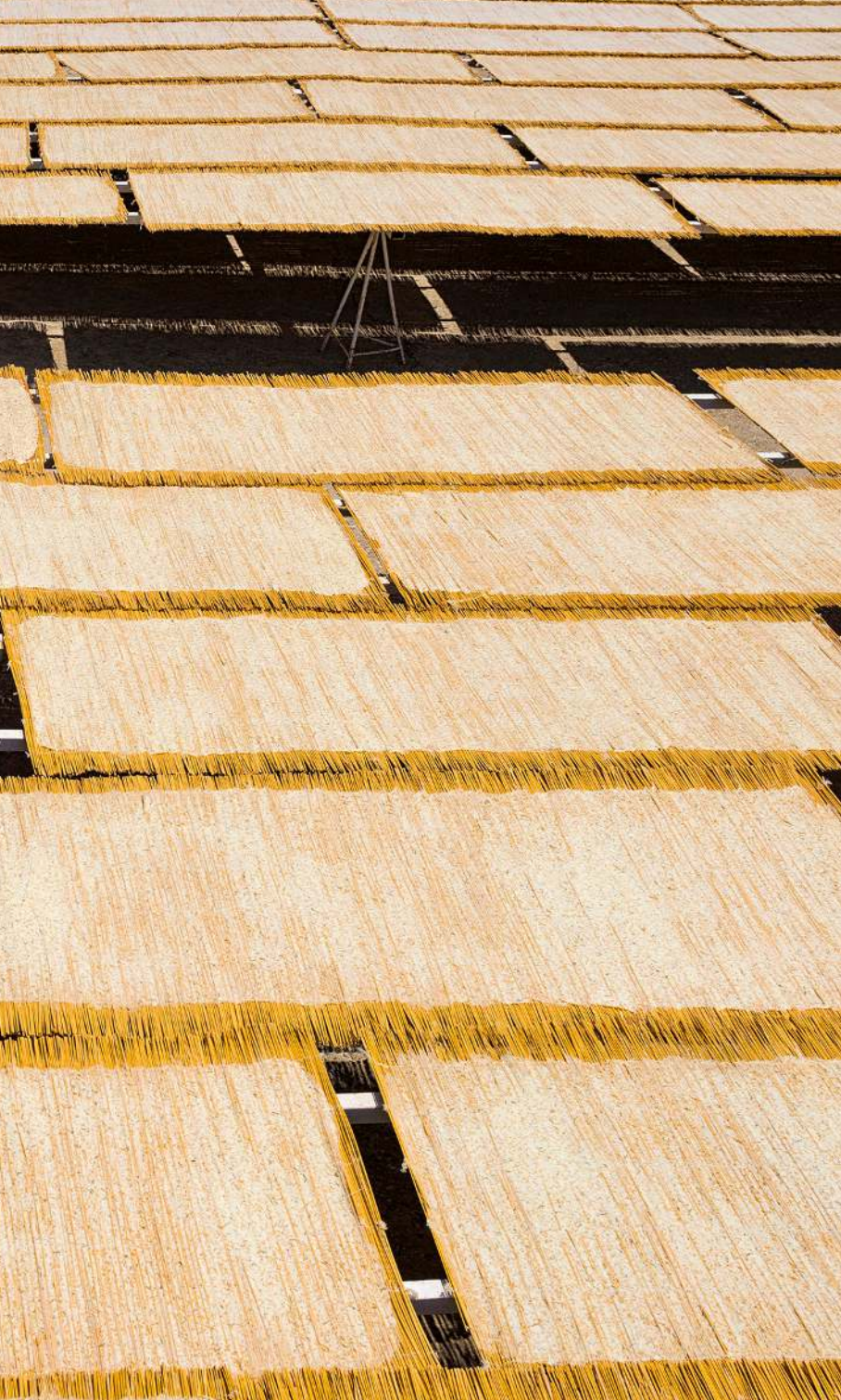

Keçe Ustası

Zabani Orkide Köklerinden Elde Edilen Salep

Tarhana Sektörü:

Kahramanmaraş tarhanasının gerek hazırlanışı gerekse lezzeti diğer tarhanalardan farklıdır. Kahramanmaraşlı dünyanın neresine giderse gitsin bulgurdan ve tarhanadan vazgeçemez. Tarhana bozulmadan uzun süre durması nedeniyle vazgeçilmezdir. Bol yoğurtla yapılan Maraş tarhanası, kış ketilecek lezzetli bir cips, çerez

aylarında tüve yemiştir. Yaz aylarında ise firik hali ceviz ve bademle tüketilir. Tarhananın çorbası da yapılmaktadır. Tarhana, besin ve vitamin değeri oldukça yüksek bir gıdadır.

Tarhananın Türkiye genelinde talep görmesi üzerine son yıllarda bu alanda faaliyet gösteren birçok firma kurulmuştur.

Çimento Sektörü:

Bu bağlamda Kahramanmaraş ili 2013 yılı itibarıyla 6,6 milyon ton/yıl kapasite ile Türkiye çimento üretimi kurulu kapasitesinin %6,1'ine sahiptir. Bu oran klinker üretiminde % 7,3'dür. Kahramanmaraş bu tesislerle Türkiye'nin en önemli çimento üretim merkezlerinden birisi konumundadır.

Enerji Sektörü:

Kahramanmaraş'ın elektrik santrali kurulu gücü 4.264 MW'dır. Toplam termik, hidroelektrik, rüzgar enerjisi, güneş enerjisi ve doğalgaz santralleri olmak üzere 70 adet enerji santrali bulunan Kahramanmaraş'ta yıllık yaklaşık 6.439 GW elektrik üretimi yapmaktadır.

Afşin-Elbistan Termik Santrali:

Kahramanmaraş ilinin Afşin ve Elbistan ilçeleri arasında kurulmuş olan Türkiye'nin en büyük termik elektrik santrali. TKİ ve MTA'nın ortak çalışmalarıyla Afşin-Elbistan linyit havzasında düşük kalorili bol miktarda linyit rezervi olduğu tespit edildi. Bu linyitlerden faydalanarak bir termik santral kurul-

sına karar verildi. 5000 MW'lık bir santralin kurulmasıyla bölgedeki linyitlerin altmış yılda tüketilebileceği hesaplanarak hazırlanan proje 1968 yılı yatırım programına alındı. 1973 senesinde santralin yapımına başlandı. Her biri 344 MW gücünde dört ünite olarak planlanan santralin ilk ünitesi Temmuz 1984'te üretime başladı. Kömürün santrale ulaştırılması için bir nakil hattı kuruldu. 1984 yılında fiili olarak elektrik üretimine başlayan Afşin-Elbistan A Termik Santrali, 24 yıllık süre içerisinde yaklaşık 98 milyar KW/h elektrik enerjisi üreterek, ülke ekonomisine çok büyük katkılar sağladı. Kurulduğu yıllarda Türkiye'nin ve dünyanın en büyük elektrik santrallerinden biri olan, Afşin-Elbistan A Termik Santrali, 24 yıllık süre içerisinde 98 milyar KW/h elektrik enerjisi üretti.

İLÇELER

Kahramanmaraş nüfusu 2016 yılına göre 1.112.634'dir. Bu nüfus, 565.816 erkek ve 546.818 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,85 erkek, %49,15 kadındır.

Merkez İlçeler

Kahramanmaraş merkez, 30 Mart 2014 seçimlerinde büyükşehir olması dolayısıyla Onikişubat ve Dulkadiroğlu olmak üzere iki merkez ilçeye ayrılmıştır. 2016'da yapılan sayımlara göre Onikişubat ilçesinin nüfuzu 396.753, Dulkadiroğlu ilçesinin nüfuzu ise 219.548'dir.

Dulkadiroğlu İlçesi Genel Görünüm

Onikişubat İlçesi Genel Görünümü

Afşin

Afşin daha önce "Arebesus", "Arabsus", "Ebsus", "Efsus" ve bölgeyi feth eden Türklerden sonra "Yarpuz" isimleriyle anılmıştır. Şimdiki "Afşin" adı ise 1060'larda bölgede fetihlerde bulunan Selçuklu komutanlarından Afşin Bey dolayısıyla verilmiştir. Afşin 2 Ağustos 1944 tarih ve 4642 sayılı kanun ile ilçe olmuştur. Afşin'in bilinen tarihi, Hititler (Etiler) ve Kommegenler zamanına rastlamaktadır. Daha sonra sırasıyla; Asur, Medler, Persler, Makedonyalılar, Kapadokya Krallığı, Romalılar, Bizanslılar, Müslüman Araplar, Selçuklular, İlhanlı, Dulkadiroğlu Beyliği ve Osmanlılar hakimiyetine girmiştir. İlçenin genel nüfus yapısını oluşturan Türklerin; Kınık, Kayı ve Avşar boylarından olduğu sanılmaktadır. Kahramanmaraş'ın kuzeyinde yer alır. Kuzeyinde Sivas, batısında Kayseri ile güneybatısında Göksun ve doğusunda Elbistan ilçesiyle çevrilidir. İlçe toprakları genellikle Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde yer alır. Karasal iklime geçiş özellikleri göstermektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Afşin ilçesinin çeşitli uygarlık dönemlerine ait tarihi eserleri ve doğal zenginlikleri vardır. Bunlardan Dede Baba Türbesi, Afşin Kalesi, Hurman Kalesi, Tilafşin Kalesi, Pirali Camii Minaresi ve Eshab-ı Kehf Külliyesi önemli olanlarıdır. Doğal güzellikleri; Tanır, Ayrandede, Emirilyas Mahallesi, Mağara Gözü, Eshab-ı Kehf Park ve Ormanlığı... 2016'da nüfusu: 81.591

Andırın

Birinci rivayete göre; Andırın'ın asıl adı "Andurana" olup, And(a)-ra-(wa)-na "Yüce Ana Tanrıça Yurdu" anlamına geldiğini ileri sürülmektedir. Daha sonra buranın adı "Artirin", "Endirin" ve "Enderon" şeklinde söylenmiştir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde ise "Andoron" şeklinde geçmektedir. İkinci rivayete göre; Yavuz Sultan Selim 1514 yılında çıktığı Çaldıran seferinden dönerken sefere çağrılmasına rağmen Osmanlı ordusuna katılmayan Dulkadir Beyi Alaüddeve üzerine yürüyüp Andırın'ın "Akkale" mevkiine geldiğinde kendisini karşılayan eşrafın gençlerini işaret ederek "Bunların arasından Mekteb-i Enderun'a talebe alınsın" şeklinde emir verdiği, bu mektebe öğrenci olarak girenlere izne gelişlerinde "Enderunlu", buna izafeten yerleşim yerine "Enderun" denildiği, bu kelimelerin daha sonra Andıran ve Andırın şeklinde söylenmeye başladığı bilinmektedir.

Andırın ve çevresi sı-

rasıyla; Hititler (Etiler), Frigyalılar, Kimmer, İskit (Saka), Medler, Persler, Makedonyalılar, Kapadokya Krallığı, Romalılar, Bizanslılar, Müslüman Araplar, Selçuklular'ın egemenliğinde kalmıştır. Daha sonraki dönemlerde Dulkadiroğulları Beyliği yönetimine giren Andırın

1915'te, Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Andırın ilçesi, Doğu Akdeniz bölümünün kuzey doğusunda yer alır. Kuzeyinde Göksun ve Saimbeyli, batısında Feke, güneybatısında Kadirli, güneyinde Bahçe ve Düziçi, güneydoğusunda Türkoğlu ve doğusunda Onikişubat ile çevrilidir. Oldukça engebeli bir arazi yapısı vardır. Genelde ilçenin geniş bir kısmında özellikle güney kesimlerinde yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı, Akdeniz iklimi hüküm sürer. 2016'da nüfusu: 34.148

Elbistan

Elbistan "Abbasta", "Ablastany", "Ablastin", "Abulastyn" diye anılmaktadır. Arap kaynaklarında ise Elbistan "Bilistin" şeklinde geçmektedir ki, "bağ, bahçe, bostanlık" anlamına gelmektedir. Selçuklu devrinde "Ablistan" ve "Albistan" olarak adlandırılır.

İlçenin bilinen tarihinin Hititler (Etiler)'e kadar uzanır. Persler döneminde Kapadokya Büyük Straplığı içinde yer alan Elbistan zaman zaman birçok devletin mücadelesine sahne olmuştur. Daha sonra sırasıyla Roma, Makedonya, Bizans, Selçuklu, Moğol ve Osmanlı devletlerinin eline geçmiştir.

1086'da Türkiye Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın komutanlarından Emir Buldacı tarafından fethedildi. Zaman zaman Selçukulu, Danişmendli ve Haçlılar arasında el değiştirdi. I. Mesut tarafından kesin olarak Selçuklu hâkimiyetine katılan Elbistan'da sultanın oğlu II. Kılıç Arslan valilik yaptı. II. Kılıç Arslan'ın oğullarından Mugiseddin Tuğrulşah 1187'de buraya melik olarak atandı. Elbistan Türkiye Selçukluları zamanında meliklik (şehzade) merkezi oldu. 1202'de doğrudan doğruya Selçukluların başkenti Konya'ya bağlanarak vilayet haline getirildi. Elbistan Ulu Camii (1237-1246) bu dönemde yapılmıştır. Türkiye Selçuklularının yıkılmasıyla İlhanlılara bağlanan Elbistan bölgesinde Eretna Devleti hüküm sürdü. 1337'de Dulkadir Beyliği burada kuruldu. Elbistan 1507 yılına kadar bu beyliğin başkenti oldu. Daha sonra başkent Maraş'a taşındı. 1515'te Dulkadir Beyliği ortadan kaldırılınca Elbistan Osmanlılara bağlandı. Kurulan Maraş Eyaletinin bir kazası oldu. Bu idari durum 1531'den günümüze kadar devam etmektedir.

Elbistan Osmanlı yönetime geçtikten sonra sosyal ve ekonomik yönden kalkınmaya başlamıştır. XIX. yüzyılda Maraş'tan tayin edilen mütesellimler tarafından yönetilen Elbistan bir süre sonra müdürlük haline getirilmiş ve ardından da kaymakamlık olmuştur. Elbistan, Cumhuriyetin ilanından sonra Maraş'a bağlı bir kaza merkezi olmuştur. Elbistan etrafı dağlarla çevrili yayla özelliği gösteren verimli bir yöredir.

İLÇELER

Elbistan ilçesi Kahramanmaraş'ın kuzey doğusunda yer almaktadır. Ekonomik ve coğrafi bakımdan ilin en büyük ilçesidir. İlçenin bazı kesimleri Akdeniz, bazı kesimleri ise İç ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nin sınırları içinde yer alır. Akdeniz, Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgesi'nin geçiş alanında yer alan ilçede daha çok karasal iklim özelliklerinin yanı sıra yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. 2016'da nüfusu: 142.783

Çağlayancerit

Engizек dağının aşağı eteklerinde kurulan Çağlayancerit b6lgesi T6rklerin Anadolu'ya yerleşmesi sırasında 1086'da Selçuklu komutanlarından Emir Buldacı tarafından fethedilmiştir. Selçuklu idaresi sonrası b6lge Dulkadir Beyliğinin eline geçmiştir. Bu d6nemde buraya yakın olan G6yn6k nahiyesine bağlıdır. Dulkadir Beyliği zamanında Oğuzların "Cerit aşiretine bağlı T6rkmenlerin yurdu olmuştur. B6lgede Çağlayancerit, K6ç6kcerit ve Yumaklıcerit gibi yerleşim birimleri kurulmuştur. Çağlayancerit'in olduğu yerlerde suların bol olmasından dolayı bu isim verilmiştir. 1986 yılına kadar k6y stat6s6nde olan Çağlayancerit bu tarihte kaza haline getirilmiştir. T6rkiye'de k6yden kasaba olmadan kaza haline getirilen nadir yerleşim yerlerinden biridir.

Çağlayancerit; kuzeyde Elbistan, g6neyde Pazarcık, doğuda Adıyaman, G6lbaşı, batıda Dulkadiroğlu'yla çevrilidir. İlçenin kurulduğu yer çok dağlık bir arazi yapısına sahiptir. Tarıma elverişli ova ve d6zl6kler azdır.

Yer yer Akdeniz ikliminin etkisinde kalmakla beraber karasal iklim h6k6m s6rer. Kışları oldukça soğuk ve yağışlıdır. Ceviz 6retimiyle meşurdur. 2016'da n6fusu: 23.318

Ekinözü

Tarihi 17. yüzyıla dayanmaktadır. 1983'te "Celâ" adı "Ekinözü" olarak değiştirilmiştir.

Ekinözü, ilk çağdan beri sırasıyla Hititler, Kommegene, Persler, Roma, Makedonya, Bizans, Müslüman Araplar, Selçuklu, İlhanlı, Dulkadir Beyliği ve Osmanlı uygarlıklarını yaşamıştır. Ekinözü; Erzurum, Sivas, Gürün, Darende, Elbistan ve Kahramanmaraş kervan yolu üzerinde ara konaklama yeri olarak kurulmuştur. Burada yakın tarihe kadar birçok han bulunduğu, ancak bunların zamanla yıkıldığı bilinmektedir. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte Elbistan kazasına bağlı muhtarlık olan "Celâ Mahallesi", 1958 yılında Belediye Teşkilatı kurularak belde haline dönüşmüştür. 1990 yılında da ilçe haline getirilmiştir. Ekinözü ilçesi Kahramanmaraş ilinin kuzey doğusunda Çağlayancerit ile Elbistan ilçeleri arasında yer alan Şar Dağı'nın güney yamacında kurulmuştur. Ekinözü ilçesinin doğusunda Nurhak ilçesi, güneyinde Çağlayancerit, kuzeyinde Elbistan ilçesi yer alır. İklim özellikleri olarak İç Anadolu, Doğu Anadolu iklim özellikleri taşır. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Şifalı içme suları ile ünlüdür. 2016'da nüfusu: 11.670

Göksun

1908'te ilçe olan Göksun, çok eski bir yerleşim merkezi olup, tarihinin Prehistorik (tarih öncesi) devirlere dayandığı yapılan kazı ve buluntulardan anlaşılmaktadır. Göksun adı bilinen en eski kaynaklara göre "Kokusus", "Cocussus" tur. Göksun Türk-İslam kaynaklarında "Köksün" veya "Göksün" şeklinde geçmektedir. Hâlen su deposu olarak kullanılan Göksun merkezindeki höyükte Bakır Çağı'nda, yani M.Ö. 2500 yıllarında yapıldığı anlaşılan çanak ve çömlekler bulunmuştur. Yine bu döneme ait "Göksun Yazıtı" İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Göksun'da bulunan çanak, çömlek ve tabletlerin Musul'da bulunanlarla aynı cinsten olduğu saptanmıştır. Musul'da ele geçen eserlerin, Mezopotamya medeniyetlerinden biri olan Asurlular'a ait olduğu bilgisinden hareketle Göksun'un Asurlular'a bağlı bir ticaret kolonisi veya bir konaklama merkezi olduğu söylenebilir. 1071 Malazgirt savaşından sonra Anadolu'yu fethetmeye başlayan Türk boyları, 1076 da Kayseri'ye, oradan da Göksun'a gelerek yerleşmiş ve kısa sürede bölgenin Türkleşmesini sağlamışlardır.

Selçuklu idaresinin son bulmasıyla Göksun 1337'de kurulan Dulkadir Beyliğine bağlanmıştır. 1515'te bu beyliğe son veren Yavuz Sultan Selim bölgeyi Osmanlılara bağlanmıştır. Osmanlı Döneminde Maraş Eyaletine bağlı olarak bazen Elbistan kazasına bazen de Kars-ı Zülkadiriye (Kadirli) bağlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarında oluşturulan Andırın kazasına bağlanan Göksun 1908'de kaza haline getirilmiştir.

İlçe, Binboğa Dağı eteklerinde, Terbüzek Çayı ve Kayseri-Kahramanmaraş yolu üzerinde, 1240 metre yükseklikte, Göksun Ovası'nda kurulmuştur. Doğusunda Elbistan, batısında Adana'nın Saimbeyli ve Tufanbeyli ilçeleri, kuzeyinde Afşin ve Kayseri'nin Sarız ilçesi, güneyinde Andırın ilçesiyle çevrilidir.

Akdeniz Bölgesiyle İç Anadolu arasında yer alan ilçede, geçiş bölgesi iklim özellikleri görülür. Ancak, iklim daha çok karasal-dır. 2016'da nüfusu: 51.515

Nurhak

Adını eteklerinde kurulduğu 3090 metre yüksekliğindeki Nurhak Dağı'ndan almıştır. İlçede Tarihi İpek Yolu'na ait eski tarihi harabeler halen görülmektedir.

Nurhak, ilk çağdan beri sırasıyla Hititler, Kommegene, Persler, Roma, Makedonya, Bizans, Müslüman Araplar, Selçuklu, İlhanlı, Eretna, Dulkadiroğlu Beyliği ve Osmanlı uygarlıklarını yaşamıştır.

Özellikle XI. yüzyıldan itibaren başlayan Türk akınlarından sonra 1085'te Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın emirlerinden Buldacı tarafından fethedildi. Nurhak 1097 yılında Haçlıların eline geçti. 1105 tarihine kadar birkaç defa el değiştiren Nurhak, 1105 tarihinden itibaren Selçukluların hakimiyetine girdi. Nurhak bölgesi 180 yıl Dulkadir beyliği hakimiyeti altında kaldıktan sonra Osmanlı Devletine bağlanmıştır. Osmanlı Döneminde Maraş eyaletinin Elbistan kazısına bağlı olarak idari durumu devam etmiştir. Elbistan kazasına bağlı bir kasabayken 1990'da ilçe olmuştur.

İlçe Güneydoğu Anadolu Bölgesinin kuzeyindedir. Kahramanmaraş kent merkezinin ise kuzeydoğusuna düşmektedir. İlçenin kuzeyinde Sivas, doğusunda Malatya, güneydoğusunda Gaziantep ve Adıyaman illeri bulunmaktadır. Yeryüzü şekilleri oldukça engebeldir. Karasal iklim geçiş özellikleri göstermektedir. Havası kuru ve kışları çok sert geçmesine rağmen Nurhak Dağı'nın eteklerinde çam ormanları yaygındır. 2016'da nüfusu: 12.348

Pazarcık

İlçe merkezinin Doğu-Batı (İpekyolu/Malatya-Çukurova) ile Güney-Kuzey (Mezopotamya- Kaniş ticaret yolu/Antep-Kayseri) ticaret yolları üzerinde yer alması nedeniyle ticaret kervanlarının konaklama ve uğrak yeri olmuştur. Zamanla ticaret sayesinde canlanan ve önem kazanan kasabaya "Pazarcık" denilmeye başlanmıştır.

Pazarcık'ın tarihi Neolitik döneme kadar uzanmaktadır. Pazarcık sırasıyla Hitit, Asur, Kommegene, Pers, Makedonya, Roma, Bizans, Müslüman Araplar, Selçuklu, Dulkadiroğlu ve Osmanlı kültürlerini yaşamıştır.

M.Ö. 2000-700 yılları arasında Pazarcık yöresine Hititler ve Asurlular arasında sınır teşkil etmiştir. Pazarcık'ta bulunan ve döneme ait önemli bir bulgu olan "Sınır Taşı" Kahramanmaraş Müzesi'nde sergilenmektedir. XI. yüzyıldan itibaren bölgeye kitleler halinde Türkmenler (Oğuzlar) gelip yerleşmişlerdir. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra ise bölge hızla Türkleşmeye başlamıştır. Selçuklu Devleti'nin sınırları içinde yer alan Pazarcık, uzun bir süre Dulkadiroğlu Beyliğinin hakimiyetinde kalmıştır. Pazarcık, 1515 tarihinde Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmiştir. Pazarcık 1933'te Gaziantep'e bağlanmıştır. 1941 ise yeniden Maraş'a bağlandı. Kuzeyinde Çağlayancerit, doğusunda Gölbaşı, Besni ve Araban ilçeleri, güneyinde Gaziantep ile Yavuzeli ve İslahiye, batıda Dulkadiroğlu ve Türkoğlu ilçesi ile çevrilidir. Akdeniz iklimi hüküm sürer. 2016'da nüfusu: 68.187

Türkoğlu

1864'te Tecirli Aşiretinin yerleşmesiyle kurulan Eloğlu (Türkoğlu) 1944'te Nahiye olmuş ve 1960'da ise Türkoğlu adını alarak ilçe olmuştur.

Türkoğlu ve çevresi Prehistorik (Kalkolitik- Tunç Çağı) çağdan beri önemli bir yerleşim yeridir. Türkoğlu, Geç Hitit merkezlerinin devamı niteliğindedir. Yapılan kazılar sonucunda Bakır ve Hitit devirlerine ait çanak ve çömlekler ortaya çıkarılmıştır.

Türkoğlu sırasıyla Hitit, Asur, Kommegene, Pers, Makedonya, Roma, Bizans, Müslüman Arap, Selçuklu, Dulkadiroğlu ve Osmanlı kültürlerini yaşamıştır.

Kahramanmaraş merkezinin 20 kilometre güneyindedir. İlçe sınırlarının kuzeydoğusunda Pazarcık, kuzeybatısında Andırın, güneyinde Nurdağı ilçeleri bulunmaktadır.

İlçenin iklimi tipik Doğu Akdeniz iklimi özelliklerini taşır. Çevredeki baraj sayısının artması genel olarak ilçenin nemlilik oranını arttırmaktadır. 2016'da nüfusu: 70.773

Ağlayan (Cers) Lale

Festifal ve Şenlikler

12 Şubat Kurtuluş Bayramı	Şubat
7 Şubat Kahramanlık Ünvanının Verilmesi	Şubat
Uluslararası Dondurma Festivali	Eylül
Karakucak Güreş Festivali	Eylül
Uluslararası Kitap ve Kültür Fuarı	Ekim
Geleneksel Dereli Güreş Festivali	Eylül
Geleneksel Boyalı Mahallesi Kısa Şalvar Güreş Festivali	Eylül
Çağlayancerit Ceviz Festivali	Ekim
Göksun elma Festivali	Ekim
Geleneksel Offroad Oyunları	Nisan
Geleneksel Ramazan Şenlikleri	Haziran
Geleneksel Yedi Kuyular Kar Şenliği	Ocak
Göksun Kafkas Kültür Festivali	Temmuz
Göksun Karakucak Güreş Festivali	Ekim
Kahramanmaraş İnsan Kaynakları ve İstihdam Fuarı	Mayıs
Kar Festivali	Mart
Uluslararası Türkoğlu Avasım Geleneksel Türk Oyunları Festivali	Mayıs
Elbistan Uluslararası Ultra Maratonu	Ekim
Göksun Yayla ve Bahar Şenliği	Mayıs
Ekinözü İçmeler Açılış Festivali	Temmuz
Tarım Fuarı	Eylül
Kahramanmaraş Altın Mücevher ve Gümüş Fuarı	Mayıs

12 Subat Kurtulus Bayrami Etkinliklerinden Bir Kare

KİTAP VE KÜLTÜR
FURARI
Şahin Çınar
Fatih Mehmet KOC

 Selenin İhyasından,
Geleceğin İnşasına...
PINAR
@saryayayinlari

Roger Garaudy

BEYAN
YAYINLARI

GAMMA

Uluslararası 4. Kitap ve Kültür Fuarı

Kahramanmaraş Tarhanası

Yöremizde kültürel değerlerin bir ögesi de yemek ve tatlılardır. Özellikle yöremizde kış için tarhana, bulgur, döğme, nişasta hazırlanır. Biber, patlıcan, kabak, bamyaya ve fasulye gibi yiyecekler kurutularak saklanır.

Kahramanmaraş mutfağının en belirgin özelliği bol biber salçalı, kırmızı biberli ve ekşili yemeklerin çoğunlukta olmasıdır. Ayrıca yemeklerde çoğunlukla keçi sütü ve keçi sütünden elde edilmiş yoğurt kullanılır.

Maraş Dondurması

Kahramanmaraş dondurması, Ahir Dağı ve Maraş Dondurma ustalarının bir mucizesidir. Ahir Dağının yüksek yamaçlarında Maraş Coğrafyasına özgü kekik, keven, süm-bül ve çiğdem gibi çiçeklerle beslenen keçilerin eşsiz kıvam ve aromaya sahip sütleri ve Ahir Dağının topraklarından baharla beraber yeşeren yabani orkide çiçeklerinin yumru köklerinden elde edilen Sahlep'in Dondurma ustalarının mahir ellerinde benzersiz bir lezzete ulaşarak Türkiye'de tek, Dünyada marka olmuştur. Osmanlılar Döneminde saraylarda "karsambaç" adı verilen bir yiyecek türünün farklı bir uzantısı olarak bulunmuştur. Yörede Maraşlı Osman Ağa diye bilinen kişi Osmanlı Saraylarına ve asil konaklarına yabani orkide (Salep) satardı.

Bir gün satış bittikten sonra artan salebi şeker ve süt karışımı olarak kara gömmüş. Ertesi gün baktığında, salebin kıvamındaki değişiklik dikkatini çekmiş. Süt, Şeker ve sahlep karışımının yoğunluk kazandığını ve sakız gibi uzadığını görmüş. Önce kendisi tatmış ve farklı bir lezzet olduğunun farkına varmış ve kendi çevresinde bir çok kişinin bu yeni bulunan gıda maddesini tadıp beğenmesi ile salepli Karsambaç olarak bilinen bu gıda maddesi üç kuşak sonra Maraş Dondurması olarak tanınmaya başlar. Kahramanmaraş Dondurmasının en büyük özelliği üretiminde kullanılan sütün keçi sütü olmasıdır. 90 derece sıcaklıkta kaynatılan sütler, mikroorganizmalardan arındırılıyor. Daha sonra bu süte önce sahlep, ardında şeker katılır. İyice karıştırılan bu karışım, 6-8 saat dinlendirdikten ve eksi 6 derecede soğutulduktan sonra tüketime sunulur. İçerisinde A B C D ve E grubu vitaminleri ile kalsiyum fosfor, magnezyum, sodyum, potasyum demir ve çinko gibi mineraller de bulunan Kahramanmaraş dövme dondurmasınının 100 gr. sade dondurmada 135 mg kalsiyum, 115 mg fosfor, 100 mg. sodyum, 160 mg. potasyum, 0,1 mg. demir, 130 mg. A vitamini, 0,21 mg.E vitamini 0,25 mg. B vitamini ve 0,13 mg. diğer vitaminlerin olduğu tespit edilmiştir. Bugün Kahramanmaraş dövme dondurması 50 farklı çeşit ve tat da üretilip yurt içi ve yurt dışına dağıtımı yapılmaktadır.

Kahramanmaraş Kırmızıbiberinin Serüveni

Şehrimiz ve ülkemiz açısından Kahramanmaraş, Kırmızı Biberinin özel bir yeri vardır. Kahramanmaraş ekonomisinin de çeltik ve pamuk üretiminin önemli olduğu yıllarda Kırmızı Biber de çok önemli bir konumda idi. Günümüzde çeltik, tarımı yapılmaz oldu. Pamuk üretim alanları daraldı. Artık tek biberimiz kaldı. Kahramanmaraşlılar olarak Kırmızı Biberi önemseyip, gerekli önlemleri almalıyız. Her aşamada kaliteyi yakalayıp iyi ürün elde etmek için iyi tohum, toprak hazırlığı, ekim-dikim, sulama, gübreleme, ıslah çalışmaları ile yüksek kaliteli ürün elde etmeliyiz.

Geleneksel yöntemi terk edip, yöredeki üreticileri ve yetiştiricileri bir araya getirip, modern tesislerde çağdaş ürünler piyasaya sunmalıyız. Üniversitemizin çalışmaları, artırılmalı ve sonuçları biber üreticileri ve işletmeleri ile paylaşılmalıdır.

100 gr Kahramanmaraş biberi 318 cal enerji verir. Kahramanmaraş biberinin yapımında organik ve inorganik minerallerin yanı sıra A , B ve C vitaminleri bulunur. İç salgı bezleri için uyarıcıdır. Eklem ağrıları ve cilt hastalıkları faydaları, aşırı yağ (kolestrol) içinde derleyici görev yapar.

Olgunlaşma döneminde hasat edilen, Kahramanmaraş Biberi, harmanlanır kurutulur sapından ayrılır. Özel olarak yıkanır, tekrar kurutulur. Modern tesislerde, aflotoksinsiz olarak dövülür ufalanır, paketlenir ve Kahramanmaraş ayrıcalığıyla ve Kahramanmaraş patentiyle piyasaya sunulur.

Maraş Tarhanası

Kahramanmaraş'a özgü, farklı bir yöntemle hazırlanan Maraş tarhanası Kahramanmaraş insanının vazgeçilmez gıdası olmuştur. Türkiye'nin her bölge ve yöresinde bilinen tarhanalardan farklı, gerek lezzeti, gerekse yapımı ve toplanması ile Türkiye de Kahramanmaraş tarhanası marka olarak ayrılmıştır. Kahramanmaraş'ta tarhana farklı bir Kültür ögesi olarak şehir hayatında önemli bir yer tutar. Yapım aşamasında komşu hanımların imece usulü ile bir araya gelmeleri, sabahın erken saatlerinde kalkıp çiğ adı verilen özel bir sergi üzerine tarhana sermeleri birer özveriye dayalı kültürel özelliklerdendir. Kahramanmaraş tarhanasının diğer bölgelerdeki tarhanalardan tat ve kalite olarak ayrılmasının en belirgin özelliği olarak Temmuz Ağustos aylarında yapımına başlanması tarhananın bu aylardaki hava şartlarının güzel ve rüzgarlı olmasına bağlanır. Bu aylar içinde Türkiye de Kahramanmaraş'tan başka hiçbir yörede bulunmayan (firik) adı verilen (tarhananın tam olarak kurumadan önceki hali) tarhanası Maraş'a özgü bir çeşittir.

Kahramanmaraş tarhanasının yapım aşamasında tarhana yapılacak en uygun buğdayın seçilip değirmende döğme (yarma) haline getirilmesi ile başlanır. Bir ailenin yıllık tarhana ihtiyacı halk arasında "grad 22 kg ağırlığında bir ölçü) kullanılarak hesaplanır ve yapılır. Dövme 4 saç ayağı üzerine konulan 3/2 su dolu masere (muhasara) kazanının içerisine dökülür ve normal pilav gibi pişirilmeye başlanır. Tamamen piştikten sonra ateşten alınır karıştırılmaya devam edilir. Kazanın üzerine sini konulur ve pişmiş dövme aşı kendi buharı ile tekrar pişmeye bırakılır. Orada dinlenen dövme (pilav) ıslak bir bez içinde soğumaya alınır. Soğuyan dövme iyice yoğrulur. 1 kg dövmeye yaklaşık 1,5-3 kg yağlı az ekşi yoğurt katılarak karıştırılır. Yani yöresel ölçüye göre bir grad dövmeye 30-40-50-60 kg yoğurt katılır. Kullanılan yoğurdun yağlı ve az ekşi oluşu tarhananın lezzetli ve gevrek olmasını sağlar.

Bunun yanı sıra yoğurtla birlikte kekik, çörek otu vb baharatlar karıştırılır. Bu işlemlerden sonra gecenin 3'ü ile 4'ü arasında mahallenin genç kızları tarafından çiğ üzerine ince ince serilir. 2-3 gün sonra sabaha karşı çiğlerden çıkartılır. Kahramanmaraş'ta bir aileye misafir olduğunuzda mutlaka badem ve ceviz ile tarhana ikram edilir. Bu gün Türkiye'nin her bölgesinde ve yöresinde tarhana yiyebilirsiniz ama bu kadar ince lezzetli ve özel tarhanayı Kahramanmaraş'tan başka yerde yiyemezsiniz.

Geleneksel Tatların Başlıcaları

Tırşik Çorbası: Gâvur pancarı denilen bir nevi bitki ve dövme ile yapılan yöresel bir çorbadır.

Ekşili Çorba: Döğme ve çeşitli sebzelerden yapılır. Mercimek ve yarma ile de yapılır.

Maraş Kelle- Paçası: Ana maddesi; koyun kellesi, koyun bağırsağı, karabiber, sarımsak, salça ve soğandan yapılır.

Ekşili Aya Köfte: Siyah et ile yapılır. El ayası içinde una bulanarak nohut büyüklüğünde yuvarlanır.

Mercimek Köfte: Kırmızı mercimek, bulgur, soğan, salça ve baharattan yapılan köftedir.

Mumbar Dolması: Ana maddesi koyun mumbarı, koyun kıyması, pirinç, soğan, bulgur, salça, tarçın, pul biber, karabiber, soğan, ezilmiş sarımsak ve Et suyundan yapılır.

Maraş Pilavı: Havuç ile yapılan yöreye özgü pilavdır.

Tas pilavı: Yöreye özgü olarak yapılan pilavdır.

Acem (Havuçlu) pilavı: Havuçlu olarak yapılan yöreye özgü pilavdır.

Döğme Aşı: Ana maddesi döğmeden yapılan yöreye özgü bir yemek.

Un sucuğu: Ceviz ve undan yapılır.

Pestil Sucuğu: Üzüm veya İncirden yapılan cevizli sucuk.

Fıstık Ezmesi: Antep Fıstığı kazanlarda yoğurularak kalıplara dökülmesi sonucu elde edilir.

Ceviz Kırma: Macun kıvamında cevizli pekmez.

Ravanda: Üzümden yapılır.

Hapısa: Buğday nişastası, su, şeker, tereyağı ve ceviz ile yapılan bir tatlı çeşididir.

Şekerli peynirli börek: Tuzsuz peynirin şekerle karıştırılması sonucu yapılan bir çeşit börek.

Eli Böğründe: Maraş'a has bir yemek olup kuşbaşı şeklinde doğranmış et, biber ve domatesle fırında pişirilen bir yemek

Turizm İşletme Belgeli Lokantalar

TESİSİN ADI	SINIFI	TELEFON NUMARASI
Clarion K.Maraş Otel Restoran	*	(0344) 234 1111
Ramada Plaza Otel Restoran	*	(0344) 211 1010
Orkis Palace Termal/SPA Otel Restoran	*	(0344) 234 1616
Arsan Otel Restoran	**	(0344) 235 1717
Saffron Otel Restoran	**	(0344) 224 0000
Sword Otel Restoran	**	(0344) 415 1700
Germenicia Otel Restoran	**	(0344) 231 0303
Altuntürk Otel Restoran	**	(0344) 231 4601
Elbistan Garden Otel Restoran	**	(0344) 412 0101
Sular Otel Restoran	**	(0344) 223 6611
Alcazar Otel Restoran	**	(0344) 221 4949
La Ville Otel Restoran	**	(0344) 231 8600
Haştırın Park Oteli	**	(0344) 571 2072
Türkoğlu Liva Otel Restoran	**	(0344) 618 1313
Ertunç Çiftlik-Köyevi Tesisi		(0344) 351 2525
Cumhuriyet Lokantısı		(0344) 223 2548
SARAYALTI LOKANTASI		(0344) 215 7942
FİDAN LOKANTASI		(0344) 214 7668
MARAŞ SOFRASI		(0532) 161 4646
METİN USTA		(0344) 215 4647
EFENDİOĞLU		(0344) 231 2552
GÜMÜŞHAN		(0344) 211 0606
KOCABAŞ KONAĞI:		(0344) 223 1234
ÇAMLICA		(0344) 241 4671
TERAS KAFE		(0344) 249 3000
KÜÇÜK EV		(0344) 223 2555
BARITÇIOĞLU		(0532) 307 7253

Turizm İşletme Belgeli Oteller

ONİKİŞUBAT		
TESİSİN ADI	SINIFI	TELEFON NUMARASI
Clarion K.Maraş Otel	*****	(344) 234 1111
Ramada Plaza K.Maraş Otel	*****	(344) 211 1010
Saffron K.Maraş Otel	****	(344) 224 0000
Orkis Palas Termal/SPA Otel	****	(344) 234 1616
Piserro Termal Otel	****	(344) 243 1616
Özger Termal Otel	****	(344) 263 3435
Akmar Gold Otel	***	(532) 736 5731
Adanis Park Termal Otel	***	(544) 287 2809
Tekirhan Otel	**	(532) 064 0797
Tatlısu Otel	*	(533) 391 6419
Ilıca Şehr-i Ayn Apart Otel		(506) 315 8057
Ilıca Halil Ağa Apart Otel		(344) 263 3126
Ilıca Mavlu Park Apart Otel		(533) 727 5985
Ilıca Naz Yılmaz Apart Otel		(538) 852 2205
Ilıca Enes Apart Otel		(543) 656 8072
Ilıca Himalaya Apart Otel		(532) 734 7744
Ilıca Kiraz Apart Otel		(539) 552 6964
Ilıca Onur 2 Apart Otel		(344) 263 3714
Ilıca Kertmenlioğlu Apart Otel		(544) 731 7723
Ilıca Bizim Zeytin Apart Otel		(532) 710 3217
Ilıca Yıldızlar Apart Otel		(544) 412 1884
Tatlıhan Apart Otel		(553) 536 9746
Ilıca Zeytin Ayıntap Apart Otel		(539) 689 5455
Ilıca Doğan Apart Otel		(536) 438 6961
Ilıca Yunus Apart Otel		(506) 065 5130
Ilıca Miraç Apart Otel		(533) 300 5958
Ilıca Elif Pansiyon		(536) 819 3897
Maraşlı Apart Otel		(533) 280 2527

KONAKLAMA

DULKADİROĞLU		
TESİSİN ADI	SINIFI	TELEFON NUMARASI
Akdeniz Belli Otel Ve Kongre Merkezi	****	(344) 223-4900
Arsan Oteli	****	(344) 235-4400
Sular Oteli	****	(344) 223-6611
Hampton By Hilton K.Maraş Oteli	***	(344) 223-4900
Germenicia Oteli	***	(344) 231-0303
Altuntürk Oteli	***	(344) 231-4601
Alcazar Oteli	***	(344) 221-4949
La Ville Oteli	***	(344) 231-8600
Kalaylıoğlu Oteli	***	(344) 221-5656
BLC Oteli	***	(344) 225-6699
Büyük Maraş Oteli	**	(344) 223-3500
Kazancı Oteli	*	(344) 223-4462
Kentpark Premium Otel		(530) 348-6808

ELBİSTAN

Sword Oteli	***	(542) 327-8946
Elbistan Garden Oteli	***	(344) 412-0101
Ceyhan Oteli	***	(344) 413-9295

AFŞİN

Meka Royal Oteli	***	(344) 511-6352
------------------	-----	----------------

TÜRKOĞLU

Türkoğlu Liva Oteli	***	(344) 618-1313
---------------------	-----	----------------

ANDIRIN

Haştırın Park Oteli	***	(544) 735-6506
Öztem Apart Otel		(535) 218-2813
Sibel Hanım Apart Otel		(538) 795-3597
Ilıca Paşa Apart Otel		(536) 543-3791

GÖKSUN

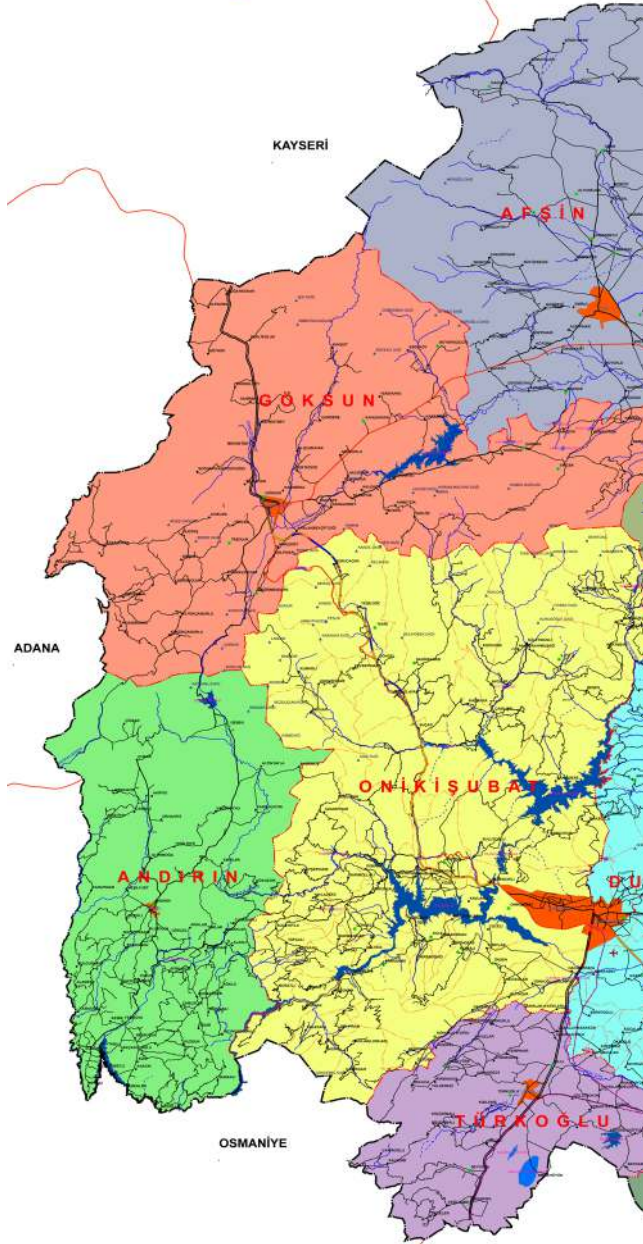
Göksun Evim Apart Otel		(537) 850-6428
Göksun Afta Yuvam Apart Otel		(344) 714-4422

ÇAĞLAYANCERİT

Ertunç Çiftlik Köyevi Tesisi		(344) 351-2525
------------------------------	--	----------------

PAZARCIK

Aksu Park Otel	***	(344) 311-5701
----------------	-----	----------------

BÜYÜKŞEHİR İL SINIRLARI

Takip Edilecek Güzergâhlar

Kahramanmaraş'a düzenlenecek organize turlarının izleyecekleri güzergahlar şunlardır:

1. GÜZERGÂH: Antalya - Mersin - Adana - Kahramanmaraş - Gaziantep veya Adıyaman.
2. GÜZERGÂH: Kapadokya - Kayseri - Göksun - Kahramanmaraş - Gaziantep veya Adıyaman.
3. GÜZERGÂH: Hatay - Kilis - Kahramanmaraş - Kayseri veya Adıyaman.
4. GÜZERGÂH: Malatya - Adıyaman - Kahramanmaraş - Gaziantep - Adana veya Kayseri.

Sadece Kahramanmaraş' düzenlenecek organize turlar ise şu güzergahları takip edebilirler:

1. GÜZERGÂH: Kapadokya - Kayseri - Göksun - Elbistan - Afşin - Pazarcık - Kahramanmaraş.
2. GÜZERGÂH: Antalya - Mersin - Adana - Türkoğlu - Kahramanmaraş - Pazarcık - Elbistan - Afşin - Göksun - Kayseri veya Andırın üzerinden Adana.
3. GÜZERGÂH: Antalya - Mersin - Adana - Kadirli - Andırın - Göksun - Elbistan - Afşin - Pazarcık - Kahramanmaraş - Türkoğlu.
4. GÜZERGÂH: Malatya - Pazarcık - Elbistan - Afşin - Göksun - Kahramanmaraş - Türkoğlu.
5. GÜZERGÂH: Sivas - Darende - Afşin - Elbistan - Göksun - Kahramanmaraş - Pazarcık.

Karayolu:

Kuzey-Güney ve Doğu-Batı istikametlerine giden tüm yollar Kahramanmaraş'ta kesişmektedir. Karayolu ile Antakya, Gaziantep, Urfa, Mersin, Adıyaman, Diyarbakır, Siirt, Malatya, Elazığ, Kayseri ve Ankara illerine bağlanmaktadır. 390 km.'lik devlet ve 425 km.'lik il yolu vardır.

Demiryolu:

1948 yılında Maraş Garı, Köprü Ağız'ından ayrılan 28 km.'lik bir hat ile Haydarpaşa-Kurtalan hattına bağlanır. İl sınırları içinde Narlı yakınlarında ikiye ayrılan demiryolunun bir kolu Gaziantep'e diğer kolu Malatya ve Adana'ya uzanır.

Hava Yolu:

THY, Pegasus ve Atlas Jet Şirketleri tarafından haftanın değişik günlerinde Kahramanmaraş-İstanbul-Ankara arasında uçuşlar yapılmaktadır.

Bunları Yapmadan Dönme

2500 çeşit bitkinin bulunduğu Başkonuş Yaylasını, Geben Yaylası, Uludaz tabiat parkı, Çokak, Tekir, Menzelet barajının ve Elbistan Pınarbaşı'nın doğal güzelliklerini görmeden gelme.

Andırın'da ki kaleler, özellikle Azgıt Kalesi ile Meryemçil kalelerini, Geben, Meryemçil, Kesik, Çokak ve Kesik yaylalarını, Çınar geçidinin doğa harikasını, Kestel mağarası sığınağı, Karasu kaya mezarlarını görmeden gelme.

Afşin'de ki Yedi Uyurların mekânı Ashab-ı Kehf, Kervansaray, Afşin Ulu Camii, Dede Baba Türbesi, Hurman kalesi, Tanır suyu, Kızıoğlan kayası, Kaşanlı Mahallesi kabartmaları, Yassı Höyük ve Hitit dönemi höyük ve buluntularını görmeden gelme.

Elbistan'da ki Elbistan Ulu Camii, Çarşı Camii Atik, Himmet Baba Camii ve Türbesi, Selçuklu Hamamı, Kız kalesi, Karahöyük kalıntıları, Ceyhan Nehri'nin doğduğu, Pınarbaşı'ndaki doğal güzelliklerini görmeden ve yaşamadan gelme.

Çağlayancerit: Aksu Nehri'nin doğduğu yeri, Hades (Göynük-Bozlar) Harabeleri görmeden dönme.

Ekinözü İçmelerini görmeden dönme.

Nurhak Dağ'ının muhteşem görüntüsü, Han kalıntılarını görmeden dönme.

Göksun'da ki Ziyaret kayası, Ziyaret kaya mezarları, Gerdek mağarası kaya mezarları, Göksun höyüğü, Taşoluk höyüğü, Tekerek höyüğü, Kırıkkilise, Hamamözü höyüğü, muhteşem sarkıt ve dikitleriyle Gümüşkaya mağarası, Mazgaç yaylası, Meryemçil yaylası. Arpalık yaylası ve Binboğa yaylalarını görmeden dönme.

Pazarcık'da ki Turunçlu Mahallesinde bulunan; mezar şapelleri, Ev kalıntıları, su sarnıçları, Ufacık Mahallesi mezar şapelleri, Kırk Mağaralar, Pazarcık Ulu Camii, Domuztepe höyüğü, Bozhöyük, Çeto mağarası, Atmaca mağarasını görmeden dönme.

Türkoğlu'nda ki Köprüağzı höyüğü, Mine höyük, Kılılı höyüğü, Ceceli höyüğü, Devesırtı kaya mezarları, Yazılıtaş, Roma Nekropoli ve Sağlık ovasında ki Gâvur gölünü görmeden dönme.

Kahramanmaraş şehir merkezinde ki Germanicia Antik Kentindeki Konak Mozaikleri, Taş Medrese, Ulu Camii, İklime Hatun Mescidi, Mevlevi Tekkesi, Çukur Hamam, Uzunluk Hamamı, Gavur Hamamı, Marmara Hamamı, Mahmut Arifi Paşa Konağı, Alman Hastanesi, Bayazıt Konağı, Arslan Bey Konağı, Kuşçular Konağı, Dedeler Konağı, Kahramanmaraş Kalesi, Taş Han, Katip Han, Kapalı Çarşı, Belediye Çarşısı, Bedesten, Saraçhane, Kuyumcular Çarşısı, Kavaf Çarşısı, Külekçiler Çarşısı, Bakırcılar Çarşısı, Bezirgan Çarşısı, Köşker Çarşısı görmeden ve buradan Maraş yemenisi, Herry Potter çarıkları, Osmanlı çarıkları, bakırdan yapılan çeşitli hediyelik eşyalar, Maraş biberini, Maraş tarhanası ile Maraş dondurmasını almadan dönme.

ÖNEMLİ TELEFONLAR

KURUM - KURULUŞ	TELEFON NUMARASI
ULAŞIM	
Döngel Turizm (GSA-THY)	(0344) 231 26 00
Havaalanı	(0344) 236 53 52
Otogar	(0344) 235 02 33
Güzelbulut Turizm	(0344) 232 09 10
Aksu Turizm	(0344) 235 11 11
Ak Turizm	(0344) 235 00 00
Metro Turizm	(0344) 235 27 10
Gar	(0344) 214 12 09
RESMİ KURUMLAR	
Müftülük	(0344) 223 22 61
Milli Eğitim Müdürlüğü	(0344) 223 50 17
Tarım İl Müdürlüğü	(0344) 231 32 18
Bayındır ve İskan Müdürlüğü	(0344) 225 17 19
Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü	(0344) 223 66 92
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	(0344) 235 15 02
Türk Telekom İl Müdürlüğü	(0344) 555 10 10
Orman Bölge Müdürlüğü	(0344) 234 44 01
Çevre ve Orman İl Müdürlüğü	(0344) 234 00 11
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	(0344) 235 17 00
Gümrük Müdürlüğü	(0344) 231 33 29
Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	(0344) 215 86 45
Meteoroloji	(0344) 234 48 28
LÜZUMLU TELEFONLAR	
Kahramanmaraş Valiliği	(0344) 223 76 10
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi	(0344) 228 46 00
Emniyet Müdürlüğü	(0344) 221 11 55
İl Jandarma Komutanlığı	(0344) 225 85 45
Garnizon	(0344) 221 00 09
Askerlik Şubesi	(0344) 223 24 41
Savcılık	(0344) 221 05 80
Adliye	(0344) 221 05 80
Cezaevi	(0344) 237 60 27
Vergi Dairesi	(0344) 221 03 83
Defterdarlık	(0344) 214 15 73
Baro	(0344) 212 33 91
Üniversite	(0344) 219 10 10

TÜM ACİL ÇAĞRILAR İÇİN

KURUM - KURULUŞ

TELEFON NUMARASI

Önemli Telefonlar

Telekom Hizmet Danışma	161
Telekom Borç Sorma	163
Alo Orman Yangın	177
Alo Valilik	179
Alo Çevre	181
Su Arıza	185
Elektrik Arıza	186
Alo Maliye	189

Sağlık Kurumları

Sağlık Müdürlüğü	(0344) 221 88 81
Yörükselim Devlet Hastanesi	(0344) 223 53 30
Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	(0344) 223 82 05
Yenişehir Devlet Hastanesi	(0344) 223 64 50
KSÜ Tıp Fakültesi	(0344) 221 23 37
Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi	(0344) 215 48 00
SGK İl Müdürlüğü	(0344) 223 52 65
82 Yıl Elbistan Devlet Hastanesi	(0344) 413 80 01
Elbistan Tıp Merkezi	(0344) 415 25 14
Ortadoğu Tıp Merkezi (Pazarcık)	(0344) 311 68 20
Pazarcık Devlet Hastanesi	(0344) 311 22 32
Göksun Devlet Hastanesi	(0344) 714 11 81
Andırın Devlet Hastanesi	(0344) 561 27 06
Afşin Devlet Hastanesi	(0344) 511 53 05
Türkoğlu Fizik Hastanesi	(0344) 618 29 00

KAHRAMANMARAŞ ŞEHİR REHBERİ

BÜYÜKŞEHİR
her yerde